

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Dispvationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Dispv. XV. De causa formali substantiali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

explicato adaequate est in subiecto composito; & ideo licet secundum unam partem sit in altero accidente, secundum aliam esse potest immediate in substantia; atque ad hunc modum dici solet, quantitatem discretam esse in multis subiectis partialiter, de quo suo loco. Atque in hac posteriori parte non est in re difficultas, quamvis esse possit quaestio de nomine, an illud sit dicendum vnum accidens, vel potius duo, cum in re sint ita distincta, vt possit vnum sine alio manere: sicut de facto destructa fuit praesentia substantiae panis, & mansit praesentia quantitatatis, & potuisset etiam contrario modo fieri. Vnde non est dubium, quin illae praesentiae sint in re distinctae, & diuersarum rationum. An vero propter aliqualem vnionem dicendum sint componere vnam, nil interest ad rem praesentem, & videtur quaestio de modo loquendi.

XI. De priori autem parte maior dubitatio est, nam illud principium, quod accidens simplex in entitate sua, non possit immediate & adaequate recipi in subiecto composito, neque est certum, neque videtur necessarium. Nam in primis multi ita censent de omnibus accidentibus corporalibus, quod sint per se primo in composito substantiali, saltem quando ex vtraque parte est materiale (quae opinio ex hoc patet, quod subiectum sit compositum, & forma accidentalis sit simplex, non inuoluit repugnantiam) ergo eadem ratione esse poterit in composito accidentali. Item, interdum vnum & idem accidens, vel accidentaliter modus respicit duas res distinctas, vt modus vnionis, & respicit, vel afficit rem quam vnit, & rem cui vnit: ergo similiter vna entitas accidentalis potest, per se primo respicere duas res, vt componentes vnum adaequatum subiectum, verbi gratia, materiam & quantitatem, vt componunt hoc subiectum quantum. Denique in hoc nulla apparet intrinseca repugnantia. Existimo ergo ex hoc principio non posse generaliter definiri, quando vnum accidens inest substantiae, mediante alio, an substantia ibi concurrat solum remote, vel etiam proximè, nec inuenio aliud generale principium, ex quo id possit vniuersaliter expediri.

XII. Quapropter respiciendum censeo ad naturam vniuersalem accidentis, & ad effectum formalem eius: nam si effectus formalis accidentis ob specialem naturam suam non postulat immediatum concursum materialem substantiae, verisimilius est substantiam tantum concurrere remote, & immediate solum inherere vnum accidens in alio, atque ita absolute affirmat Durandus loco supra citato. Et ratio est, quia si illa causa proxima est sufficiens, superfluum erit aliam addere. Atque hoc modo existimo albedinem & similes qualitates inherere quantitati, ita vt modus inheretiae earum in sola quantitate proxime terminetur. Cuius signum optimum est, quia sublata materia, & manente quantitate, conseruatur eadem inheretia. Neque est aliquid aliud signum, vel indicium, quod ad effectum formalem, horum accidentium amplius requiri ostendat.

XIII. At vero, si est aliquod accidens, quod ex suo speciali modo informandi requirat immediatam inheretiam, non solum ad aliquam facultatem, sed etiam ad ipsam substantiam rei, non repugnabit ita fieri. Hoc specialiter aduerto propter actus vitales, verbi gratia, intellectus, aut voluntatis, quos aliqui putant ita esse in facultatibus, vt ipsam etiam animam vel angelicam substantiam immediate attingant propter intrinsecum modum efficiendi vitales actus, & quia ita essentialiter est actus immanens, vt immediate efficiat totum principium intrinsecum, immediate in illum influens, hoc autem principium, vt hi auctores consequenter opinantur, non est sola potentia, sed ipsa etiam substantia angelica, vel animae. Quae sententia ex vi causalitatis materialis non repugnat, eius tamen veritas alibi examinanda est.

Frane. Suar. Metaph. Tom. I.

Atque eodem modo est probabile, quod in Theologia alicui censent, habitus per se intus, sicut simul concurrunt actiue cum potentiis ad eliciendos actus supernaturales, ita etiam concurrere materialiter ad recipiendos illos: hoc enim (si aliunde probetur necessarium, aut magis conueniente talibus actibus) non repugnat, ex eo quod potentia, & habitus sunt res distinctae, quia satis est, quod vniantur & concurrant per modum vnus integræ facultatis.

Responsio ad argumenta.

Fundamentum Gregorii non habet difficultatem: Propositio enim Aristotelis, quod accidens non accidit accidenti, intelligenda est, vt subiecto quod, in priori sensu supra declarato. Quem sensum Diuus Thomas ibi indicat. Dicit etiam posset, Aristotelem, ibi non solum agere de accidentali inheretia, sed etiam de accidentali praedicatione, qua vnum accidens omnino per accidens dicitur de alio, vt cum musicus dicitur esse albus: huiusmodi enim praedicatio non oritur ex eo, quod vnum accidat alteri, sed quod ambo in vno tertio coniungantur. At vero interdum potest accidens praedicari de accidente, non omnino per accidens, vt in hac propositione: Quantum est in loco, aut intellectu intelligit, Appetitum amat, & in his non repugnat accidens inesse accidenti, modo superius exposto, & in eodem sensu non repugnabit accidens accidere accidenti, non mere per accidens, sed propter aliquem ordinem per se, quem inter se habeant, quo etiam modo superficies dicitur alba, & sic de aliis. Ad rationem respondetur non repugnare, quod res, quae est forma respectu vnus, sit potentia receptiua respectu alterius: quod patet in anima rationali, & in qualibet potentia passiva accidentali, & ex dictis in sectione prima satis clarum est, neque hic occurrit noua difficultas.

DISPUTATIO XV.

De causa formali substantiali.

Quoniam causa materialis & formalis mutuam habitudinem inter se dicunt, ideo eadem methodo, qua de materia differuimus, dicemus prius de forma substantiali, & postea de accidentali, nam quae de forma in communi desiderari poterat, vel tacta sunt in Disputatione de causis in communi, vel explicabuntur distinctius in singulis membris, quae in illa ratione communi solum analogice conueniunt. Tractando autem de substantiali forma, complebimur ea quae de materia prima in hunc locum remissimus, propter intrinsecam connexionem inter ipsam & formam. Supponendum est autem hic non esse sermonem de forma extrinseca, quae exemplarem vocant, de qua infra dicemus, quia vt sic magis habet rationem efficientis, quam formae. Neque etiam de forma separata, vt solet natura Angelica, aut immaterialis nominari, non propter causalitatem, sed propter actualitatem seu pulchritudinem: sed agimus de sola forma informante seu recepta in materia, quia illa est quae propriam, & specialem habet rationem causae. Rursus vero diuidi solet forma in Physicam, & Metaphysicam: prior est, quae veram & realem causalitatem formae exercet, & ideo de illa principaliter dicendum est. Quamuis enim Physica forma dicatur, vel quia naturae rei principaliter constituit, vel quia per motum physicum principaliter inuestigatur, priusque in scientia Physica consideratur, non tamen est extra Metaphysicam considerationem, tum quia ratio formae communis est & abstracta, tum etiam quia forma constituit essentiam, tum

Dd deni-

denique, quia est una ex præcipuis causis. Quid autem per Metaphysicam formam significetur, & quo modo hanc rationis causæ participet, in fine huius disputationis subiiciemus.

S E C T I O I.

An dentur in rebus materialibus substantiales formæ.

I.
Dubitatio.

Ratio dubitandi est primò, quia formæ substantiales nullo experimento cognosci possunt, nec sunt necessariæ ad omnes actiones & differentias rerum quas experimur: ergo non sunt sine causa introducendæ. Antecedens patet, quia ignis v. g. sufficienter intelligitur in suo esse constitutus, si concipiamus quandam substantiam habentem perfectum, & summum calorem cum siccitate coniunctum, etiam si substantia his accidentibus subiecta, sit simplex: & hoc etiam satis est ad omnem actionem ignis, quam experimur, & ad distinctionem inter ignem & aquam, & ad transmutationem unius in aliud, quæ in hoc videtur consistere, quod illa substantia à summo frigore transit in summum calorem, & è conuerso. Hoc ergo satis est ad constitutionem, distinctionem, & actionem elementorum, idem ergo proportionaliter sufficit ad mixtorum compositionem: hæc enim ex elementorum missione procreatur.

II.

Secundò inuolui videtur repugnantia cum dicitur forma informans, & substantialis: nam vel est res subsistens, & nullo indigens subiecto sustentante, vel illo indiget: si primum habeat, non potest esse forma informans, quia repugnat id quod subsistens est, in alio recipi. Si secundum habeat, est forma inherens: ergo accidentalis, non datur ergo substantialis forma.

III.

Tertiò, quia positis substantialibus formis, non potest intelligi, quo modo fiant rerum transmutationes, & generationes, nisi aliquid ex nihilo fiat, quod esse non potest iuxta naturalia principia. Sequela patet, quia vel forma substantialis præexistit generationi, aut aliquid eius, vel nihil. Primum dici non potest, alias infinite formæ præexisterent in materia, & re ipsa nihil de nouo fieret, sed appareret. Neque etiam potest dici secundum, tum quia in eadem parte materiæ non potest esse aliquid formæ, quin sit tota forma, cum indiuisibilis sit: tum etiam, quia etià si pars formæ præsit, & pars inducenda sit, hæc pars fiet ex nihilo: non enim potest ex priori parte fieri. restat ergo, ut dicatur tertium, quod tamen repugnat, & excedit vim naturalium agentium.

IV.

In hac questione antiqui Philosophi ferre omnes ignorarunt formas substantiales, ut constat ex his, quæ supra retulimus de eorum opinionibus circa materiam primam, vel primum subiectum transmutationum naturalium: cum enim existimauerint illud subiectum esse completum ens actu, non potuerunt substantialem formam agnoscere: nam forma substantialis, & materia, prima, quæ sit pura potètia, quasi correlatiua sunt. Nonnulli etiam è posterioribus Philosophis, saltem in elementis, negarunt substantiales formas. Ita significat Alexander Aphrodisæus 12. Metaph. commento 12. quanquam ibi solum exempli causa, & secundum proportionem loqui videtur: & Philoponius 2. de Gener. com. 7. & prius tenuit eandem sententiam Galenus libr. 1. de Element. & antea idem sensit Empedocles, qui mixtorum formas non negauit, sed elementorum, ut significat Aristoteles 1. Physic. tex. 51. & 2. Physic. text. 22.

Questionis resolutio.

V.

Dicendum vero est, omnes res naturales, seu corporeas constare forma substantiali) præter

materiam) tanquam principio intrinseco, & causa formali. Hæc est sententia Aristotelis innumeris locis, qui sæpe reprehendit veteres Philosophos, quod, ferè prætermissa substantiali forma, omnem inquisitionem circa materiam adhibuerint, ut constat ex toto lib. 1. Physic. & lib. 2. ca. 1. ubi formam perfectiorem naturam dicit esse, quam materiam. Idem habet lib. 1. de partibus animalium, cap. 1. & 7. Metaph. ca. 4. & lib. 12. c. 2. ubi vocat formam hoc aliquid: quia complet substantiam; quæ est hoc aliquid. & ibidem, præsertim lib. 7. Metaphysicæ vocat formam quod quid est: & rationem reddit, quia ipsa est quæ constituit, & distinguit rerum essentias. Præterea libr. 1. de Anima, ca. 1. distinguit substantiam in materiam, formam, & compositum, & formam vocat immutabilem, de quo nomine multa erudite scribit Fonseca lib. 1. Metaphysicæ in fine: communiter tamen doctores scriptores vocem entelechiæ generalioris esse, & plura comprehendere quam substantialem formam, significat enim proprie perfectionem, seu actum perfectientem rem. Per antonomasiam vero attribui solet formæ substantiali, quod sit præcipuus actus, & maxima perfectio rei substantialis. Alietiam nominibus solet ab Aristotele forma substantialis nominari, quæ inferius, explicando eius causalitatem, adnotabimus. Non tamen fuit Aristoteles huius veritatis inuentor, nam ante eum substantialem formam agnouit Plato, ut constat ex Timæo, ubi formas appellat vere existentium similitudinem, id est, idearum participationes, cum tamen ipse non ponat ideas nisi substantiarum. Et ante Platonem nonnulli è Philosophis creduntur substantiales formas attigisse, ut constat ex Aristotele 1. de partibus animalium, cap. 1. & aliis locis supra citatis. Iam vero est hoc dogma ita receptum in Philosophia, ut sine magna ignorantia id negari non possit: et quia ita consentaneum veritati fidei Christianæ, ut eius certitudo non parum inde augeatur: quare placet huius veritatis probationem à quodam principio fidei certo, & lumine naturali euidente inchoare.

Ex rationali cetera substantiales formæ colliguntur.

PRima igitur ratio sit, nam homo constat forma substantiali ut intrinseca causa: ergo & res omnes naturales. Antecedens probatur, nam anima rationalis substantia est, & non accidens, ut patet, quia per se manet separata à corpore, cum sit immortalis: est ergo per se subsistens, & independens à subiecto, non est ergo accidens, sed substantia. Rursus illa anima est vera forma corporis, ut docet fides, & est etià euidenter lumine naturali: non enim potest esse substantia assitens, aut extrinsece mouens corpus: alias non viuificaret illud, neque ex præsentia, & coniunctione eius essentialiter penderent opera vitæ: nec denique esset ipse homo qui intelligeret, sed quædam alia substantia illi assitens. Constat ergo homo corpore ut materia, & anima rationali ut forma: est ergo hæc anima substantialis forma: nam ut infra declarabimus, nomine substantialis formæ nihil aliud significatur, quam substantia quædam partialis quæ ita potest vniri materiæ, ut cum illa componat substantiam integram ac per se vnā, qualis est homo.

Prima vero consequentia probatur, supponendo sermonem esse de rebus naturalibus generabilibus, & corruptibilibus, nam hæc sunt quoad hanc partem eiusdem ordinis cum homine, & inter eas potest esse transmutatio & vicissitudo: inde tamen facile concludetur à fortiori id esse dicendum de incorruptibilibus corporibus, supposita sententia quam supra trastraximus de materia eorum. Hominis ergo compositio ex materia & forma substantiali ostendit esse in re-

in rebus naturalibus quoddam subiectum substantiale natura sua aptum ut informetur actu aliquo substantiali; ergo tale subiectum imperfectum, & incompletum est in genere substantiae: petit ergo semper esse sub aliquo actu substantiali. Hoc autem subiectum non est proprium hominis, sed in aliis etiam rebus naturalibus reperitur, ut per se notum est: unde & ad generationem hominis supponitur, & ad nutritionem, & post eius corruptionem manet: ergo res omnes naturales, quae illo subiecto seu materia constant, constant etiam substantiali forma actuante, & perficiente subiectum illud. Praeterea, ex eadem hominis compositione colligitur, aggregationem plurimum facultatem, vel formarum accidentalium in simplici subiecto substantiali non satis esse ad constitutionem rei naturalis: nam in homine sunt illae facultates, & formae accidentales, plures fortasse ac perfectiores, quam in aliis naturalibus rebus, & tamen non sufficiunt ad constitutionem alicuius naturalis entis completi, sed praeterea requiritur forma, quae veluti praestitit omnibus illis facultatibus, & accidentibus, & sit fons omnium actionum, & naturalium motuum talis entis, & in qua tota illa varietas accidentium & potentialium radice, & quandam unitatem habeat: ergo eadem ratione in aliquibus entibus naturalibus necessaria est aliqua forma substantialis distincta ab accidentibus, & intimior ac perfectior illis. Tertio, eodem exemplo constat generationem, & corruptionem hominis substantialem non consistere in acquisitione, vel amissione aliquorum accidentium, sed in vnione vel disunctione animae rationalis substantialiter informantis corpus humanum, ad quam praeparant accidentia quaedam, quibus sublati, anima recedit, & homo corrumpitur: ergo eodem modo intelligendum est fieri corruptionem & generationem aliarum entium naturalium. Nam, quantum experientia colligi potest, idem modus est generationis & corruptionis in aliis rebus, qui est in homine, excepta differentia in perfectione & substantia formae humanae, quam ex modo generationis & corruptionis non colligeremus, nisi aliunde nobis nota esset. Et propterea dicitur Ecclesiasti. 3. *Vnus interitus est hominis, & iumentorum, & aquae vniusque conditio, sicut moritur homo, ita & illa moriuntur* &c. Denique omnia indicia, & signa substantialis compositionis, quae in homine cogitari possunt, sunt in aliis entibus naturalibus, & praesertim in animantibus, ut ex sequente ratione constabit.

Substantialis formae indicia varia.

VIII. *Reductio ad principium*
SECUNDA ergo ratio principalis sumitur ex variis indicis, ortis ex accidentibus & operationibus entium naturalium, quae indicant latere sub illis formam substantialem. Primum cernitur etiam in elementis: nam si aqua verbi gratia, calefiat, & postea remoueaturs agens, ab intrinseco reducitur ad pristinam frigiditatem, ut experimento constat: ergo signum est: esse in aqua aliquod intimius principium, à quo iterum manat intensio frigoris, sublati extrinsecis impedimentis: illud autem principium non potest esse nisi forma substantialis: ergo. Anima consequentia probatur, quia nullum potest esse extrinsecum principium illius educationis, tum quia, si illa reductio esset ab extrinseco, non esset per se ac necessaria, sed ex accidente, prout extrinsecum agens casu occurreret: tum etiam quia, discurrendo per omnia principia extrinseca quae communiter occurrunt, nullum est à quo possit illa actio provenire, quia proximè solum occurrere solet aer circumstantis, qui vel naturaliter non est tam frigidus, sicut aqua, vel ex accidente relinqui solet aequè calidus ac ipsa aqua: unde ipse etiam se reducit ad pristinum statum, quantum potest, remote vero solum interueniunt causae coelestes, & vniuersales, quae ex se
Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

non sunt determinatae ad huiusmodi actionem, ut notum est.

IX. *Parte alia reductio ad causam resoluatur.*
Secundum vero antecedens, scilicet, nullam aliam causam extrinsecam illius actionis excogitari posse, praeter ipsam aquae formam, probatur, nam quænam erit illa? Dicunt aliqui in quibusdam partibus aquae semper manere intensum frigus, & ab illis partibus alias, quae calefactae fuerunt, frigeri, quod probabile cenlet Caietanus 1. part. qu. 54. articu. 3. & tribuitur Auerroei 2. de Anima, comm. 1. Sed hoc friuolum est, & contra experientiam, sensu enim percipimus totam aquam infusam vasi alicui, esse valde calidam, quacunque ex parte attingatur: si autem essent aliquae partes adeo frigidae, vel perciperentur sensu, vel saltem temperarent in aliqua parte aquae caloris sensum; neutrum autem fit. Est etiam contra rationem Physicam, nam tota aqua secundum omnes suas partes est vniuniformiter difformiter applicata igni naturaliter agenti: ergo secundum omnes partes eodem modo patitur vniuniformiter: quid enim est, quod possit, vel actionem illam impedire, vel ita interrompere, ut in quibusdam partibus fieret, & non in aliis? Item, vel illae partes, quae frigus retinere dicuntur, possunt calefieri, vel non: si non, ergo neque corrumpi poterunt: si vero possunt calefieri: ergo si tota aqua est sufficienter applicata igni, etiam illae calefient, vel certe dari potest status, in quo illa potentia reducaturs in actum, & illo posito, adhuc illa aqua reducetur ad pristinam frigiditatem remoto agente contrario, dummodo ad corruptionem aquae peruentum non sit.

X. Alij respondent, illam actionem non provenire ab aliquo principio distincto à frigiditate, semper enim manet frigiditas in aliquo gradu, & ipsa statim ac non impeditur, sed reuocat in pristinum statum. Possunt enim in ipsamet frigiditate duo distingui, scilicet essentia, & modus intensiois: & essentia semper manet integra, etiam si intensio minuaturs, ideoque potest ab eadem essentia modus intensiois manere. Sed hæc responsio etiam est falsa. Primo, quia non potest à qualitate remissa intensior gradus procedere, alioqui etiam aer sese efficeret summe calidum & sic de omnibus aliis rebus. Secundo, quia saepe contingit, plures gradus caloris esse in aqua quam frigoris: ergo, etiam remoto extrinseco agente, non posset frigiditas vincere calorem intensum: quia nullo modo à subiecto iuuareturs: cum sola materia de se indifferens sit ad vtrumque accidens. Tertio, quia alias nunquam frigus & calor in gradibus remissis possent quiescere manere in eodem subiecto, sed semper altera qualitas alteram expelleret, se perficiendo usque ad vltimam intentionem: quia ex parte subiecti (si solum esset materia prima) nullum esset impedimentum, & supponimus omnia alia extrinseca esse sublata.

XI. *Intuit. 8. Metaph. q. 9.*
Alii tandem respondent, necessarium quidem esse aliud principium internum prius frigiditate, quod integrum maneat, etiam si frigiditas remittatur, à quo illa reductio deriuetur: negant tamen illud principium esse formam substantialem, nam ab illa non posset immediate provenire alteratio, sed dicitur esse qualitatem quandam superioris rationis, virtute continentem primas qualitates sensibiles, Veruntamen hæc sententia duobus modis intelligi potest: primo, non negando formam substantialem, sed ponendo illam qualitatem virtutalem, mediam inter formam substantialem & primas qualitates sensibiles: & in hoc sensu non repugnat veritati quam probare intendimus: enervat tamen rationem quam prosequimur, & praeterea reiicienda est tanquam superuacanea, & gratis conficta, multiplicat enim qualitates sine fundamento, vel experientia vlla, nam emanatio accidentis ab intrinseca forma non indiget alio accidente intermedio, alias

In elementis
nulla qua-
litas est
substantialis
ma con-
sistens.

procederet in infinitum. Item, quia repugnat dari in elementis aliquas qualitates priores primis: sunt autem resse Aristotele primæ qualitates elementorum formalis calor, frigiditas, &c. Unde licet fortasse in multis interdum detur qualitas virtute continens calorem, aut frigus, illa tamen & est posterior temperamento primarum qualitatuum connaturali mixto, & non est ad intrinsecam dimanationem primarum qualitatuum in eodem subiecto, sed ad efficiendum propria actione in extrinseca subiecta. Aliter potest intelligi ipsa responsio ita ut intendatè medio auferre formam substantialem, & loco illius ponere qualitatem. In hoc autem sensu intellecta, facile refutatur, quia illa qualitas immediate & per se non sentitur, sed ex hoc effectu naturalis dimanationis dignoscitur: quo ergo fundamento dicitur, illud internum principium esse qualitatem accidentalem, & non formam substantialem? Item illud principium est primus actus materiae, complens cum illa hoc ens naturale, quod aequant appellamus: ergo est actus substantialis, & non accidentalis. Item, illa forma non solum est radix frigoris, sed etiam humiditatis, densitatis, & aliarum proprietatum, quas elementum aquæ requirit, nam de illis potest fieri idem argumentum, quod si per actionem contrariam ab illo naturali statu, quem aqua postulat, immutentur, statim ac contrarium recedit, ad naturalem statum reuertuntur: ergo habet aliam priorem formam à qua deriuantur, quæ immutata maneat: ergo vel singulis respondent singulæ formæ radicales (ut ita dicam) aut virtuales, quod natura abhorret, & est omnino superfluum, vel est vna forma in qua omnes illæ proprietates radicanter & quasi colligantur, quod est verissimum: ergo illa forma non est accidentalis, sed superioris ordinis. Est ergo forma substantialis à qua talis reductio provenit, ut communis habet sententia, Avicenna lib. 1. fuffic. ca. 5. Soncin. 9. Metaph. quæst. 8. Soto 2. Physic. quæst. 1. & aliorum.

XII.

Atque hinc sumi potest aliud indicium quod est confirmatio præcedentis, nam fere euidenti experimento constat etiam in his rebus inanimatis, aut elementis, corruptionem substantialem esse distinctam ab alteratione, loquor in specie de inanimatis, ut à fortiori sit inductio vniuersalis: quoniam in rebus animatis est res euidenti, ut patet. Experimentum itaque alterationem, ut verbi gratia, calefactionem aquæ, aut ferri, interdum esse adeo vehementem, ut intensissimus calor in eis sentiat, & nihilominus si actio contrarij agentis cesset, res illæ manent vel integræ, vel fere integræ in substantia sua, & facile etiam ad accidentalem statum reuertuntur: interdum vero adeo procedit alteratio, ut omnimoda transmutatio rei fiat, ita ut quamuis remoueatur agens, nunquam possit passum illud ad pristinum statum redire, neque priores actiones, aut similia accidentia recuperare: interdum etiam in visibili substantiam sensibilem, ut cineres, scoriæ, &c. mutatur, nonnunquam vero omnino consumitur insensibiliter, quia in aliud corpus subtilius & insensibile transformatur, ergo signum euidens est alterationem interdum esse puram, & manere intra latitudinē mutationis accidentalis, interdum vero habere coniunctam maiorem rei mutationem. Hæc autem non potest esse alia nisi quia ipsum substantiale compositum dissoluitur, recedente forma substantiali, dantur ergo substantiales formæ. Probatur vltima subsumptio, quia si tota substantia rei semper maneret æque integra, quantumcunq; procederet alteratio, ipsa de se semper haberet eandem habitudinem ad accidentia, ergo vel semper post quamcunque alterationem maneret quæta sub quibuscunq; accidentibus, quantum esset ex se, & remoto contrario agente, vel certe remotis eisdem agentibus semper rediret ad eandem accidentia.

Et confirmatur hæc ratio, nam videmus quædam accidentia esse ita inseparabilia ab aliquibus subiectis, ut si illa auferantur, vel nimium diminuantur, omnimoda transmutatio fiat in subiectis, ita ut non possint per intrinsecam vim ad pristinum statum redire: ergo illa inseparabilitas provenit ex connexionione talium accidentium cum aliquo principio interno talium rerum. Quod non potest esse materia prima, seu illud primum subiectum quod manet sub omni transmutatione, quia respectu illius nullum est accidens inseparabile, ex his quæ possunt per alterationem acquiri vel amitti. Neque etiam illud principium potest esse aliquid accidens, si sit firmo de primo & radicali principio, nam licet vnum accidens sit inseparabile respectu alterius, ut raritas respectu caloris, vel albedo respectu talis temperamenti primarum qualitatuum: illud tamen temperamenti est inseparabile ab alia priori forma nature suæ relicta: si tamen ergo necessario est in aliqua forma, quæ sit prima respectu accidentium inseparabilium: illa ergo est forma substantialis & non accidentalis, cum constituat propriam essentiam, cui proprietates accidentales connaturaliter, & inseparabiliter in sunt.

Tandem formari potest ex hoc indicio alia ratio, quia in vno ente naturali multæ proprietates coniunguntur, quæ interdum ita sunt inter se subordinatæ, ut vna ab altera oriatur, ut voluntas ab intellectu: interdum vero inter se non habent subordinationem, ut calor & humiditas in aere, albedo & dulcedo in lacte, vel plures sensus in animali: ergo hæc multitudo, & varietas proprietatum, præsertim quando posteriori modo se habent, requirit vnam formam in qua omnes vniantur: alioquin essent mere accidentaliter congregatæ in eodem subiecto, & vna omnino sublata, non propter ea recederet alia: ac oppositum constat experientia: ergo signum est, talia accidentia in tali numero, pondere, & mensura in tali subiecto, & ente requisita non habere illam connexionem respectu solius primi subiecti, seu materie primæ, sed respectu alicuius compositi, quod ratione formæ illum accidentium inter se ordinem requirit. Solentque hæc ratio specialiter confirmari in corporibus mixtis, in quibus videmus accidentia contraria ad certos gradus reducta in eodem mixto conseruari: id autem non potest provenire ex ipsis qualitatibus, ut per se satis constat, cum potius natura sua pugnent. Neque etiam provenit à causa extrinseca, neque à materia, ut facile patet: ergo oportet ut proveniat à forma. Veruntamen hæc confirmatio, vel nullam omnino habet vim, vel non est distincta ratio à præcedentibus, nam quatuor qualitates primæ ad eam temperiem reductæ, in qua possint simul esse in eodem subiecto, ut in eo perpetuo conseruentur in eodem statu, non indigent alia interna causa, vel principio, sed solæ remotione extrinseci agentis corruptentis, quia illæ qualitates in eo gradu constitutæ, nec sunt proprie contrariæ, neque possunt inter se habere actionem: imo sicam habere possent, non posset forma substantialis eam impedire, aut conciliare. Quo fit, ut in viventibus, etiam in homine, ubi forma est maximè vna, non possit impedire actionem inter partes heterogeneas, quia licet in singulis partibus qualitates sint ita temperatæ, ut inter se consentiant respectu sui proprii subiecti, non vero sunt ita temperatæ respectu qualitatuum alterius partis dissimilis. Ex hac ergo conseruatione temperamenti, ex contrariis qualitatibus constante, præcise sumpta, non inferitur forma substantialis. Inferitur tamen optime ex eo, quod in huiusmodi temperamento non solum permittuntur (ut ita dicam) qualitates manere in eo gradu, sed etiam in eo ita connectuntur, & ita illum requirunt, ut si altera earum extrinsecus vel augeatur, vel minuat, vel

nuatur, remoto extrinseco agente, statim ad priorem proportionem temperamentum redeat: quod maxime cernitur in animalibus: hoc ergo est signum evidens esse tale temperamentum alicuius formae, in qua illae qualitates connectuntur. Hoc autem signum coincidit cum illo de reductione rei ad naturalem statum.

Ultimo confirmatur haec ratio alio indicio, sumptum ex actione quarundam rerum naturalium: experimur enim rem aliquam habentem plures operandi facultates, dum intente per unam operatur, impeditur, ne per aliam operari possit, aut ne cum tanto conatu: ergo est signum, illas facultates esse subordinatas eidem formae, quae per eas principaliter operatur: nam si nullam subordinationem inter se haberent, neque cum aliquo communi principio, quolibet earum haberet suam operationem independentem ab alia, neque esset ulla ratio, cur conatus unus impediret conatum alterius, magis quam si esset in diuersis subiectis: at vero ex subordinatione ad eandem formam redditur optima ratio, quia cum illa sit finis virtutis, dum intente applicatur ad unam operationem, distrahitur ab altera, & tanto conatu potest vni incurrere, ut ibi exhauriatur eius virtus. Antecedens declaratur ab aliquibus, in rebus seu agentibus naturalibus, quae dum intente agunt ad vincendum contrarium, sese non possunt omnino tueri, quin aliqua ex parte vincantur, vel patiantur a contrario. Verumtamen haec experientia de repensione agentium naturalium non prouenit ex subordinatione plurius facultatum ad unam formam, sed ex eo quod res non est semper aequae potens ad resistendum, ac est ad agendum. Vnde etiam ferrum calidissimum, dum calefacit aquam, ab ea repatitur, quamuis forma ferri nihil prorsus ad illam actionem conferat: imo ibi non intercedunt operationes diuersarum facultatum, sed actio vnus qualitatis, scilicet caloris, & passio eidem aliqua ex parte contraria, quae ex eo prouenit, quod calor non est tam potens ad resistendum, sicut ad agendum. Quocirca in rebus inanimatis vix credo posse inueniri experimentum aliquod, quo illud antecedens probetur, quia in actionibus accidentalibus quae a vita non procedunt, non videtur proximè intercedere aliquis concursus formae substantialis, ratione cuius remittatur actio vnus facultatis ex conatu alterius. In viuientibus autem, & praesertim in nobis, experimur manifeste huiusmodi effectum: interdum enim interior cogitatio atenta, impedit, ne res etiam praesentes videamus, imo & actionem nutritiuae partis impedire solet diuturna meditatio. Neque refert, si quis dicat hoc prouenire ex concursu spirituum vitalium, qui necessarii sunt ad operationes harum facultatum, & dum ad unam confluunt, aliam destituunt: tum quia ipsamet concursus spirituum vitalium ad unam facultatem potius, quam ad aliam, & signum vnus formae vrentis ipsis spiritibus, & facultatibus ad duas actiones, alias nulla esset ratio, cur spiritus magis ad unam facultatem confluerent, quam ad aliam; tum etiam quia intellectualis operatio non fit mediis spiritibus, & tamen conatus & attentio ad illam impedit inferiores actiones. Nec potest hoc tribui cooperationi phantasiae, quae requirit spirituum concursum, nam intellectualis attentio, praesertim si sit vehemens, & circa res superioris ordinis, etiam ipsam phantasiam actionem valde minuit: ergo non prouenit ex spiritibus, sed ex occupatione eiusdem animae circa aliquam operationem.

Formae substantialis causae ipsam clare ostendunt.

Tertia ratio principalis reddi potest a priori ex propriis causis formae substantialis, quae sunt Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

finalis, efficiens, & materialis, nam formalem non habet, cum sit ipsamet forma: vnde ex ipsa nulla potest sumi positua ratio. Possumus tamen supponere, ex parte eius nullam esse repugnantiam, quod tale genus entis, vel substantiae incompletae occurrit in rerum natura: quae enim repugnantia in hoc fingi, aut excogitari potest? Item, quia non repugnat dari in rerum natura actus substantiales supremi ordinis, qui sunt subsistentes, & non informantes, ut angeli, & actum substantialem ordinis, qui simul sit subsistens & actus seu informans, ut de anima rationali dictum est: ergo non repugnat dari actus substantiales infimi ordinis, id est, qui sint actus actuates, & non integre subsistentes, & hos vocauimus formas substantiales. Item, vel repugnaret talis actus, quia actus est, vel quia substantialis est, vel quia haec duo in eadem re coniungi repugnat: nihil horum potest cum probabilitate dici: ergo nec repugnat dari substantialem formam quantum est ex parte eius. Quod si ex parte eius non repugnat, statim facile probabitur, ex aliis causis vel non repugnare, vel etiam esse necessarium. Duae primae partes primi antecedentis per se notae videntur. Prima quidem, quia per se notum est dari in rebus entitates, quae sunt actus, & perfectiones aliarum, sic enim candor est actus albi, & intellectio intelligentis. Secunda vero, quia etiam est per se notum dari in rebus entitates substantiales, cum haec sint aliarum omnium fundamentum. Probanda ergo superest tertia pars, quod nimirum has duas proprietates, seu rationes in eadem entitate coniungi non repugnet: hoc autem patet, tum quia nihil in altera illarum rationum assignari potest, quod cum altera intrinsece repugnet: tum etiam quia ratio actus ex se perfectionem dicit, ergo si illi non repugnat coniungi cum esse accidentali, cur repugnat cum substantiali copulari? tum denique, quia cum ratio substantialis entitatis ad perfectionem simpliciter spectet, magis videtur repugnare cum ratione potentialitatis, quam cum ratione actualitatis: sed primum non repugnat, ut in materia prima constat: ergo nec secundum repugnabit. Atque hinc noua ratio confurgit, nam potentia & actus in omni genere sibi cum proportionem respondent, sed non repugnat dari in rebus naturalibus substantialem potentiam, quae in genere substantiae sit incompletum, & imperfectum ens, ut supra est ostensum, & ex hominis compositione est manifestum: ergo non repugnabit dari actum proportionatum huic potentiae, quo possit in qualibet re naturali actuari, & modo sibi connaturali existere & conseruari.

Atque hinc concluditur facile ratio ex materiali causa desumpta, nam cum materia sit substantialis potentia, continet in suo genere, & in potentia receptiua omnem actum sibi proportionatum: ergo est potens ad causandum illum in suo genere, si aliunde non repugnat: ergo ex hac parte habet substantialis forma materialis sufficientem causam ut esse possit. Rursus concluditur ratio ex causa efficiendi, nam si sit sermo de prima causa, non potest illi deesse virtus, qua efficere potuerit in vniuerso formas substantiales actuates materiam, vel dependentem, vel independentem ab illa: iuxta varios gradus & perfectiones talium formarum, supposita non repugnantia earum; ergo cum tales formae sint necessariae in rerum natura, effectus sunt ab huiusmodi causa. Si autem sit sermo de causa proxima, postea videndum est, quanam intercedere possit respectu vniuersi, quae formae. Nunc sufficiat dicere, non posse talem causam deesse, si talis effectus ad rerum naturalium constitutionem est necessarius: vnde si causis creatis interdum haec virtus deficiat, ad causalitatem primae causae spectat, ut munus etiam causae proxime suppleat: quod, per se loquendo, solum facit in anima

XVII.

Ex materialis causa efficiens demonstratur.

D d 3 ma

XVI.

Substantialem formam ostendunt.

ma rationali quantum ad effectiorem eius: aliis enim formis ex modo quo fiunt, non repugnat fieri ab agentibus creatis, cum fiant cum concursu materiae, ut statim explicabimus. An vero in talibus agentibus sit sufficiens virtus, dicemus tractando de causa efficien. e.

XVIII.
Præcipuum
in de for-
ma finis ip-
sum est.

Igitur præcipua ratio sumenda est ex fine formæ substantialis, qui est constituere & comple. e. essentiam entis naturalis, qui finis seu effectus est absolute necessarius in rerum natura: alioqui nihil esset in rebus corporeis in sua substantiali natura completum, & perfectum: neque esset multitudo & varietas specierum substantialium, in qua maxime consistit huius universi corporei mirabilis dispositio, & pulchritudo. Ad hunc ergo finem est omnino necessaria substantialis forma, quia cum materia sit valde imperfectum ens, non potest in illa sola consistere integra universi cuiusque rei essentia. Deinde, quia materia quatenus est primum subiectum, est una & eadem in omnibus rebus naturalibus: ergo non potest in sola illa consistere earum essentia, alioqui omnia essent unius essentia, solumque accidentaliter differrent: quod repugnat amplitudini, & pulchritudini totius universi, quæ ex specierum varietate maxime confurgit. Quod significari videtur Genes. in illis verbis: *Facientem semen iuxta genus suum, vel, secundum speciem suam.* Et sæpe fit illa repetitio iuxta species suas, & in genere suo, & tandem concluditur: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona:* quia nimirum totius universi completa bonitas ex illa varietate confurgit. Quam etiam variaz rerum virtutes & operationes, & mutaz generationes & corruptiones satis ostendunt, ut declaratum est. Aliquid ergo præter materiam est ipsi addendum, quo essentia universi cuiusque rei compleatur: cum autem materia sit potentia, id quod ei additur ad complendam essentiam erit actus, quia potentia dicitur essentialem ordinem ad actum.

XIX.

Non potest autem ille actus qui ad complendam rei essentiam adiungitur materiæ, esse actus accidentalis. Primum quidem quia ex actu & potentia diversorum ordinum non completur essentia vere ac per se una: essentia autem rei naturalis & substantialis esse debet vere ac per se una: aliàs non esset una substantia. Secundo quia cum materia sit substantialis potentia, non expletur per actum accidentalem: ergo cum illo non potest complere veram essentia rei naturalis. Tertio quia si talis actus est accidentalis, interrogo cuiusmodi accidat. Aut enim accidit composito ex illo actu & potentia, ut tale est: & hoc repugnat, quia cum compositum illud intrinsece consistat ex tali forma, non potest ei accidere: quomodo etiam albedo non est accidens albi, ut album est, sed subiecti albi. Aut accidit materiæ seu subiecto substantiali: & sic interrogo rursus cur dicatur ei accidere? Vel enim quia potest materia esse cum tali actu, & etiam sine illo. Et hoc non est satis, aliàs etiam anima rationalis esset accidens corporis: hoc ergo commune esse potest tam substantiali actui, quam accidentali. Vel est, quia talis forma pendet à materia in suo esse: & hoc etiam non est satis, quia etiam partes substantiæ possunt pendere ab aliis partibus: & materia ipsa pendet suo modo à forma: sunt itaque varij modi dependentiæ, & non repugnat incompletæ alicui substantiæ quod pendeat à subiecto eiusdem ordinis. Vel denique dicitur accidens, quia in suo esse habet entitatem ita imperfectam, & diminutam, ut sit inferioris ordinis quam tota latitudo substantiæ. Et hoc in primis est gratis & sine fundamento dictum: unde enim constat illum actum materiæ, ad quem ipsa per se primo ordinatur, quicquid cum ipsa complet essentiam rei naturalis, esse tam diminutam, & incompletam entitatem? Deinde repugnat fini talis formæ, quia, ut dixi non potest ex subiecto substantiali, & forma accidentali, componi una essentia substantialis, maxime cum forma sit quæ dat ultimum

gradum, & complementum essentia. Propter quod merito dixit Aristoteles. *Physicorum ca. 6. substantiam non componi ex non substantiis:* constat autem res naturales, earumque essentias substantiales esse, ac per se una: est ergo certissimum dogma philosophicum de substantialibus formis.

Soluntur argumenta.

Ex rationibus dubitandi in principio positis, duæ primæ ex dictis solutz relinquuntur. Ad primam enim negatur deesse in rebus naturalibus sufficientia indicia & effectus, per quos sufficienter deueniri possit in cognitionem formarum substantialium, negaturque subinde aut actiones omnes, aut transformationes saluari posse sine formis substantialibus. Ad secundam negatur repugnare, quod aliqua forma sit subsistens & informans, vel in diversis statibus, vel etiam in eodem, ut latius declarabimus infra tractando de subsistentia. Negatur etiam, repugnare esse formam dependentem à subiecto, & esse substantialem, ut paulo ante dictum est: quomodo autem differat hæc dependentia ab inhzrentia accidentis, dicemus disput. sequenti. In tertio vero argumento petitur specialis difficultas, quam oportet sequenti sectione tractare.

SECTIO II.

Quomodo possit forma substantialis fieri in materia, & ex materia.

Ratio dubitandi tacta est in præcedenti sectione: nam forma substantialis est res distincta à materia, vel ergo illa res est aliquid ante generationem, vel nihil: si est aliquid, ergo est forma substantialis antequam fiat, nam illa res est indivisibilis, & essentialiter est forma substantialis: non ergo potest illa res esse aliquid ante generationem, quin sit substantialis forma: hoc autem est impossibile, cum quia aliàs nulla esset substantialis generatio, cum etiam quia aliàs esset simul in materia, formæ repugnantes. Si vero eligatur altera pars, nimirum formam ante generationem nihil esse, sequitur formam ex nihilo fieri; quod repugnat Philosophorum axiomati, *Ex nihilo nihil fit.* Nec satisfacit qui responderit, formam non fieri, sed compositum: compositum autem fieri ex materia, & ideo nihil esse quod ex nihilo fiat: hoc (inquam) non satisfacit, quia magis consistit in verbis, & modo loquendi, quam in re: nam forma re vera antea non erat, & postea est: ergo facta est. Item, quia compositum non fit nisi quatenus ex materia & forma componitur, non autem componitur nisi ex entibus factis. Item, quia cum totum corrumpitur, forma vere definit esse, transiitque in nihilum, nam quæ antea erat aliquid, postea est nihil, ergo cum totum incipit esse, forma etiam fit.

Propter hanc difficultatem antiqui Philosophi negarunt formas substantiales: & omnia fieri per solam accidentium mutationem existimarunt. Quorum sententia improbata iam est ex demonstratione substantialis formæ, & generationis ac corruptionis, nunc vero addimus eos non soluisse difficultatem, negando substantiales formas, nisi etiam accidentales negent, quæ vere & realiter de nouo fiant, & consequenter dicant nullam esse in rebus mutationem nisi fortasse localem, sed videri res transmutari, quia quæ apparebant, occultantur, & quæ occultæ erant, apparent; quod quam sit absurdum, perspicuum est. Assumptum patet, quia de forma accidentali potest eadem difficultas obici, nam etiam illa forma cum est, habet suam realitatem, & entitatem. Aut ergo illa antequam fiat, erat aliquid, vel nihil: si aliquid, ergo non

non sit: si nihil, ergo sit ex nihilo. Vnde Anaxagoras, ut supra vidimus, omnes formas rerum concedat actu esse in atomis, ex quarum concursu vario omnia componebat: sed illud placitum satis est in superioribus refutatum.

Prima opinio proponitur, & variis modis explicatur.

III. Omnis ergo antiquis Philosophis, inter posteriores sunt de hac re variae sententiae. Prima est, omnes formas actu esse in materia, non quidem integras & perfectas, quia vident hoc è medio tollere veram rerum generationem & corruptionem, & involuere manifestam repugnantiam, cum formae ipsae inter se pugnant, & cum eadem ratio sit de accidentalibus, quae interdum sunt proprie contrariae. Sed dicunt esse formas actu in materia secundum quasdam inchoationes earum. Hanc opinionem in Soto, i. Physicorum quaestione septima, tribuit Alberto ibidem tractatu 3. capite 3. Soncinas vero 7. Metaphysicae, quaestione 28. negat Albertum esse huius sententiae. Et reuera Albertus solum ait in materia quae est subiectum formarum, esse habitum confusum earundem formarum: hunc autem habitum declarat nil esse aliud quam potentiam habituales, qua materia claudit in se formas: significat autem illum habitum confusum esse aliquid distinctum à natura materiae, ratione cuius forma dicitur praexistere in materia. Nec intendo (inquit) dicere, quod forma pars sit ab intus, & pars ab extra, sed tota est ab intus, & tota est ab extra. Quod declarans significat formam esse ab intus, id est praexistere in materia secundum esse essentiae, & ideo ait, agens non agere ad producendam essentiam formae, sed ad esse formae, & hoc sensu dixerat formam totam esse ab extra, id est fieri ab efficienti quantum ad esse existentiae. Quae omnia licet obscurissime dicta sint, possunt ad rectum sensum trahi, si per esse essentiae solum intelligamus esse in potentia, quod non fit ab agente naturali, sed supponitur in materia. Vnde idem Albertus 7. Metaphysicae tract. 2. cap. 12. ait totam formam esse ab intra secundum esse potentiale, & ab extra, secundum esse actuale in 8. etiam Physic. capit. 4. potentiam ad formam vocat inchoationem formae. Recte igitur per illum habitum confusum intelligimus ipsam potentialitatem materiae quam ipsemet Albertus vocat habituales potestatem. Solum videtur distinguere potentiam materiae à materia, quod ad aliam quaestionem supra tractatam spectat: & posset satis probabiliter exponi distinctione rationis, & non rei, nam ibidem eodem modo distinguit in genere naturam generis à potestate qua differentias continet.

IV. Alia sententia refertur à Durando in 2. distinct. 18. quaestione 2. quae ponebat in materia quasdam possibilitates formarum, quae non manent quando producantur formae, sed in eas conuertuntur: atque ita saluabat non fieri formas ex nihilo, sed ex illis possibilitatibus. Non refert autem Durandus aliquem authorem huius sententiae, & ideo non possumus sensum illius certo affirmare, vix tamen credi potest illos auctores per eam possibilitatem intellexisse rem aliquam veram distinctam à materia & à forma, sed solum essentiam formae possibilem, quam alij vocant, in potentia obiectiva: quanquam si hoc tantum voluit hae opinio, nihil peculiare attulit quo explicaret formam non creari: nam etiam res quae creantur, sunt ex huiusmodi possibilitate. Refert tandem Soto aliam opinionem Aureoli 2. distinct. 18. quod forma potest in materia secundum partem ex qua perficitur per actionem agentis, & ideo non fit ex nihilo: eam vero opinionem nec Capreolus refert ex Aureolo, neque apud alium authorem inuenire potui.

Quocunque igitur sensu asseratur, praecedere in materia rem aliquam distinctam ab ipsa materia, ut ex illa producat formam, est improbabilis, nihilque deseruit ad enodandam difficultatem in qua veriamur. Primum patet, quia intelligi non potest quae sit, vel qualis illa entitas, quia vel est substantia, vel accidens: hoc posterius non dicitur ab illis authoribus, nec dici potest, tum quia accidens non est intrinseca inchoatio formae substantialis, sed ad summum esse potest dispositio: tum etiam quia propter accidens praexistens non vitatur, quin tota realitas formae fiat ex nihilo ipsius, quia accidens non est aliquid ipsius formae. Si vero dicatur secundum, inquireretur rursus an illa substantia sit materia, vel forma, vel compositum: non potest esse compositum, ut per se notum est: non materia, quia supponitur esse res distincta ab illa, nec forma, quia hae incipit esse per generationem. Dicitur fortasse esse formam in esse imperfecto. Sed contra hoc videtur ulterius supponendo esse sermonem de esse actuali, quo res est vera entitas actualis extra causas suas: nam esset valde friuolum loqui de esse possibili tantum: quia secundum illud esse non ponitur in materia aliqua vera res distincta ab illa, quae sit extra nihil, & sit forma in esse imperfecto.

Loquendo igitur de huiusmodi re habente verum esse actuale licet imperfectum, inquiri quomodo ex illa re fiat forma in esse perfecto, an per intentionem, an per transmutationem vnius in aliud. Nec praeter hos modos potest alius excogitari namque priori modo manet prior entitas, quae erat imperfecta remota imperfectione per aliquid quod ei superadditur: in posteriori autem modo tollitur illa imperfecta entitas, & ei succedit perfecta, siue per conuersionem vnius in aliam, siue quacunque alia ratione: includunt ergo illi duo modi immediatam contradictionem: vnde non potest excogitari alius qui ad alterum eorum non reducat. Primus autem modus nullam habet verisimilitudinem. Primum quia forma substantialis non est intensibilis & remissibilis, ut infra ostendam. Secundum, quia alias praexistenter actu in materia omnes formae substantiales, quae ex illa educi possunt, in gradu quidè remisso, tamen secundum aliquam veram & actualem entitatem, & ita essent simul in materia infinitae entitates actuales: nam formae in infinitum multiplicari possunt. Hoc autem est plane absurdum tum propter infinitatem entitatum, tum etiam quia materia ex se non habet congenitas huiusmodi formas quasi dimanantes à propria entitate, neque est aliquid agens à quo factae sint: neque sunt ipsi materiae debite, ut fingamus Deum illas infudisse, aut concreauisse. Tertiò, quia etiam positis illis imperfectis entitatibus restat eadem difficultas, quo modo fiat ille gradus, vel pars entitatis quae additur praecedenti, quia omnino incipit esse, cum antea nihil esset: nam in formis quae intenduntur, secundus gradus non fit proprie ex primo, nisi fortasse ut ex termino à quo: quomodo potius fit posterior gradus ex remissione, vel limitatione prioris quae est priuatio vterioris gradus, quam ex ipsamet entitate positiua prioris gradus: ergo quod vnus gradus supponatur, non tollit quin secundus antea sit nihil, donec per actionem agentis recipiat esse: ergo de illo gradu restat eadem difficultas quomodo non fiat ex nihilo. Tandem iuxta illam sententiam tollitur vera generatio, & corruptio substantialis, quia solum erit quaedam intentio vel remissio formarum.

Nec desunt rationes aequae efficaces contra posteriorem modum: primo enim ex illo sequitur supponi in materia infinitas entitates: nec enim potest fingi vna & eadem quae sit inchoatio omnium formarum: nam si quando fit vna forma, tollitur & destruitur inchoatio eius manentibus aliis, & ita in omnibus vicissim & mutuo fieri potest, necesse est omnes

De d 4 illas

illas entitates esse inter se distinctas. Secundo, quia si forma perfecta fit ex inchoata per transmutationem, vel conuersionem: ergo tantum fit vna ex alia tanquam ex termino à quo: ergo fit tota entitas formæ, quæ antea nihil erat actu: nam propter præexistentem inchoationem non potest dici actu præfuisse, cum sint res distinctæ, quarum vna perit, quando alia incipit, ergo impertinens est illa entitas imperfecta vt forma non fiat ex nihilo, nam etiam illa inchoatio non est aliquid, id est aliqua pars, vel aliquis gradus eius formæ quæ fit. Quod si habitudo ad terminum à quo positum, est necessaria, vel sufficit vt res non fiat ex nihilo, etiam ad hoc non est necessaria illa inchoatio, quia sufficit forma contraria seu repugnans, quæ semper expellitur, quando alia introducit, quia generatio vnius est corruptio alterius. Tercio inquiri potest, an illa entitas imperfecta quæ abiicitur, & forma perfecta quæ introducit, sint eiusdem speciei essentialis, vel distinctæ. Nam si sunt distinctæ, ergo vnaquæque est perfecta in sua specie, & si vna abiicit aliam, erunt inter se repugnantes, ergo ponere illas inchoationes, nihil aliud est quàm multiplicare formas in materia sine utilitate, nam vt vna forma fiat ex termino repugnante, sufficit vna forma contraria, vel impossibilis, quæ semper supponitur. Si vero illæ entitates sunt eiusdem speciei, nulla potest reddi ratio cur vna abiiciat aliam, aut cur vna fiat in subiecto, in quo actu præexistebat alia.

VIII. Sed obiicit Aristotelem 7. Metaphys. text. 29. dicentem in materia esse aliquam partem rei faciendæ: & constituentem in hoc differentiam inter artificialia, & naturalia, quod in artificialibus solum supponitur materia apta obedire artifici: in naturalibus vero est in materia aliquid formæ introducendæ. Et confirmatur, quia alias non magis esset naturalis generatio substantiæ completæ quam effectio rei artificialis in sua materia. Respondetur, Aristotelem ipsam aptitudinem materiæ ad formam, vocare partem rei efficiendæ. Ita exponunt Diuus Thomas, & Alexander Avenensis, & posset intelligi de parte non ipsius formæ, sed totius compositi. Proprius vero sensus est, Aristotelem non vocare partem, ipsam materiam, sed virtutem aliquam actiuam quæ interdum est coniuncta materiæ, & cooperatur ad rei generationem, vel effectiorem. Dubitat enim ibi Aristoteles, cur ea quæ ab arte sunt, interdum fiant etiam casu, & absque arte vt sanitas, interdum vero non contingat fieri sine arte, vt domus: & responderationem esse, quia interdum in materia ex qua vel circa quam ars operatur, præcedit aliqua pars, quæ potest esse principium mouendi seu operandi circa illam materiā, vt in sanitate præcedit calor animalis, quem contingit aliunde excitari aut inuari præter artem: atque ita sine illa & casu quodam efficere sanitatem. Aliquando vero in materia artis nulla est pars actiua, vt in lapidibus, & lignis, & ideo non potest ex eis effici domus sine arte. Non loquitur ergo Aristoteles de inchoatione formarum, vt recte notarunt Diuus Thomas, & Scotus, sed de virtute quæ interdum est in materia ad inchoandum actionem. Et hanc etiam expositionem tradiderunt Commentator, & Alexander Aphrod. Vnde falsum est, & omnino præter literam Aristotelis, quod ibi constituitur differentia inter artificialia, & naturalia: tantum enim constituitur inter artificialia inter se, & potius ibi text. 31. significat Aristoteles, idem contingere in naturalibus, vt Diuus Thomas notauit: nam interdum passum ex quo generatur res naturalis, est in sola potentia passiva, & tunc non potest ex illo generari aliquid nisi ab extrinseco agente naturali; interdum vero habet adiunctam virtutem seminalem actiuam, quæ est quasi pars eius, vt patet in femine, aut in grano tritici, & tunc contingit fieri effectum absque alio extrinseco agente. Ad confir-

Quam differentiam inter artificialem materiam & naturalem materiam posuerunt.

mationem respondetur, generationem esse naturalem ex parte potentæ passivæ naturalis, & consequenter etiam ex parte potentæ actiue naturalis, quæ passiuè responderet artificialia vero vt sic non tam esse potentiam passiuam naturalem, quam obedientialem, cui non responderet potentia actiua naturalis, seu rationalis seu idealis, quod paulò inferius declarabimus.

Non omnes formæ substantiales creantur.

Secunda sententia fuit aliorum, qui superati difficultate tacta, dixerunt omnes formas substantiales fieri per creationem. Quam opinionem refert Albertus in 2. d. 18. articulo 12. & aliqui eam tribuunt Platoni in Phædone, eo quod dixerit formas induci in materiam ab ideis separatis, & Auicennæ 1. sufficient. capit. 10. & 9. suæ Metaph. cap. 4. qui dixit eadem formas induci ab intelligentia separata, quam decimam post nouem quæ præfunt nouem corporibus celestibus, esse dicebat, & præesse mundo sublunari. Sed hi duo Philosophi, licet fortasse errauerint circa principium effectuum substantialium formarum (de quo postea circa efficientem causam dicturi sumus) tamen quod errauerint circa modum efficiendi has formas, non constat, neque Aristoteles hoc titulo Platonem impugnatur, sed quod separatas ideas sine causa introduxerit, cum huiusmodi res possint à sibi similibus generari. Quæ ratio magis virget contra Auicennam, nam Plato fortasse non posuit ideas extra mentem diuinam, & ab illis dixit introduci formas vt ab vniuersali principio, quod agentia proxima non excludit: Auicenna vero errauit quidem tribuens intelligentiis superioribus creationem inferiorum, & infimæ introductionem formarum substantialium: non tamen cõstat ipsam dixisse omnes inferiores formas fieri per creationem. Vnde Soncin. 7. Metaphys. quæst. 29. arbitrat, eius opinionem probabiliter posse defendi: de quo dicemus loco citato de causa efficiente, & iterum inferius tractando de intelligentiis creatis. Cuiuscumque vero fuerit illa opinio, vniuersaliter intellecta improbabilis est: de anima namque rationali, vera est catholica: de aliis vero est falsa, quia alias omnes formæ substantiales essent subsistentes, & independentes à materia in fieri, & consequenter etiam in esse, quod est absurdissimum: alias omnes animæ brutorum essent immortales. Sequela patet, quia creatio & est rerum subsistentium, & non pendet à materiali causa, vt infra dicemus. Secundo virget contra hanc opinionem ratio supra insinuada, quia si formæ substantiales creantur propter dictam causam, etiam accidentales creari necesse est, quia etiam forma accidentalis fit ex nihilo sui, & non præexistit actu in subiecto, neque secundum se totam, neque secundum partem. Quod si hoc concedatur, sequitur ulterius, quod sicut introductio formarum substantialium ob eam causam non est ab agentibus naturalibus, ita neque effectio accidentalium. Atque ita tandem sequitur, agentia naturalia nihil omnino agere: quod absurdissimum esse infra ostendemus.

Resolutio quæstionis.

Vera igitur, & Peripatetica sententia est inter formas substantiales quasdam esse spirituales, & substantiales, & independentes à materia, quamuis eam vere informant, alias vero esse materiales, itaque materiæ inhærentes, vt ab ea in esse & fieri pendeant. Prioris ordinis sunt solæ animæ humanæ (agimus enim tantum de formis informantibus) & de illis concedendum est consequens illarum in difficultate tacta, nimirum fieri ex nihilo per veram creationem, quod in proprio loco latius est ostendendum, nunc satis sit dicere id necessario consequi ex principio

ipso posito, supposito quod hæc animæ non præexistunt antequam corporibus uniantur, quod certum est ex fide, & ex illo principio, quod sunt vere formæ corporis. Imo, licet præexistere, non possent nisi per creationem existere, quia non sunt entia necessaria ex se, & ex sua quidditate habentia esse, ut vniuersè demonstrabimus infra, parim in disputat. de causa efficiendi, partim demonstrando vnum tantum esse ens increatum. Si autem rationalis anima non haberet esse, nisi per efficientiam alterius, & fingitur esse ante corpus, quodammodo clarius & euidentius est, habere esse per creationem, quia facta est ex nihilo, & absque concursu subiecti, vel causæ materialis. Dico autem esse quodammodo clarius, quia nunc, dum expectatur dispositio corporis, ut anima fiat, videri potest non esse tam propria creatio, quia fit cum aliquo concursu materiæ. Nihilominus tamen est vera creatio, quia ex parte causæ materialis, in ipsum esse vel fieri animæ rationalis, sed est veluti quædam occasio exigens creationem illius animæ, sine qua occasione nec ipsi animæ debetur ut fiat, nec causa eius ad illius effectum determinaretur. Quod autem corpus, seu materia non influat per se in fieri, vel esse animæ, constat ex eo, quod anima rationalis separata à corpore, retinet suum esse: ergo non penderet à subiecto sustentante in suo esse: ergo neque in fieri, quia tale est fieri rei, quale est esse: ergo & de conuerso subiectum ipsum seu materia non habet per se influum in esse aut fieri talis animæ, nam hæc duo correlatiua sunt, vel potius idem, dependentia effectus & influxus causæ.

XI. Quocirca principium illud: *Ex nihilo nihil fit* vniuersè intellectum de omni causa, & de omni effectu falsum est, & contra rationem naturalem, ut hoc ipso exemplo animæ rationalis ostenditur, & exemplo etiam materiæ primæ, ut supra tactum est, & plurimè in sequentibus asseremus. Intellectum autem de virtute agentis finiti, & naturalis, verum est. Vnde quoad hanc formam, concedendum est non esse in proximis agentibus naturalibus virtutem ad efficiendam illam, sed proximum agens disponere materiam: intelligentiam vero separatam efficere formam non quidem intelligentiam creatam, ut putauit Auicenna, nec ideam separatam, & extra Deum existentem, sed Deum ipsum: quem solum esse effectorem rerum omnium, quæ per creationem fiunt, infra ostendimus.

XII. Dices, hinc fieri materiam primam non esse in potentia naturali ad animam rationalem, quod videtur inconueniens. Sequela patet, quia omni potentie passivæ naturali correspondet potentia actiua naturalis, sed nulla est potentia actiua naturalis, quæ possit formam hanc in materia efficere: ergo neque in materia est potentia passiva naturalis ad illam. Aliqui concedunt sequelam, tum propter rationem factam, tum etiam quia si materia non esset in potentia ad animam rationalem, cum sit hæc anima, diceretur educi de potentia materiæ. Sed non placet hæc sententia, nam si materia non esset in potentia naturali ad animam rationalem, generatio hominis non esset naturalis, quia neque ex principio actiuo, neque ex passiuo esset naturalis. Item quia materia naturaliter disponitur vltimate ad recipiendam formam rationalem: & illi sic dispositæ iuxta naturæ ordinem debetur talis forma: est ergo in potentia naturali ad illam. Ad difficultatem ergo respondetur, negando sequelam. Ad primam vero rationem respondetur naturalem potentiam primo & per se esse attendendam in ordine ad actum connaturalem & proportionatum: anima autem rationalis est actus naturalis, & proportionatus materiæ, & ideo etiam materia est potentia naturalis ad illum actum, vnde ex utraque fit quoddam ens naturale per se vnum, & materia ipsa connaturaliter conseruatur sub tali

actu. Quod vero attinet ad potentiam actiuam, in primis dari potest potentia actiua naturalis ad vniendum talem actum tali potentie. & hoc modo iam respondet potentia actiua naturalis, potentie naturali passivæ. Deinde quamuis hæc forma à solo Deo fieri possit; tamen Deus in ea actione operatur iuxta modum & ordinem naturis rerum debitum: & hoc satis est, ut dicatur operari per modum causæ naturalis, & ut potentie passivæ sufficiens virtus actiua respondeat. Ad alteram rationem responderetur, aliud esse materiam continere formam in potentia, & aliud, esse in potentia ad formam, nam primum indicat vim causandi formam, nam causa continet effectum in suo genere: secundum vero indicat solum capacitatem ad recipiendam formam. Materia ergo est in potentia naturali ad rationalem animam recipiendam, non tamen illam in potentia sua continet, cum non possit causare illam, ideoque anima rationalis non educitur ex potentia materiæ, quia nihil educitur nisi vnde continetur: & quiaeductio indicat causalitatem materiæ in forma, ut iam dicemus.

Secundo de omnibus aliis formis substantialibus dicendum est non fieri proprie ex nihilo, sed ex potentia præiacentis materiæ educi: ideoque in effectione harum formarum nihil fieri contra illud axioma, *Ex nihilo nihil fit*, si recte intelligatur. Hæc assertio sumitur ex Aristotele 1. Physicorum per totum, & libro 7. Metaphysicæ & ex aliis authoribus, quos statim referam. Et declaratur breuiter, nam fieri ex nihilo duo dicit, vnum est fieri absolute & simpliciter, aliud est quod talis effectio fit ex nihilo. Primum proprie dicitur de re subsistente, quia eius est fieri, cuius est esse: id autem proprie, quod subsistit, & habet esse; nam quod alteri adiacet, potius est quod aliud est. Ex hac ergo parte, formæ substantiales materiales non fiunt ex nihilo, quia proprie non fiunt. Atque hanc rationem reddit Diuus Thomas 1. parte, quæstione 45. articulo 8. & quæstione 90. articulo 2. & ex dicendis magis explicabitur. Sumendo ergo ipsum fieri in hac proprietate & rigore, sic fieri ex nihilo est fieri secundum se totum, id est nulla sui parte præsupposita, ex qua fiat. Et hac ratione res naturales dum de nouo fiunt, non fiunt ex nihilo, quia fiunt ex præsupposita materia, ex qua componuntur, & ita non fiunt, secundum se totæ, sed secundum aliquid sui. Formæ autem harum rerum, quamuis re vera totam suam entitatem de nouo accipiant, quam antea non habebant, quia vero ipsæ non fiunt ut dictum est, ideo neque ex nihilo fiunt. Attamen, quia latiori modo sumendo verbum illud fieri, negari non potest: quin forma facta sit, eo modo quo nunc est, & antea non erat, ut etiam probat ratio dubitandi posita in principio sectionis; ideo addendum est, sumpto fieri in hac amplitudine, fieri ex nihilo non tamen negare habitudinem materialis causæ intrinsece componentis id quod fit, sed etiam habitudinem causæ materialis per se causantis, & sustentantis formam quæ fit, seu consistit. Diximus enim in superioribus materiam & esse causam compositi, & formæ dependentis ab illa: ut res ergo dicatur ex nihilo fieri vterque modus causalitatis negari debet, & eodem sensu accipiendum est illud axioma, ut sit verum: *Ex nihilo nihil fit*, scilicet virtute agentis naturalis & finiti nihil fieri, nisi ex præsupposito subiecto per se concurrente, & ad compositum, & ad formam, si vtrumque suo modo ab eodem agente fiat. Ex his ergo recte concluditur, formas substantiales materiales non fieri ex nihilo, quia fiunt ex materia, quæ in suo genere per se concurrat, & influat ad esse, & fieri talium formarum; quia, sicut esse non possunt nisi affixæ materiæ, à quâ sustententur in esse: ita nec fieri possunt, nisi earum effectio, & penetratio in eadem materia sustentetur. Et hæc est propria & per se differentia inter effectiorem ex nihilo, & ex aliquo,

XIII. Forma substantiales omnes, rationales exceptæ ex subiecto præiacente fiunt.

aliquo, propter quam, vt infra ostendemus, prior modus efficiendi superat vim finitam naturalium agentium non vero posterior.

XIV. Ex his etiam constat, proprie de his formis dici non creari, sed educi de potentia materię, & quid sit educi de potentia materię, in quo explicando multi laborant, tum in 1. Physic. tum in 7. Metaph. Sed vtrūque breuiter declarauit D. Thom. 1. part. quęst. 90. artic. 2. ad secundum. Nam cum illę formę non fiant ex nihilo, non creantur: quia creari est fieri ex nihilo. Cum autem illę formę in potentia materię contineantur, & per actionem agentis quali extra illam potentiam fiant, non quod extra materiam existant, eiusque potentiam non actuent, & illi adhęreant, sed quod, cum antea tantum continerentur in potentia, & in causa, postea sunt actu, & extra causam: & ita ex esse potenciali materię, in qua continebantur, in actum educuntur virtute agentis, concurrente eadem materia. Dices: Ergo eadem ratione dicentur res educi de potentia agentis, quia etiam in ea continebantur virtute & potestate: & ex hoc esse in potentia educuntur in actum per actionem ipsius agentis. Respondetur: absolute negando sequelam quia illa verba in omni proprietate significant habitudinem causę materialis, & non efficientis. Itaque tam efficiens quam materia potest dici continere effectum, diuerso tamen modo: nam agens continet eminenter seu virtualiter, materia vero solum in potentia receptiua seu passiua: cum ergo dicitur forma educi de potentia materię, peculiariter denotatur hęc habitudo materialis causę: agens vero, proprie dicitur per virtutem suam educere effectum de potentia in actum.

XV. Aliter etiam explicari solet, quid sit educi formam de potentia materię, nimirum, quod sit fieri in materia cum dependentia ab illa in esse, & fieri: quod conuenit omnibus formis substantialibus, excepta rationali. Quę explicatio solis verbis differt a precedenti, nam (vt supra dicebam) materiam continere in potentia sua causalitatem, seu vim cauſandi importat ex parte materię in suo genere: formam ergo trahi, aut fieri extra potentiam materię: in qua contineatur, nihil aliud est, quam fieri actu in materia, concurrente materia ipsa in suo genere per potentiam suam ad fieri & esse talis formę: sed hoc ipsum est fieri formam cum dependentia materię in fieri, & in esse: solumquę est diuersus modus explicandi per habitudinem effectus ad causam, vel e contrario per habitudinem causę ad effectum. Alia item explicatio occurrit, quę licet rem diuersam a precedentiibus non contineat, tamen eam magis declarat, & apta est ad nonnullas difficultates insurgentes explicandas. Formam ergo educi de potentia materię, est fieri eadem actione, qua fit compositum ex materia precedente, quę per illam actionem non fit, quam expositionem videtur intendisse Diuus Thomas cum dixit: formam non creari, sed educi, quia non est ipsa quę per se producit, sed compositum, forma vero comproducit ex præiacente materia. Et inductione constat ita fieri in omnibus formis quę educuntur ex potentia materię. Ratio verò reddi potest, quia educio in hoc consistit, quod sit actio vel mutatio per se & essentialiter pendens a materia: per hanc autem actionem simul forma fit, & vnitur materię: ideoque per eandem fit per se primo compositum, & comproducit talis forma, fitque actu extra potentiam materię: ergo educio formę de potentia materię optime per illam actionem declaratur.

Corollaria ex precedenti resolutione.

Atque hinc primo intelligitur amplius, quod supra dicebamus, formam rationalem non educi de potentia materię, quia nec continetur in potetia illius, vt extra ipsam educatur, neque fit, aut existit dependentē a materia, neque fit eadem actione, qua fit compositum, seu qua ipsa vnitur materię: prius enim, saltem natura, in se fit, & accipit esse suum independentē a materia, & postea alia actione vnitur, qua totum compositum generatur.

Secundo expeditur ex dictis alia difficultas, quę hic occurrebat de formis celestibus, an scilicet dici possint educę de potentia materię: nam iuxta priores interpretationes videbatur ita esse affirmandum, nam illę formę pendunt in fieri & esse a sua materia: ergo educuntur de potentia illius, nam si pendunt in fieri, & in esse: ergo causantur a materia: ergo continentur in potentia eius: ergo, cum actiunt, educuntur ex potentia eius. Nec satis est respondere, illas formas non fieri, sed confieri cum compositis, quia etiam formę rerum generabilium non fiunt, sed confiunt, & nihilominus dicuntur educi propter dictam dependentiam, & continentiam. Dicendum vero est cum communi sententia, illas formas vere non educi, quia vbi non est totius compositi generatio, nec potest esse formę educio. Ratio autem a priori est, quia, vt supra tactum est, vnica est actio, qua cœlum secundum se totum producit, & non solum forma, sed etiam materia fit, quę actio est integra, & perfecta creatio totius, & concreatio materię & formę, & ideo ibi non est educio de potentia materię. Cum ergo dicitur forma educi, quę pender in fieri & esse a materia intelligitur, quando ad ipsam formam, vel ad formale esse quod per illam communicatur, tendit proprium fieri & propria actio, quę ita materiam præsupponit, vt per eam materia non fiat. Et si similiter, cum dicitur educi forma de potentia materię, quia in potentia eius continebatur, supponitur materia prius existens in potentia ad formam, quam illam actu habeat: materia autem cœli, licet sit potentia ad suam formam, postulat ex natura sua vt non sit in potentia ad illam, quia hoc esse in potentia includit priuationem.

SECTIO III.

An in educatione substantialis forma oporteat materia tempore antecedat.

Ecce difficultas nascitur ex precedenti resolutione, eiusque cognitio est necessaria ad comprehendendam amplius huiusmodi formę originem, seu educationem. Explicaturque optime difficultas in formis elementorum, sub quibus hęc materia generabilium creata est, cum primum fuit producta, de quib. quęritur, an fuerint educę de potentia materię. Quibusdam enim videtur, idem esse iudicium de his formis, & de formis celestibus, quia etiam elementa tunc non fuere genita, sed creata: ergo formę eorum non fuere educę, sed concreatę. Item, quia materia nunquam fuit in potentia ad illas formas, quia semper fuit actu sub illis, ergo non fuerunt educę, quia, vt dicebamus, educio ex proprietate verbi dicitur habitudinem ad subiectum quod prius erat in potetia. Item, in illo initio per eandem actionem, qua fuit creata terra, fuerunt simul concreatę materia & forma eius: ergo ibi non est educio. Tercio, cum creatur angelus, vel anima, non educuntur potentia eius ex capacitate subiecti, quia concreantur: ergo multo minus dicuntur educi formę substantiales, quę concreantur cum qualibet materia. Quarto, cum creatur angelus, non edu-

educitur substantia aut personalitas de potentia naturæ, sicut concreetur, ergo similiter, &c. Atque ita his rationibus videtur concludi, ad educationem necessariam esse, ut materia tempore antecedit formam.

Aliunde autem videtur esse valde dispar ratio de formis elementorum ac corporum celestium: nam hæc tales sunt, ut natura sua postulent fieri eadem actione qua fit materia, illa vero minime, sed potius supponunt materiam creatam per propriam & distinctam actionem, & per aliam in eam inducuntur etiam in prima ipsorum conditione: ergo illa actio qua inducitur forma, non potest esse nisi vera educatio. Antecedens probatur, nam actio illa, qua creata fuit materia elementaris: talis est, ut usque nunc eadem perseveret, conservando ipsam materiam: actio vero terminata ad formam, vel compositum, cessat, quando illud compositum corruptum fuit, ergo signum est, illas actiones esse ex natura rei diversas. Nec dici potest, illas fuisse actiones parvas compositas vnam: alias dicendum esset, etiam nunc componi vnam actionem ex conservatione materiæ, & educatione formæ, seu generatione. Nam si fuit vna actio composita, qua fuit creata hæc pars terræ, & postea hæc terra corrumpitur, & convertitur in herbam, cessat actio quantum ad illam partem, per quam conservabatur forma terræ in illa materia, & loco illius succedit alia, qua inducitur forma herbæ in eandem materiam; actio vero terminata ad entitatem materiæ semper manet eadem: ergo si illa de se est partialis, & componit vnam actionem completam cum actione inductiva, vel conservativa primæ formæ; eadem ratione componit vnam actionem cum illa, per quam inducitur secunda forma, quæ priori succedit. Probatur consequentia, quia est omnino eadem ratio, proportio, coniunctio, & aptitudo inter has actiones, sicut inter illas: tum etiam quia alias actio illa conservativa materiæ esset de se partialis & apta ad componendam vnam totalem actionem, & tamen nunc perpetuo maneret incompleta, & sine debita compositione. Consequens etiā videtur plane falsum, quia actio qua fit materia, est vera creatio, & eadem perseverans est qua conservatur: ex creatione autem generatione non componitur vna actio: sunt ergo illæ duæ actiones, & non duæ partes eiusdem actionis: ergo etiam in prima rerum conditione interuenerunt hæc actiones distinctæ inter se, quamvis tempore coniunctæ. Iuxta huc ergo discursum plane concluditur, ad veram educationem necessariam non esse, ut materia tempore antecedit; nam ex illis duabus actionibus, illa quæ posterior natura est, habet veram rationem educationis, nam pendet essentialiter à materia, quæ per illam non fit, sed creata supponitur. Et confirmatur, nam si fingamus, Deum produxisse illam materiam prius informem, & post aliquod tempus in eam induxisse formam, nemo negaret eam fuisse veram educationem: sed, licet hæc posterior actio in eodem instanti coniungatur priori, est eiusdem rationis: ergo est vera educatio.

III. Dices, Simili argumento probaretur, formam cæli educi de potentia materiæ; quia si Deus prius tempore creasset illam materiam sine formâ, & postea in eam induceret formam, iam tunc educeret illam de potentia materiæ. Respondetur negando sequentiam, & ad probationem negatur assumptum, quia etiam tunc non posset dici cælum factum per generationem & consequenter nec formam eius factam per educationem, quia actio illa ex natura sua non supponit materiam factam: quod vero in illo casu miraculoso illam supponat, est per accidens, & non mutat naturam actionis. Et fortasse illa actio qua fieret, vel conservaretur materia sine forma, vel sub alia forma distincta, non esset eiusdem rationis cum ea, qua

fit sub propria forma. Et ideo in prædicto casu, quando induceretur forma cæli in materiam præexistentem, cessaret prior actio, qua conservabatur nuda, & inciperet noua actio, qua ex tunc totum cælum acciperet esse, quæ in re esset vera & totalis creatio, quamvis forte non sic denominaretur propter præexistentem materiam. Quod si quis contendat (quod est probabile) Deum conservare illam materiam per eandem actionem, qua antea eam conservabat, & inducere formam cæli per aliam totalem actionem omnino distinctam; in eo casu (si possibile est) fatebimur illam posteriorem actionem esse educationem formæ cæli, & consequenter cælum esse generabile miraculoso ac extraordinario modo: negamus tamen formam cæli ex natura sua per talem actionem fieri, sicut fit forma elementi: cælum autem nunc factum est modo suæ naturæ proportionato: & ideo non est similis consecutio. Illam vero differentiam inter cælum & elementum colligimus ex incorruptibilitate vnius, & corruptibilitate alterius: nam quando materia & forma sunt inseparabiles natura sua, postulant fieri per vnam actionem ex se indivisibilem, vel omnino, vel saltem ex natura rei. Quando vero materia ex se est separabilis à qualibet forma diuine, sub eadem materia possunt variari actiones induciæ formarum, & ideo actio, per quam talis materia fit, & conservatur, distincta est, & natura sua præsupponitur ad quamcunque actionem inductivam formæ.

Sed dicit rursus aliquis, esto hæc vera sint, nihilominus primam formam concreatam huic inferiori materiæ, non posse dici educatam de potentia materiæ, quia non antecessit tempore materia illa ut existens in potentia ad talem formam: neque enim satis est, quod ordine naturæ antecedit, nam etiam materia cæli ordine naturæ antecedit suam formam in genere causæ materialis. Imo addunt aliqui ad educationem formæ necessarium esse, ut dispositiones etiam in materia antecendant, quod in creatione elementorum dici non potest. Sed hoc dispositionibus videtur impertinens: nam dispositiones remotæ solent tempore antecedere quasi per accidens propter inefficaciam, agentis: at si Deus in vno instanti transmutat aquam in vinum, illæ dispositiones non præcedunt tempore, & nihilominus illa vera generatio est, & vera educatio. Dispositio autem vltima nunquam antecedit tempore introductionem formæ: eo autem modo, quo in generatione naturali antecedit ordine naturæ, antecessit etiam in prima elementorum creatione. Nam re vera illa vno formæ ad materiam, quæ tunc facta est, fuit facta cum eadem dependentia vbi vltima dispositione, quam nunc habet in quocunque elemento: ergo & cum eadem causalitate ex parte dispositionis: ergo cum eodem ordine naturæ, nam hic ex causalitate sumitur. De ipsa vero materia prima, hoc est quod contendimus, nimirum, ut forma educatur de potentia eius, non videri necessarium, materiam antecedere ordine temporis sub priuatione, sed satis esse, quod antecedit ordine naturæ: quomodo constat fuisse priorē creationem materiæ elementorum inductione formæ: nam illæ fuerunt duæ actiones, ut declarauimus, ita subordinatæ, ut inductio formæ essentialiter supponat creationem materiæ, à qua pendet ut à causa omnino necessaria.

Quod autem hæc antecessio sufficiat, potest multis modis confirmari. Prima à priori ex dictis: nam illa satis est, ut ea inductio formæ sit actio eiusdem rationis cum ea, quæ posterior esset duratione, si Deus prius materiam sine forma crearet, & postea eam informaret. Nam sola temporis interruptio non sufficit variare actiones essentialiter: ergo eadem antecessio naturæ sufficit ad educationem formæ. Secundo à simili, quia si eodem instanti, quo aer creatur, illuminetur à Sole, lumen illud educitur de potentia

IV.
Instanti
latius.

V.

*Distin-
guen-
ter ma-
teriam
et ele-
menta-
re
quoad
con-
seru-
ationem
suarum
for-
marum.*

entia actus, suppono enim alias illuminationes fieri per educationem; quod infra ostendam: sed aer tunc solum ordine naturæ antecedit introductionem luminis ut constat: ergo Maior patet, quia illa illuminatio est propria & per se actio distincta à creatione. Tercio ex differentia inter materiam cœli, & materiam elementi quoad antecessionem ad formam: est enim duplex differentia notanda, & quæ maxime ad rem pertinet. Prior est, quod materia cœli etiam ordine naturæ non antecedit simpliciter introductionem propriæ formæ, quia habet cum illa necessariam connexionem; ita ut sine illa modo connaturali creati non possit: materia autem ignis simpliciter antecedit ordine naturæ, quia non habet intrinsecam connexionem cum forma ignis, sed posset sub aliis creati. Posterior differentia, quæ præcedentem declarat, est quod materia ignis ita est prior, ut ex vi actionis, per quam creatur, posset esse sub priuatione formæ ignis. Et hoc modo non solum materia, sed materia ut in potentia, dicitur esse prior naturæ, non quia in re prius habeat priuationem annexam, sed quia ex vi actionis, per quam creatur, non caret priuatione sed necessaria est alia actio qua informetur: quæ potest habere veram rationem educationis: materia autem cœli, eadem actione qua creatur, in formatur; & licet secundum propriam rationem causandi dicatur prior naturæ, tamen ut existens in potentia, & aliquo modo sub priuatione, nullo modo dicitur natura prior: & ideo non habet eam prioritatem naturæ, quæ ad educationem formæ necessaria existit. Quamobrem probabilissimè existimo, esse longe disparem rationem de prima informatione materiæ rerum generabilium, & celestium.

Resolutio questionis.

VI. IN hac re verum in primis censeo, in creatione rei incorruptibilis, siue elementi, siue alterius cuiusvis, interuenire duas illas actiones supra declaratas, Quod indicauit Henricus quodlib. 1. quæst. 10. citâs Augustinum 13. Confess. cap. 33. dicentem, materiam de omnino nihilo, mundi autem speciem de informi materia factam esse. Quamquam ibi Augustinus indifferenter loquatur de cœlis & elementis. Neque est cur hoc mirum videatur, quandoquidem in conseruatione ignis, vel alterius rei similis duæ actiones interueniunt, ut satis declarat illa ratio, quod una cessante, alia perseverat. Sed iuxta doctrinam Diui Thom. conseruatio, per se loquendo, est eadem actio cum productione, ergo. Imo in conseruatione hominis tres interueniunt actiones, scilicet conseruatio materiæ, & conseruatio animæ, & conseruatio vnionis, seu totius, quas esse distinctas, inde rectè colligitur, quod hæc cessante aliz duæ manent: & inde etiam rectè fit argumentum easdem tres actiones in productione hominis interuenire; ergo idem est proportionaliter in aliis.

VII. Deinde verum etiam censeo actionem illam per quam materia generabilium informatur in primo instante sue creationis, esse eiusdem rationis cum actione qua informaretur ab eodem agente Deo, etiam si creatio materiæ tempore præcessisset. Hoc per suadet illa ratio quod temporis interstitium, vel concomitantia nihil refert ad variandas essentialiter actiones. Item, quia illæ actiones conueniunt in formali termino vel totali, & in principiis vel causis à quibus pendent: ergo nulla est ratio distinguendi illas essentialiter. Ex quo vltèrius concluditur, illam actionem qua informatur hæc materia, etiam in primo instante quo creatur, non esse creationem, in rigore loquendo, & præcise illam actionem considerando. Probatur, quia si illa actio posteriori tempore fieret, non esset creatio ex omnium sententia: ergo neque tunc facta, quia est eiusdem rationis. Et

ratio à priori est, quia illa actio est ex materia ordine naturæ præsupposita. Neque obstat quod terra absolute dicatur in principio creata, tunc quia etiam virgulta, & animalia dicitur creata quamuis certum sit formas harum rerum non esse introductas per rigorosam creationem, tum etiam, quia terra dicitur creata, non propter illam vnionem præ se sumptam, sed ut coniunctam actioni qua creata est materia terræ: nam quia ille duæ actiones factæ sunt simul ac per modum vnus, ab eis dicitur creata terra. Vnde, quamuis eodè verbo dicatur, *Creatus Deus cœlum & terram*, non oportet ut modus creationis seu actionis, quæ in vtriusque productione interuenit, sit idem, nisi quantum ad id quod vtrius commune est, nimirum fieri ex nihilo, quoad reliquaverò vnumquodque creatur iuxta modum & capacitatem, naturæ suæ.

Atque hinc vltimo elicio solum de nomine manere questionem, an educio formæ ex materia locum habeat, etiam si materia duratione non antecedit, sed natura tantum; seu (quod idem est) an illa prima effectio formæ terræ dicenda sit educio de potentia materiæ, nam si nomine educationis solū significetur positiua ratio illius actionis, per quam forma dependenter in fieri & esse à materia, quæ per illam actionem non creatur, sed creata supponitur, reuera illa est educio, ut discursus factus ostendit. Si vero nomine educationis, præter dictam rationem positiuam & realem conotetur negatio, vel extrinsecade-nominatio, nimirum quod cum illa actione non adducatur simul ipsum subiectum, etiam si per aliam actionem creetur, licet non poterit illa vocari educio, ut per se constat, sed dicitur concreatio in sensu statim declarando. Et videtur sane nomē educationis frequentius sumi in hac posteriori significatione: & ideo ita loquendum est cum multis, quamuis oporteat rem ipsam, intelligere & explicare cum paucis. Et iuxta hæc loquendi formam conciliantur facile, & conceduntur rationes factæ pro priori sententia, tamen, ne videantur procedere contra rem à nobis declaratam, oportebit earum solutiones attingere.

Argumentorum solutiones.

ET prima quidem, quæ sumitur ex formis celestibus, iam expedita est, & constituta differentia inter corpora incorruptibilia, & corruptibilia. Secunda verò, quæ sumitur ex proprietate verbi *educere*, etiam à nobis admittitur, si tantum ad modum loquendi, & ad extrinsecam connotationem respiciat: si vero ad rem & actionem positiuam, sic negamus, de ratione educationis esse, ut subiectum prius tempore antecedit, sufficit enim prioritas naturæ, ut à nobis declarata est. Tertia ratio nitebatur in nomine *concreationis* in quo est obseruandum, duobus modis dici aliquid concreari alteri: vno modo quia eadem actione, qua aliquid creatur, ipsum fit, quomodo materia & forma cœli concrenatur cum cœlo, & quando forma sic concreatur, non educitur, ut in forma cœli declaratum est. Alio modo dicitur concreari, quod simul fit cum re quæ creatur, quamuis non eadem actione fiat, ut dicitur gratia concreata cum Angelis, & sic etiam dicitur forma terræ concreata materiæ: & quod sic concreatur, potest fieri per actionem, quæ in re sit eiusdem rationis cum educatione quamuis propter concomitantiam creationis subiecti eo nomine non appelletur. Et hinc etiam patet solutio ad quartam rationem, quæ sumebatur ex concreatione potentialium in substantia animæ vel Angeli. Petitur verò in illa vltima ratione specialis difficultas, quæ hic poterat quarto loco tractari de educatione formæ accidentalis de potentia subiecti, tamen quia de forma accidentali sequentem disputationem instituitur sumus,

SECTIO IV.

An forma, dum ex materia educitur,
per se fiat.

MÆdificultas oritur ex superioribus,
& ad eas magis explicandas conferet.
Nam cum dictum sit, educationem esse
actionem, quã ita fit forma in materia
dependentem ab illa, ut per eam actio-
nem non fiat ipsa materia: inde sequi videtur per ta-
lem actionem solam formã, per se primo fieri, quod
repugnat Arist. 7. Metaph. tex. 26. & 27. & lib. 8. tex. 4.
Sequela patet, quia per illam actionẽ sola formã se-
cundum se totam educitur de nõ esse ad esse: totum
autem non fit, nisi quatenus coalescit ex partib. iam
factis: ergo forma est quã fit, & prius, & proprius.
Prius quidẽ, quia, ut totum ex partibus compona-
tur, oportet, ut partes supponatur habẽtes esse. Pro-
prius vero, quia id, quod secundum suam entitatẽ
educitur de non esse ad esse, proprius fit, quam quod
solum componitur ex iam existentibus.

In hac re prior sententia admittit, quod ratio fa-
cta probare videtur, formam proprie ac per se fieri:
ita sumitur ex Alberto 2. de anim. tract. 1. capit. 1. & 3.
vbi ait, quod inter hæc tria, materiam, formam, &
compositum formã proprie & primo est ens, quod
etiã late defendit Zimarã Theorem. 20. Alii distin-
guunt duas actiones, etiam in effectiõne formarum
materialium. Vnam, quã fit forma, aliam, quã vni-
tur: & de priori concedunt per se primo terminari
ad formam, licet posterior terminetur primario ad
compositum. Hæc opinio sumitur ex Durando 2. di-
stinct. 1. quæst. 4. ad ultimum.

Quæstionis resolutio.

VTraque tamen sententia falsa est. Et de hac qui-
dem posteriori dicemus late infra, explicando
varios modos causandi efficiẽtis causã. Nunc suffi-
ciat contra illam ratio, quã ex hætenus dictis facile
colligi potest, nam formã materiales (de his enim
tantum est sermo) non sunt etiam quoad entitatẽ
suam sine concursu materiali subiecti, sed subiectum
non insluit in formam, nisi quatenus sibi vnitur, ut
constat ex dictis supra de materiali causa: ergo non
potest talis forma fieri per aliquam actionem, quã
non fit vnitiua formã ad subiectum, non possunt er-
ro ibi duæ actiones secundum rem distingui, sed so-
lum secundum rationem, vel in adæquatos conce-
ptus, vel ad summum secundum partes, quã essen-
tialiter inter se coniunctæ sint, ut dicto loco decla-
rabimus.

Prior vero sententia repugnat re vera Aristoteli
citatis locis, quem sequuntur Commentator. eisdem
locis, & 12. Metaph. commento 12. & 18. & D. Thom.
ibidem, & 1. part. quæst. 45. artic. 4. & 8. vbi solutione
ad primum addit, formas non fieri per se, sed per ac-
cidens tantum, quod est sano modo intelligendum,
late vtendo verbo *per accidens*, prout idem est, quod
cum alio: proprius vero dicitur forma hæc conge-
nerari, ut idem D. Thom. significat in illo artic. 4. q.
65. artic. 4. Idem tenet expresse Scot. 7. Metaph. q. 10.
Anton. Andr. q. 9. Zimarã Theorem. 100. Soncin. 7.
Metaph. q. 23. Ratio autem est, quia eius est per se pri-
mo fieri, cuius est esse, cum fieri tendat ad esse: sed id
proprie est, quod subsistit: ergo id proprie fit, sed hæ
formã non subsistunt, sed composita ex ipsis: ergo
ad composita proprie & principaliter terminatur a-
ctio. Confirmatur, nam actio est vna, ut supponi-
mus: ergo & terminus adæquatus est vnus, sed hic
non potest esse forma, quia compositum re vera fit,
& non est forma: ergo. Maioris autem claritatis gra-
tia distingui solet duplex terminus, scilicet, ut quod,
Et & ut

mus, ibi commodius difficultatẽ hanc explica-
bimus.

Quinta vero ratio petit difficultatẽ aliam de
modis substantialibus, an scilicet dicendi sint educi
de potentia subiecti, ut verbi gratia, subsistentia de
potentia seu capacitã naturæ, quam terminat, & i-
dem est de modo vnionis formæ respectu potentia
ipsius formæ, vel subiecti, imo & de generatione i-
psa substantiali quæri potest, an educatur de poten-
tia materiæ. De quibus omnibus breuiter dicen-
dum est in illis esse quendam modum, vel partici-
pationem educationis, non tamen ita proprie illis co-
uenire, sicut formæ substantiali: subsistentia enim
non fit per propriam actionem: & præterea non
proprie informat, & consequenter non comparatur
ad naturam, ut ad subiectum, & propriam materiã
causam, quare ex hac parte non dicitur proprie edu-
ci: in hoc autem imitatur educationem, quod in suo
esse & fieri, qualecunque illud sit, omnino pendet à
natura, quam per se terminat, & suo modo actuat, ut
latius declarauimus infra, tractando de subsistentia.
Generatio item substantialis non tam fit, quam est
via, per quam fit substantia: unde non tam educitur,
quam est ipsa educitio: eo tamen modo, quo ipsa ge-
neratio fit, dum per eam fit terminus etiam ipsa e-
ducitur de potentia materiæ, à qua materialiter cau-
satur, ut supra dictum est, & ab ipsa essentialiter pen-
det in fieri, & in esse, quæ duo in generatione idem
sunt. Denique idem iudicium est de vnione formæ ad
materiã, quæ tamen non per se educitur, sed edu-
citur forma ut vnita materiæ, & scietiam (ut ita di-
cam) coeducitur ipsa vnio. Quod quidem recte di-
ci videtur in materialibus formis.

In anima vero rationali habet peculiarem diffi-
cultatẽ, quia ex vna parte videtur educi illa vnio,
quia fit per se, per propriam actionem, distinctam
ab ea, quã fit forma: dico autem vnionem per se fie-
ri, ut formalem terminum, nam adæquatus est ho-
mo: id autem satis est ad propriam educationẽ, quia,
vt statim dicemus, forma nunquam est per se termi-
nus actionis, nisi formalis, & ut quæ: illa ergo vnio
animæ ad corpus proprie, ac per se educitur. Item,
essentialiter pendet in fieri, & in esse à corpore, ut à
materiali causa: ergo proprie educitur. In contra-
rium vero est, quia illa vnio est modus quidam spi-
ritualis: ergo non potest educi de potentia materiæ,
magis quam ipsa anima. Patet consequentia, quia re-
pugnat rem spiritualemente contineri in potentia mate-
riæ. Antecedens vero patet, quia ille modus proxi-
me afficit animam ipsam, quam vnit materiæ: est er-
go illi proportionatus, & consequenter spiritualis,
sicut ipsa est. Et confirmatur, quia si forma non con-
tinetur in potentia materiæ: neque vnio contineri
potest, quia vnio non est, nisi modus formæ: ergo,
si forma non educitur, neque vnio educi potest. Ad
hoc dicendum est, hunc modum vnionis esse veluti
medium quoddam, seu vinculum inter formam &
materiã, & ideo vtramque attingere, & aliquali-
ter afficere: & ideo ab vtraque pendere in fieri, & in
esse. Quo fit, ut hic modus animæ rationalis, licet in
sua entitate spiritualis sit, conditiones tamen parti-
cipet rei materialis, quia & à materiã omnino pen-
det, & illi suo modo coextenditur, quamuis ex par-
te animæ extensionem non habeat. Propter hanc er-
go causam, potest ille modus educi de potentia ma-
teriæ, quamuis non adæquate, neque primario
ex sola illa, nam educitur etiam de poten-
tia ipsiusmet animæ, quam per se
primo afficit, & v-
nit mate-
riæ-

Duplex a-
ctionis ter-
minus.

& ut quo, seu qui absolute fit, vel quo aliud fit: Compositum ergo est terminus qui, seu ut quod: quia illud per se primo fit, nam illud maxime intenditur per generationem, & in id ultimatè terminatur generatio: & à simili patet in artificialibus, nam domus est, quæ per se primo edificatur, &c. Terminus autem quo, est forma, quia fit, ut per eam compositum cõstituatur. Vnde, quia verbum educi proprie tantum indicat habitudinem ad hunc terminum quo, ideo proprie ac simpliciter dicitur forma educi de potentia materiæ, non autem compositum: verbum autem generari aut fieri, dicit habitudinem principalem ad id, quod est, vel quod fit: & ideo simpliciter dicitur de forma, & non de materia.

V.

Ad argumentum in contrarium respondetur, negando sequelam, quia loquendo de ordine temporis, non prius fit forma, quam compositum, neque e converso. Loquendo autem de ordine naturæ, compositum non solum prius fit, sed etiam absolute illud solum fit per hanc actionem: forma vero solum consistit. Et quamvis demus, in aliquo genere causæ formam prius natura educi, quasi ordine executionis, absolute tamen non intelligitur terminata actio, nec factum id, quod per se primo intenditur donec sit totum compositum. Nec refert, quod aliqua pars compositi supponatur, & non formæ: oportet enim quatuor genera actionum distinguere: quædam enim est actio productiva tantum, & non vnitiva, & hæc semper terminatur ad rem simplicem: & ideo ex se terminari potest ad entitatem partialem, si nata sit hoc modo produci, & talis est creatio animæ rationalis, atq; idem est de creatione materiæ primæ, ut opinor. Alia est actio vnitiva tantum, & non productiva componentium, ut est generatio hominis, & hæc sine controuersia terminatur tantum ad compositum ut quod, & ad vniõnem ut quo. Rursus, est alia actio ita productiva alicuius compositi, ut simul fit vnitiva & comproductiva omnium componentium: & huiusmodi est creatio cœli, quam constat per se primo terminari ad compositum, concomitanter vero ad materiam & formam. Alia deniq; est actio simul vnitiva, & comproductiva alterius partis componentis ex præsuppositione alterius, & huiusmodi est actioeductiva, de qua nunc agimus, & ideo non est de eius ratione, ut ipsius adæquatius terminus ita fiat de nouo, ut nulla eius pars præsupponatur esse.

VI.

Atq; hinc obiter colligitur, hanc sententiam non solum in substantialibus formis, sed etiam in accidentalibus veram esse, etiam si Scotus supra, Anton. Andr. & alii oppositum significent, eo quod ex accidente, & subiecto fiat vnum per accidens, quod non videtur posse fieri per actionem, & causalitatem per se. Sed sententia proposita vera est, nam Aristot. vniuersaliter loquitur: & maxime adhibet exempla in accidentibus. Ac tandem in tex. 32. expresse & in particulari hoc docet de formis accidentalibus. Nam (ut ibidem ait) ratio eadem est, quia multo magis accidentia non per se fiunt, sed ut vnita subiectis, & ex illis. Nec refert, quod sint entia per accidens, nã realem, & veram, ac Phisicam compositionem habent, quam per se includit illa actio, & ideo per illam fit per se primo compositum accidentale: nam & actio ipsa accidentalis est.

SECTIO V.

Quæ sit propria ratio formæ substantialis, propriæque causalitas eius in suo genere.

I.
Descriptio
formæ in
genere.

Ex dictis de existentia formæ substantialis, & de modo quo fit, facile intelligi potest, quid ipsa sit, & quem modum causandi habeat: vtrumq; autem hac breui descriptione comprehen-

dere possumus. Forma est substantia quædam simplex & incompleta, quæ ut actus materiæ cū ea constituit essentiam substantiæ compositæ. In qua descriptione substantia ponitur loco generis eo modo, quo à Philosopho distinguitur in materiam, formam, & compositum. Et per eam particulam distinguitur hæc forma ab accidentalibus, quæ substantiæ non sunt, distingui etiam potest à modis substantialibus: nam licet hi ad prædicamentum substantiæ reuocentur, non tamen sunt substantiæ in ea proprietate: unde neq; ab Arist. in ea partitione enumerantur, quia non sunt proprie entitates substantiales, vt est forma, quæ hac ratione substantia dicitur. Additur vero simplex & incompleta, vt per priorem particulam à composita substantia separaretur: per posteriorem vero à substantiis separatis, quæ interdum vocari solent formæ assistentes, vt illæ, quæ mouent corpora cœlestia, quæ re vera non exercent munus causæ formalis, sed efficientiam aliquam: quare non sunt formæ substantiales, prout nunc de illis loquimur.

Reliqua pars definitionis distinguit formam à materia, quæ etiam est substantia simplex, & incompleta, tamē vt potentia: forma vero vt primarius actus illius potentie. Et ideo Aristot. 2. de anima definit, animam esse Actum corporis Phisici, &c. Quæ definitio potest facile ad formam in communi accommodari, si nomine actus substantialem actum intelligamus, vt intelligi debet, & solum dicamus formam esse actum corporis Phisici, reliquam partem auferendo, quæ animam fecerit à formis inanimatarum. Possumus autem per corpus Phisicum intelligere, vel materiam ipsam, quatenus est altera pars compositi naturalis, quæ vt forma informetur, semper supponitur, ordine naturæ in suo genere causæ, quantitate, & aliquibus proximis dispositionibus affecta: & ea ratione corpus Phisicum appellari potest. Vel etiam possumus per corpus Phisicum ens ipsum naturale intelligere, quod ex materia & forma constat: cuius actus dicitur forma, tanquam cõstitutens illud: quomodo etiam Aristot. definit esse Actum viuens, seu quo viuimus. Veramque igitur habitudinem in dicta parte nostræ descriptionis explicuimus: nam forma substantialis, ita est substantia incompleta, vt sit actus materiæ: actus (inquam) vel actu informans, vel natura sua institutus ad informandam materiam, nam verba (vt aiunt) in definitionibus dicunt aptitudinē & ita comprehenditur anima rationalis, etiam si corpore separata sit. Et hinc consequenter habet, vt cum materia componat essentiam entis naturalis, quod est substantia composita: & ideo Arist. 1. Phis. ca. 3. ait, formam esse essentia seu quidditatis rationem, id est, quæ compositi naturalis essentiam complet, & ab aliis essentialiter ac quidditative eam distinguit. Atq; hinc explicata etiam est causalitas formæ: nã quia forma essentialiter est actus, ideo includit intrinsecè habitudinem transcendentalem ad id cuius est actus, & ad actuationem, quam in illud exercet: ideoq; vix potest ratio formæ, nisi per habitudinem ad eius causalitatem, declarari. In qua possumus quatuor illa considerare, quæ in omni causa spectamus, scilicet formale principium causandi, conditionem necessariam ad causandum, causationem ipsam, & effectum qui causatur, quæ omnia sigillatim explicanda sunt, sicut in materia fecimus, licet suppositis quæ ibi diximus, breuius hic expediri possint.

SECTIO VI.

Quæ sit ratio causandi formam

Sub hoc titulo complecti possumus, scilicet principium causandi, quod fit veluti actus primus, conditiones necessarias ad sic causandum, & causalitatem illam in actu secundo.

Quoad

Quoad primum dicendum est, principium causandi non esse aliud, quam entitatem, & naturam ipsius formæ, quæ per seipsam, & entitatem suam causat, exhibendo (vt ita dicam) sese totam materiæ, seu composito. Ad quod non indiget alia facultate vel potentia distincta à seipsa, sed per seipsam est essentialiter apta ad hanc causalitatem exercendam. Unde, sicut supra dicebamus in materia non distingui principale & proximum principium causandi, quia potentia receptiva per quam causat, non est proprietates eius, sed ipsam esse essentialiter, ita in forma considerari potest, quasi potentia quædam, vel aptitudo ad causandum formaliter, quæ manet, vt ibi gratia, in anima separata, etiam si actu non informet: & illa aptitudo est proximum principium causandi formaliter. Non est tamen distinctum à principali, quia illa aptitudo non est proprietates superaddita entitati formæ, sed est essentialis ratio, & specificatio eius: nam forma essentialiter est actus actuans, de essentia autem huiusmodi actus est aptitudo ad actuandum. Item, quia ex materia & forma ideo fit per se vnum quia non interuenit alicuius proprietatis, vel accidentis vniuntur, sed immediate per seipsas, propter proportionem & mutuam aptitudinem, quam ad se habent per suasmet entitates incompletas, ad idem genus pertinentes, vt sumitur ex Aristotele 8. Metaphys. capite 6. & 2. de anima, capite 1. vbi id adnotat Commentator commento 7. & alii Scriptores 8. Metaphys. Diuus Thomas 2. contra Gentes, capite 70. & 1. part. quæstio. 76. artic. 7. & alij Theologi in 2. distinct. 12. præsertim Scotus quæstione 1. & Durand. quæst. 2. ergo sicut in materia non est fingenda potentia distincta, quæ mediet inter ipsam & formam, ita neque in forma cogitanda est aptitudo, quæ sit aliquid distinctum ab ipsa forma. Dices, quomodo potest forma, quæ tantum distat in sua natura à materia, illi per seipsam immediate vniri, quod maxime videri potest difficile in anima rationali, quæ spiritualis est. Respondeo in primis, non esset tantam distantiam, quin in eodem genere conueniant. Deinde, distantiam nihil obstat, si sit debita proportio: vt enim dixit Plato in Timæo, mutua proportio est, quasi vinculum inter res, quæ proximæ ac per se vniuntur: proportio autem hæc consistit in ratione actus, & potentia, & in naturali & essentiali aptitudine, & mutua habitudine, quam inter se habent.

Conditiones necessariae vt forma causet.

Quoad secundum de conditionibus necessariis ad hanc causalitatem exercendam, tres videntur posse conditiones assignari. Prima est actualis existentia ipsius formæ, de qua diuersimode sentiendum est, iuxta diuersas sententias de existentia creaturæ, & distinctione eius ab essentia. Quamquam in nulla opinione videatur existentia proprie dici conditio necessaria ad causalitatem formæ: nam si existentia est res distincta ab essentia, non potest dici conditio formæ ad causandum, sed potius effectus, vel in genere causæ formalis, prout dicitur forma dare esse: vel in genere causæ efficientis, prout dicunt aliqui, existentiam manare ab essentia, vel, vt alij volunt, in genere causæ materialis, quatenus forma complet essentiam, quæ est proximum receptaculum existentia. At vero, si existentia in re non distinguitur ab essentia actuali, existentia formæ, non potest proprie dici conditio necessaria ad causandum: conditio enim requiritur, si proprie loquamur, distinguitur ab ipsa ratione causandi: existentia autem non potest sic distingui iuxta illam opinionem, quia forma causat per suam entitatem actuale, quia non potest intelligi actu causare, nisi vt habens entitatem suam actualem, & extra causas: ergo vt habens existentiam. Atque hæc opinio

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

magis probanda est, quia sicut actualitas formæ, non est conditio distincta à ratione causandi, seu actuandi, ita neque existentia, quæ intinse includitur in ipsa actualitate. An vero necesse sit, existentiam formæ esse præuiam ad causalitatem eius, dicendum est, non esse necessarium, vt sit præuia ordine durationis, quia talis antecessio est impertinens, imo naturaliter non est possibilis, quia formæ non debetur esse, donec illam postulet subiectum proxime aptum, quo posito, forma simul ac est, naturaliter illud informat. Rursus, neque necesse est existentiam formæ, ita esse præuiam ordine naturæ, vt intelligatur aliquod signum vel momentum in quo existat, & non informet, quia neque hoc est necessarium ad prioritatem naturæ, neque in formis, quæ à materia pendent, intelligi potest, vt ex dictis sectione præcedente constat. Antecessio autem naturæ, secundum aliquod genus causalitatis interuenire potest, & necessaria est, nam causalitas formæ ab eius entitate & existentia pender: unde necesse est, vt inter existentiam & causalitatem formæ sit ordo naturæ, ex quo sumitur prioritas (vt aiunt) à quo, non in quo. De quibus prioritatibus plura in sequentibus.

Altera conditio necessaria assignari potest præsentia seu intima propinquitas entitatis formæ cum entitate materiæ, quæ conditio est verissime assignata, adeoque necessaria, vt sine illa, etiam de potentia Dei absoluta, non possit forma suum effectum formalem præstare. Quis enim intelligat formam substantialem loco distantem à corpore componere substantiam per se vnam? Hæc ergo compositio per intimam vniorem fit, quæ non est quidem localis præsentia, sed aliquid distinctum ab illa: necessario tamen illam requirit. Quod ex dictis supra in simili de materia, declarari amplius ac persuaderi potest, nam quoad hoc eadem est ratio de forma.

Tertia conditio assignari potest, dispositio accommodata ex parte materiæ, quam necessario forma requirit, vt suum effectum formalem conferre possit. Quam dispositionem aliqui existimant, adeo esse necessariam, vt etiam per potentiam absolutam non possit forma informare materiam omni carentem dispositione, præsertim quantitate. Ita Henric. quodlib. 7. quæstio. 17. Veruntamen quidquid sit, an ex parte materiæ, vel quantitatis repugnet illam ab hac separari, quod tractare non possumus vique ad disputationem de quantitate, nihilominus si semel supponatur, materiam posse conservari à Deo sine quantitate, quod verius existimamus, non repugnabit conservari etiam à Deo, talem materiam in eo statu informatam substantialem forma, quia nulla est tam essentialis connexio inter formam, vt exercentem suum intrinsecum effectum formalem, & hæc accidentia, vt non possit à Deo sine illis conservari. Non intercedit igitur tam absoluta necessitas quod vero hæc conditio modo naturali & physico necessaria sit, experientia ipsa docet. Hinc enim prouenit naturalis rei corruptio, per quam forma à materia separatur, quæ incipit per abiectionem seu corruptionem dispositionum: ergo signum est esse huiusmodi dispositiones saltem conditiones necessarias ex natura rei, vt forma informet materiam. An vero sint conditiones præuiæ, vel consequentes formam ordine naturæ, petendum est ex dictis disputatione præcedenti.

Causalitas formæ explicatur.

Quoad tertium de causalitate actuali ipsius formæ, quidnam sit, non est facile ad explicandum, tamen ex his, quæ dicta sunt de materia, procedere proportionatè possumus ad id declarandum. Et in primis certum videtur, huiusmodi causalitatem aliquid esse in rerum natura distinctum ex natura

IV.

intima propinquitas formæ ad materiam.

V.

Dispositio materiam ad formam.

VI.

Et 2 tura

tura rei ab entitate formæ. Probatur, quia sicut agere, aliquid est in rerum natura, ita & informare, quia vere est, reater, ac physice causare. Rursus illud, quidquid est, est in re ipsa separabile à forma: nam in anima rationali de facto separatur, & in quali bet forma substantiali separari posset per potentiam Dei ab solutam, nam potest extra materiam conservari, sicut conservata est quantitas: est enim eadem vel maior ratio: ergo distinguitur ex natura rei ab illa.

VII.
Vnio for-
ma ad ma-
teriam est
forma cau-
salitas.

Deinde, dicendum est hanc causalitatem nihil aliud esse posse, præter actualem unionem formæ ad materiam. Probatur primo à sufficienti enumeratione, quia neque est materia, neque forma, neque compositum: ergo est dicta unio, nam præter hæc nihil aliud excogitari potest: & antecedens quoad omnes partes est per se evidens. Nam de forma iam probatum est, & eadem ratio à fortiori probat de materia, compositum autem est ultimus effectus huius causalitatis, ut statim dicitur: non est ergo causatio ipsa. Item, compositum includit entitatem materię & formæ: causalitas autem formæ præcisè sumpta non potest hæc omnia includere. Præterea, posita unione, & præcisè quocumque alio, præter ea, quæ dicta sunt, forma necessario exercet suam causalitatem: positis autem omnibus aliis, & ablata unione, impossibile est formam exercere suam causalitatem: ergo signum est, in unione consistere talem causalitatem. Maior patet, quia si forma vnitur materię, necessario communicat illi seipsam per seipsam, id est, non efficiendo aliam similem, sed suammet perfectionem & entitatem illi communicando, & hoc modo illam actuando. Et inde etiam necessario confurgit substantialis natura composita per se una, sed in hoc consistit tota causalitas formæ, totusque effectus eius, qui ablata unione, permanere non potest, ut per se notum est: ergo. Unde in hoc est notanda differentia inter unionem, quam diximus esse causalitatem formæ & actionem, quam postea dicimus esse causalitatem efficientis, quod actio ita est causalitas agentis, ut agens quatenus agens est, omnino maneat extra effectum, quia licet per actionem communicet se, non tamen seipsum per seipsum dando effectui, sed similem aliquam entitatem ei conferendo, unio vero ita est causalitas formæ, ut, ea mediante, seipsam præbeat vel materię vel composito: est enim causa intrinseca per seipsam causans. Quo sensu dici etiam posset, causalitatem formæ completi in se entitatem formæ, seu hanc causalitatem esse ipsam formam, non absolute sumptam, sed unitam. Sed in hoc loquendi modo confunditur causa cum causalitate, & ratio causandi quasi in actu primo, cum causatione, quæ est quasi actus secundus, & ideo formalis, & magis præcisè dicitur hæc causalitas, in ipsa unione consistere.

VIII.
Dubia.

Sed occurrit difficultas, nam hæc unio duplici modo contingit in diversis formis substantialibus. In quibusdam enim est pura unio, id est, sine inhaerentia vel dependentia formæ, ut in animabus rationalibus: in aliis vero est unio, quæ simul est dependentia, & quasi inhaerentia formæ in materia. Prior ergo unio non potest esse causalitas formalis rationalis animæ, quia est ab ea effectiue: causalitas autem effectiua longe diversa est à formali. Antecedens patet, quia hoc ipso, quod anima creatur à Deo in corpore disposito, statim ipsa quasi naturali impetu sese unit materię, efficiendo unionem: nam cum anima naturaliter sit propensa ad illam unionem, & habeat applicatum proprium subiectum perfectibile ab ipsa, non est cur non possit ipsa quasi naturali pondere sese corpori copulare, ut sentit Henricus quodlib. 11. q. 14. & Aureol. apud Capreol. in 4. distinct. 43. q. 2. & probabile existimat ibi Richard. artic. 3. q. 2. Posterior item unio non potest esse causalitas formalis respectu aliarum formarum, quia illa formæ per ipsam unionem causantur à materia, & ab ea pendet in

suo esse: ergo non possunt eadem formæ esse causa eiusdem unionis: ergo non potest unio esse causalitas huiusmodi formæ: causalitas enim est ab ea causa, cuius est causalitas, sicut actio est ab agente, & ideo supponit esse talis causæ. Nec potest intelligi, quod eadem res seu modus sit ratio, seu quasi via, ut causetur forma, & per quam causetur forma. Et confirmatur, nam supra disput. 12. sectione 1. dicebamus, formam non posse esse causam formalem generationis, quia per generationem fit, educitur de non esse ad esse, ergo eadem ratione non potest esse causa unionis, & consequenter neque unio potest esse causalitas eius. Patet consequentia, tum à patiente rationis, tum etiam, quia ipsa generatio videtur esse idem quod unio, cum dictum sit, has formas eadem actione fieri & uniri.

Ad priorem partem respondetur, sententiam Henrici, quæ ibi commemoratur, satis incretam esse, ut videlicet in Secoto in 4. distinct. 43. quæstio. 3. artic. 3. & Capreol. ibi. q. 2. art. 3. Nam fortasse unio animæ rationalis, & corporis sit, vel virtute seminis, & dispositionum ab ipso generante, vel si ab hoc tum sit dispositiue, nec effectiue à solo Deo, à quo anima creatur. Quod vero ab ipsamet anima fiat, nulla sufficienti ratione ostenditur, nam licet forma natura sua sit apta uniri, ideoque sit naturaliter propensa ad unionem, non inde sequitur esse potentem ad sese uniuendum: sunt enim hæc diuersæ aptitudines seu potestates, quarum una non necessario infertur ex altera: sicut etiam materia est apta uniri, & est in suo genere propensa ad unionem, & tamen non est potens se unire. Quemadmodum enim potentia receptiua, & appetitus in illa fundatus, est diuersæ rationis à potentia actiua, & propensione eius, ita potentia (ut sic dicam) seu aptitudo formalis, & propensio in illa fundata, est distinctæ rationis ab actiua, nec est ulla sufficiens ratio, cur ex illa inferatur, maxime cum in omnibus aliis formis probabilius videatur, unionem non esse effectiue à forma. Secundo, etiam si illa sententia admittatur, neganda est conclusio, nam etiam si unio ad corpus sufficienter dispositum effectiue manet ab anima rationali, nihilominus esse potest formale vinculum, quo anima coniungitur materię, ut actus potentie. Nihilque repugnat, quod eadem unio sit ab anima in duplici genere causæ, effectiue scilicet, & formalis, vel quod sit effectus animæ, ut efficiens, & quod sit ratio causandi formaliter totum compositum: nulla enim repugnantia in his diuersis habitudinibus inuoluitur.

Ad posteriorem partem, respondetur eandem unionem causari, & à forma, & materia, & ab efficiente, ab unoquoque in suo genere causæ, quia ab omnibus illis pendet: ideoque non repugnare ut eadem unio, quatenus est à forma, sit quasi via seu ratio qua mediante forma causatur totum compositum, & quatenus est materia, sit ratio, qua mediante forma materialis in suo esse à materia pendet. Est enim illa unio nexus utriusque, scilicet materię & formæ, & ideo quando talis est unio, ut etiam sit inhaerentia, simul esse potest, & via (ut ita dicam) materię ad formam, & formæ ad materiam. Nec refert, quod causalitas formæ debet esse à forma, & ideo supponere debet eam esse ordine naturæ, nam, ut supra attigimus, hæc prioritas non est in quo sed à quo: non repugnat autem quod eadem unio, & sit à forma ut informante materiam, & sit talis nexus formæ cum materia, ut illo mediante forma sustentetur à materia. Atque ita eademmet unio quatenus est à forma, est medium seu ratio, qua mediante forma actus materię, & compositum compositum, & hoc modo dicitur esse causalitas formæ: quatenus vero per illam forma materię adhæret, & sustentatur ab illa, est dependentia eiusdem formæ à materie. Est enim tam intrinseca connexio inter huiusmodi formam, & unionem.

nem, ut diuersis rationibus mutuo inter se pendant. Ad confirmationem respondetur vnionem, interdum accipi pro actione, quæ ad tollendam æquiuocationem solet dici vnio, interdum vero ac magis proprie sumi pro ipso modo vnionis vel inhærentiæ permanentis in facto esse inter materiam & formam, & aliquando sumi etiam pro relatione consequente, vel latius annotatur in 3. p. q. 2. art. 8. Cum ergo dicimus vnionem esse causalitatem formæ, non est sermo de relatione, ut per se notum est, nam hæc si sumatur, ut aliquid distinctum ab aliis, vel nihil est, vel quid posterius est. Neque etiam est sermo de actione, de qua procedit dicta confirmatio fatemur enim formam, præsertim illam, quæ educitur de potentia materiæ, non esse proprie causam formalem illius actionis, per quam educitur, ut citato loco ostendimus, quia est terminus eius, unde illa actio aliquo modo actiue comparatur ad ipsam formam, & ideo non potest vere ac proprie causari ab ipsa forma. Loquimur ergo de modo vnionis, de quo est longe diuersa ratio, quia non comparatur actiue ad formam, sed est quasi formalis nexus inter ipsam & materiam, & ideo potest habere dependentiam ab utraque, ut declaratum est.

Hic vero occurrebat statim difficultas, cur hic modus vnionis magis attribuatur formæ quam materiæ. Sed huic satisfactum est disp. 13. sect. 6. Neque hic aliquid addendum occurrit.

SECTIO VII.

Quis sit effectus causa formalis.

Duo tantum effectus sunt, qui formæ attribui possunt, scilicet, compositum & materia, nam de generatione vel vnitione iam dictum est, non posse proprie effectum eius. De vnione vero ipsa in facto esse constat ex dictis, non posse dici proprie effectum, nisi fortasse eo modo, quo actio dicitur effectus agentis, quatenus ab illo est, quauis proprius dicatur via ad effectum.

Explicatur prior effectus formæ.

II. Quoad compositum ergo satis clarum est ex dictis, illud esse proprium ac primarium effectum formæ, nam ex illa intrinsece, & essentialiter constituitur, & ab illa habet speciem, & (ut ita dicam) pulchritudinem suam: nam ipsa complet essentialē naturam & rationem eius, ut ex Aristotelis definitione supra tradita constat. Item materia est causa compositi, ut supra ostensum est: ergo multo magis formæ, quia magis confert ad esse compositi: ergo & econuerso ipsum compositum est effectus formæ, nam in suo esse ab illa maxime pendet.

III. Sed obiciunt aliqui, nam si compositum est proprius & primarius effectus formæ: ergo propria causalitas formæ erit constituere compositum: hoc autem verum esse non potest, quia forma prius natura actuat materiam, quam compositum: nam cum essentialiter sit actus materiæ, prius respicit materiam, & per illam compositum: ergo compositum non est primarius effectus formæ, sed materia ut actuat, seu ut informat: ex quo effectui consequitur compositum ut posterior effectus. Respondeo his vocibus, non explicari duas causalitates, aut duos effectus formæ, sed vnum duntaxat sub diuersis habitudinibus. Vnica est enim vnio formæ ad materiam & illa posita, & præcisa omni alia re, vel modo reali, materia manet informata per formam, & compositum ex utraque resultat: quamuis in ipsa forma possint diuersæ relationes considerari respectu materiæ vel compositi. Rursus materiam esse actuatam formā, non est effectus ex natura rei distinctus à composito: quia

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

per materiam ut informatam non intelligimus solam materiam cum aliqua denominatione quali extrinseca, nam hic conceptus, vel nullus est, vel non est conceptus alicuius effectus realis, sed denominationis quam intellectus confingere potest ex concomitantia, vel habitudine ad formam ut præsentem sed per materiam informatam intelligimus materiam, ut intrinsece affectā formā: includit ergo materia ut informatā, & materiam ipsam, & formam, & vnionem. Sed compositum hæc tria includit, & nihil aliud: ergo hæc non sunt in re distincta, ergo non sunt duo effectus, sed vnus diuersimode à nobis conceptus & declaratus.

Et confirmatur ac explicatur à simili, nam in forma accidentali, non est aliud informare subiectum, & componere cum illo compositum accidentale, ut in albedine dealbare niuem, & constituere hoc album ut sic, idem sunt: ergo idem est proportionaliter in forma substantiali. Respondent esse disparē rationem, quia ex subiecto & albedine fit vnum per accidens, quod non est aliquid distinctum ab extremis simul sumptis & vnitis: ex materia autem & forma fit vnum per se, quod oportet esse aliquid præter illa tria, etiam simul sumpta, ut possit esse magis vnum. Sed hæc responsio falsam doctrinam supponit: impossibile est enim substantiam compositam in re aliquid includere, præter illa tria simul sumpta. Quod infra ostendam, disputando de essentia substantiæ materialis. Neque in eo consistere potest differentia inter ens per se, & per accidens: sed in hoc quod ipsamet vnio, & extrema vnionis omnia sunt eiusdem ordinis in ente per se vno, non vero in ente per accidens. Vnde etiam fit, ut in ente per se vno, vnio sit intimior, & orta ex maiori proportionē vnibilium inter se. Quod vero in hoc solum & non in alio sita sit differentia demonstrari potest, quia tamen ens per se vnum, prout nunc de illo agimus, quam ens vnum per accidens, non est vnum vnitate simplicitatis, sed vnitate compositionis seu vnionis: ergo maior vnitas entis per se compositi consistit in nobiliori vnione, & maiori proportionē vnibilium, & non in additione tertiæ entitatis intelligibilis, quæ si sit simplex & ipsa sola præcisè sumpta dicatur esse per se vna, non erit vna compositione, & ita non erit compositum illud, quod per formam constituitur. Si vero illud tertium sit vnum, intrinsece includens materiam & formam, & vnionem earum, nihil his adiungere oportet, ut illud sit per se vnum, imo inde potius minueretur hæc vnitas, nam plura aggregarentur in eo composito, sine vlla necessitate. Retinet ergo ratio facta vim suam, quod si in accidentali forma actuari subiectum, & constitui accidentale compositum, verbi gratia, album, idem sunt in re, etiam in substantiali forma actuari materiam, & compositum constitui, idem sunt. Neque vnitas per se hoc impedit, sed maiori ratione id postulat.

Ad rationem ergo in contrarium, concedenda est sequela, nimirum essentiam substantialem compositam, esse primarium effectum formæ in suo genere, & consequenter præcipuam causalitatem formæ esse constituere idem compositum, non utcumque, nam hoc absolute dictum commune est materiæ, sed ut perficientis & complementis essentiam: materia enim inchoat illam, forma vero complet. Cum vero additur, formam prius natura acturare materiam, quam constituere compositum, negatur assumptum, quia illa non sunt duo, sed vnum in re, unde non est inter ea causalitas, & consequenter nec ordo naturæ, sed ad summum, potest esse ordo rationis, secundum conceptus inadæquatos. Neque obstat, quod forma essentialiter sit actus materiæ, nam æque essentialiter est pars compositi, imo, si inter hæc facienda esset comparatio, essentialius est pars compositi quam actus materiæ, quia forma non est pro-

Ec 3 pter

Pter materiam, sed propter compositum: re tamen vera hæc non sunt duo in ipsa forma, sed vnum fundans duas relationes. Ex quo potius retorquetur argumentum, nam sicut forma, vna & eadem aptitudine est pars compositi, & actus materiæ, ita eadem exhibitione se totam dat materiæ & composito, huic vt toti, illi vt comparti: ergo etiam in effectu idem est, & omnino simul, quod materia sit informata forma, & compositum constitutum: est ergo compositum proprius & primarius effectus formæ substantialis, & fortasse vnicus in genere causæ formalis: sed de hoc postremo puncto dicendum est in sectione sequenti.

VI.

An forma sit perfectior composito.

PRius vero soluenda est occurrens obiectione, nam causa esse debet nobilior effectu, teste Commentatore 2. Physic. comm. 4. sed forma non est nobilior composito: ergo non potest compositum esse proprius effectus formæ. Ad hanc obiectionem respondent aliqui negando minorem, nam Aristot. 7. Metaphys. textu 7. & 8. præfert formam composito, dicens esse magis ens, & prius illo. Atque ita sentit ibi Comment. & absolute defendit Zimara theorem. 10. qui etiam refert Lynconiensem. Et probat, quia quicquid perfectionis est in composito, est in sola forma & materia nullam addit perfectionem, & aliunde tota illa perfectio est in forma, tanquam in causa, & illa est, quæ secum affert esse, quod non cõuenit composito nisi ratione illius: ergo illa est simpliciter perfectior. Sed hæc responsio falso fundamento nititur, nam sine dubio compositum est perfectius sua forma. Quæ est aperta sententia Aristotelis, nam in 2. de anima in principio, & vbiunque distinguit substantiam in materiam, formam & compositum, præfert compositum formæ, & formam materiæ: imo infra agentes de substantia ostendimus, analogicè de illis dici, & ita explicuit Commentator 2. de anima commen. 3. & ideo dixit Aristoteles in prædicamento substantiæ primam substantiam esse maxime substantiam, vbi licet compareret primam ad secundam, tamen etiam præfert primam & completam substantiam partibus & incompletis substantiis. Vnde etiam Commentator 12. Metaphysic. com. 15. dicit compositum esse maioris nobilitatis, quam sit materia, vel forma & refert Alexander in eandem sententiam. Quam etiam tenet Simplicius in 1. Physic. textu 70. & 2. Physic. textu 4.

VII.
Sonn. 7.
Metaph.
g 28.

Ratio vero est, quia compositum includit quicquid est perfectionis, in forma, & addit aliquid: ergo est perfectius. Antecedens probatur ab aliquibus, quia compositum includit esse, quod non includit forma. Sed hæc ratio nullius momenti est: nam vel existentia distinguitur in re ab essentia actuali, vel non: si non distinguitur, sicut essentia composita includit suum adæquatum esse, ita forma suum proprium esse: si vero distinguitur, primū ratio illa non habet locum in homine, quia esse prius conuenit animæ, quam homini. Deinde, vt recte fiat comparatio debet fieri inter essentiam formæ, & essentiam compositi præcisè, & sic non procedit illa ratio, vel si fiat comparatio formæ ad compositum, vt includit esse, etiam forma sumi debet, vt includens suo modo esse, nam illi per se primo debetur vt primæ radici ipsius esse, quæ p illud etiā existit, quamuis denominatio exilendi simpliciter tribuatur composito propter modum subsistendi. Probatur ergo antecedens, quia compositum includit perfectionem formæ, & præterea includit perfectionem materiæ. Respondet Zimara à materia nullam sumi perfectionem, sed omnem potius imperfectionem. Fallitur tamen, quia vt supra ostensum est, materia habet veram realitatem & essentiam partialem: vnde necesse est, vt habeat

aliquam perfectionem in latitudine entis & maiore, quam accidentia. Item subsistentia, perfectio est: hæc autem habet substantia materialis maxime ratione materiæ. Item materia secum affert suum partiale esse, quæ omnia constabunt infra, latius tractandode subsistentia, & existentia. Et hoc sensu applicata prior ratio est efficax, nam compositum habet esse completum: esse autem formæ est incompletum. Denique vnio formæ ad materiam aliqua perfectio est: alioqui cur forma illam naturaliter appetet: hanc autem perfectionem includit compositum, non vero forma. Respondet aliter dictus auctor, quamuis compositum formaliter includat aliquam perfectionem præter formam, nõ sequi esse perfectius forma, quia omnis illa perfectio est à forma, & virtute in illa continetur. Sicut (inquit) Deus & mundus non est quid perfectius, quam Deus solus. Sed in primis, vt minimum, falsum erit quod asserit, formam esse perfectiorem composito: sicut Deus solus non est perfectior Deo & mundo simul. Deinde salum est, formam continere eminenter aut virtute totam perfectionem compositi: non enim habet in virtute perfectionem materiæ, nec causalitatem eius vilo modo supplere potest, maxime cum ipsa pendeat à materia. Tandem forma est propter compositum, tanquam propter finem proprium ac præcipuum: huiusmodi autem finis perfectius quid est eo, quod ad finem ordinatur, 2. Physic. tex. 31.

Exponitur Aristotelis locus ex 7. Metaphysic.

AD Aristotelem in 7. Metaphysic. respondetur variale locum illum exponi. Prima expositio est Aristotelem in eo textu 7. non loqui de prioritate perfectionis, sed de prioritate causalitatis: licet enim virtute colligit Philosophus. Forma est prior materiæ, & materia prior composito: ergo forma est prior composito. At si loqueretur de prioritate perfectionis, minor esset falsa: loquitur ergo de prioritate causalitatis. Ita Albertus Magnus, & Scotus, & indicat D. Thom. Sed non placet expositio. Primo, quia ratio illa argumentandi non est formalis, cum mutetur genus causæ. Deinde, quia melius & breuius concluderet formam esse priorem composito, quia est causa eius. Tercio probatur, quia Aristoteles non tantum dicit esse priorem, sed etiam esse magis ens. Verum est, Aristotelem in illatione non repetere, quod sit magis ens, sed solum, quod sit prior: dicit eo lauellus ibi questione 4. dicit comparationem inter formam & materiam fieri in prioritate & perfectione: inter formam autem & compositum in prioritate tantum. Sed hoc est præter expositionem omnium: nam ex modo colligendi & arguendi, quovis Philosophus, constat aut breuitatis causa fuisse in consequente omisam illam particulam, quæ ex virtute antecedentis intelligebatur, vel certe sub prioritate comprehensam esse prioritatem perfectionis. Secunda expositio est formam esse priorem & perfectiorem non simpliciter, sed secundum quid, ita vt Philosophus virtute sic colligat. Forma est prior & perfectior materia, quia illa est actus, hæc potentia: ergo forma est etiam perfectior, & prior, quam compositum saltem secundum aliquid, scilicet, quia forma est actus simplex, non includens potentialitatem: compositum autem includit potentialitatem materiæ. Ita Diuus Thomas & Alensis ibi, & Soncin. 7. Metaphysicæ, questione 28. Duo verba obstant huic expositioni, vnum est, quod propter excessum secundum quid, non debuisset Aristoteles simpliciter id affirmare & colligere, præsertim cum in antecedente absoluta sit comparatio, quia forma simpliciter est perfectior materia. Aliud est, quod etiam secundum quid non videtur compositum minus perfectum quam forma: nam includere potentialitatem materiæ, non est imperfectio in composito

compe-

comparatione formae informantis, sed solum comparatione substantiae completae immaterialis. Sicut rem esse simpliciter non est semper maior perfectio, etiam secundum quid, quando talis res ordinatur ad componendum vnum aliquid simpliciter perfectius.

Quocirca existimo Aristotelem nullo modo ibi praefere formam composito, sed vel nullam inter ea facere comparationem, vel potius praefere compositum formae, quod notauit Simplicius citato loco, & constat ex versione Argyropoli, quae sic habet: Si forma prior materia est, & magis ens, illud quoque, quod ex ambobus est, prius erit ob eandem rationem. Vnde antiqua versio deceptit expostores, quia loco nominatiui ipsum habet ablatiuum ipsum. Et, quod ad contrarium attinet, haec etiam lectio est magis consentanea intentioni Aristotelis; nam praecipue intendit contra antiquos ostendere, materiam non esse maxime substantiam, sed esse minus perfectam ceteris. Vnde postea in text. 8. refert. antiquos dicentes, materiam esse maxime substantiam: ipse vero docet esse impossibile, & concludit, Propter quod forma, & quod ex ambobus substantia videtur esse magis quam materia. Vnde in priori comparatione, cum concludit compositum esse prius ob eandem rationem, formaliter quidem, & mediate solum videtur comparari compositum ad materiam, virtute tamen etiam illud praefert formae, dum sic colligit: Forma est prior materia, ergo etiam compositum, eadem (inquam) ratione, scilicet, quia includit ipsam formam, & consequenter est etiam prius perfectione, & nobilitate ipsa forma, cum ad illam ut totum ad partem comparetur.

Ad obiectionem autem in principio positam respondetur negando simpliciter maiorem, non enim est necesse, omnem causam esse nobiliorem effectum, sed solum in aliqua causa efficiente & finalis non vero in materiali ut omnes fatentur, neque etiam in formalis, fere propter eandem causam, quia, nimirum, haec causae intrinsecae ita sunt causae, ut sint etiam partes, & neutra per se dat effectui totam entitatem aut perfectionem eius, sed constituit illum, dando ipsi id quod habet entitatis, ille vero quia confurgit ex multis, euadit perfectior singulis. Vnde addi etiam potest effectum superare causam secundum id, quod ab ea recipit: posse autem superare secundum id, quod habet ab alia causa. De quo latius infra; disput. 26. sect. 1.

SECTIO VIII.

Forma substantialis sit vera causa materiae, & materia effectus eius.

I. Iam non agimus de materia ut informantis: de hoc enim dictum est sectione praecedenti, sed de materia quantum ad entitatem, seu quantum ad esse eius. Et ratio dubitandi est, quia tota entitas materiae supponitur ad educationem vel introductionem formae, ergo non potest illa entitas causari à forma: maxime cum materia recipiat esse per creationem, ad quam non potest forma cooperari concuando. In contrarium autem est, quia non repugnat formae esse causam materiae, cum causae sint sibi inuicem causae, secundo Physicæ textu 30. & 5. Metaphysicæ textu 2. Item, quia si forma non esset causa materiae, materia posset naturaliter esse sine forma, quia si non est causalitas, non est cur sit dependentia.

Referuntur opiniones.

II. Circa hanc quaestionem variae sunt sententiae, iuxta diuersum modum sentiendi de esse materiae.

Qui enim existimant materiam ex se nullum habere esse existentiae, dicunt formam proprie esse causam materiae, quia illud est causa rei, quod dat illi esse. Haec opinio esse videtur D. Thom. 1. par. quaest. 66. ar. 1. & de potentia quaest. 4. ar. 1. quam tenent omnes Thomistae. Capreolus in 2. distinct. 13. quaest. 1. Caietanus de ente & essentia, cap. 5. sub quaest. 9. Ferrar. in lib. 3. contra Gentes cap. 4. Soncin. & Iauell. 8. Metaphys. qu. 1. Idem secutus est Durandus in 2. distinct. 12. quaest. 2. & Argentin. quaest. 1. Modus autem explicandi hanc causalitatem formalem iuxta opinionem distinguentem realiter existentiam ab essentia actuali creaturae, hic esse debet, quod entitas partialis essentiae materiae de se est incapax existentiae, donec informetur forma substantiali: ipsa vero forma secundum suam entitatem essentiae per se primo vniatur materiae, & cum illa componit vnam essentiam integram: atque hic est primarius effectus formalis formae. Ex quo ulterius sequitur, quod forma communice esse existentiae quod secum affert, per se primo composito, & per participationem materiae, siue illud esse manet actiue à forma, seu per resultantiam, siue solum formaliter, quod in hoc solo consistere potest, quod tali formae, vel rei informantis per illam naturali necessitate debeatur tale esse, etiam si à sola causa extrinseca conferatur, à qua fit forma. Et hanc explicationem indicauit Caietanus dicto loco, nec videtur posse convenientius exponi in principiis illius sententiae: nam, si existentia est entitas distincta à forma, non potest ipsum esse existentiae esse primus effectus formae, sed esse essentiae, quod distinctum est; nam primus effectus formae est essentialis rei, quia forma ut forma est de essentia rei; at vero existentia est extra essentiam iuxta hanc opinionem: non ergo pertinet ad primum effectum formalem.

Vnde iuxta principia huius sententiae anima rationalis in Christo homine habet proprium & primarium effectum formalem: illo enim priuari non potest si actu informat: & tamen iuxta hanc opinionem non habet propriam existentiam creatam, ergo solum potest forma dare formaliter existentiam secundario, quia videlicet ipsa est vel constituit proprium susceptiuum existentiae substantialis, vel (quod in idem fere redit) quia essentiae completae per formam intrinsecè debetur esse substantiale, & non alteri. Sic autem declarata haec sententia probatur primo, quia materia est pura potentia: ergo ex se non habet actum, sed à forma: ergo cum existentia sit actus quidam, non potest materia conuenire nisi per formam. Secundo, quia existentia est posterior actus, si comparetur ad essentiam: ergo supponit essentiali actum: hic autem actus est forma. Tertiò, quia esse substantiale est esse completum ac perfectum: ergo per se non debetur nisi naturae completae, & formali: ergo tantum debetur formae, vel ratione formae.

Addit vero Durandus, etiam si dicatur existentia non distinguui in re ab essentia, nihilominus asserendum esse, formam esse causam formalem existentiae actualis materiae: nam licet essentia sit sua existentia id tamen intelligi debet cum proportionem, nam essentia in potentia erit existentia in potentia, & essentia actualis erit existentia actualis: ergo sola forma erit actualis existentia, qua formaliter fit in materia. Atque ex hac opinione vtrouis modo explicata sequitur, materiam naturaliter pendere à forma in tota sua entitate, ita ut non possit sine illa manere, quia non potest manere sine existentia: sed non habet existentiam, nisi à forma, & per formam, à qua ipsa existentia pendet: ergo. Quo etiam fit, ut mutata forma mutet materia existentiam, quamuis sub diuersis formis & existentis, eadem essentia materiae conseruetur. An vero tanta sit haec dependentia, ut à Deo suppleretur non possit sine forma, dicemus sectione sequenti.

V. Secunda opinio omnino contraria est, formam non dare esse materiam, neque esse propriam causam eius. Ita tenet Henricus quodlibeto 1. q. 11. & in eam sententiam citatur Auicenna lib. 6. Metaph. & eandem tenet Scotus in 2. distinct. 12. q. 2. in fine, & Gregorius ibi quæst. 1. ar. 2. ad 1. Aureoli, & quæst. 2. art. 3. Fundamentum est, quia materia habet suum proprium esse, quod formaliter à nulla causa recipit, cum sit esse simplex, & partiale, ac conditinctum ab esse, quod dat formam, sed habet illud effectiue à solo Deo & secundum illud esse supponitur materia formæ absolute & simpliciter ordine naturæ: ergo nullo modo illud esse causatur à forma, sed completur vel actuatur per formam.

VI. Qui asserit quod modo materiam sine forma esse posse naturaliter.

Quod si contra hanc sententiam inferas, materiā naturaliter posse esse sine forma, quandoquidē forma non est causa eius, quidam respondent concedendo sequelam, quod videtur sensisse Marfil. in 2. quæ. 9. ar. 2. dum asseuerat in principio creasse Deum materiam rerum generabilium sine vlla forma substantiali, & post aliquod tempus illam formasse. Quod etiam placet Gabrieli in 2. distinct. 12. quæstione 1. & 2. & videtur aliquando placuisse Augustino libro 1. de Genes. contra Manichæos capite quinto & septimo, & libro 12. confess. cap. 8. Si autem id Deus fecit in creatione mundi, existimandum est, non esse præter naturas rerum, quia ut Augustinus annotat in principio expositionis Genes. Deus tunc non est operatus ut miraculorum opifex, sed vt author naturæ. Neq. ab hac opinione videtur dissentire Henricus supra, dum ait materiam secundum communem cursum naturæ, non posse explicari omni forma, quia non fuit vnus rei corruptio, quin sequatur generatio alterius. Si ergo fieri posset corruptio naturaliter sine generatione alterius, quantum est ex parte materiæ, naturaliter maneret sine forma. Quod de facto ita accidisse in morte Christi tenet Marfilius in 3. quæst. 3. art. 1. & quæst. 13. artic. 1. & probabile existimat Henricus quodlib. 1. quæst. 4. imo & verum, quantum ad hoc, quod ibi facta est separatio vnus formæ sine introductione alterius: quod tamen fuisse in Christo singulare, & præternaturale sentit in quod. 2. quæst. 2. ad 4. At vero Scotus naturale esse putat in qualibet morte hominis, præsertim violenta, imo & aliorum animantium, vt patet in 4. dist. 11. quæst. 3. Hi tamen nō dicunt in eo casu manere materiam siue forma absolute, sed sine forma specifica, & cum forma corporeitatis, quam ipsi ponunt. Alii vero distinctione vtuntur: dicitur enim naturale, vel secundum particularem, vel secundum vniuersalem naturam: aquæ enim secundum priuatam conditionem non est naturale ascendere, tamen ad replendum vacuum, est hoc illi naturale secundum propensionem vniuersalis naturæ. Sic (inquiunt) materiæ secundum priuatam naturam non repugnat conferuari sine forma, si illa priuetur: at verò ex debito ordine naturæ vniuersalis id fieri non potest, quia si repugnat dari vacuum in locali spatio, multo magis in capacitate & potentia materiæ. Alii tandem dicunt etiam secundum particularem conditionem suæ naturæ non posse materiam esse sine forma, licet forma non sit propria causa eius, nisi omnis conditio necessaria ad existendum, causa dicatur. Et hic modus dicendi propinquius videtur ad veritatem accedere.

Questionis resolutio.

VII. Dico ergo primo: Forma non est propria causa materiæ, dans illi formaliter proprium esse quo materia existit. Probatur, quia forma non dat materiæ illam partialem entitatem essentialem, quam in se habet, vt supra ostensum est, quamque retinet sub omnibus formis: sed illa entitas includit suam particularem existentiam distinctam ab omni existen-

tia proueniente formaliter à forma: ergo. Maior patet, tum quia illa entitas materiæ quoad proprium esse essentia partiale, est simplex & conditincta à forma: tum etiam quia supponitur ad formam & inuariata manet, quoad illud esse sub quacunque forma, vnde etiam auctores primæ sententiæ aiunt, formam constituere cum materia vnā essentiam completam: non vero dari illi suum proprium esse essentiale materiæ: quod potius supponitur: ergo non potest forma esse formalis causa propria & intrinseca illius esse materiæ. Dico autem propria & intrinseca, quia extrinsece per modum termini dici potest, hoc esse materiæ sumi à forma: quia essentia materiæ constituit in aptitudine ad formam, sed hic respectus non est ad formam vt actum informantem, sed aptitudinem. Vnde eadem specificatio maneret in materia, etiam si esset sine forma. Minor autem probatur, quia esse reale essentia, si actuale sit, id est, extra causam suam efficientem, intrinsece est esse existentia, vt latè infra probabitur, tractando de esse & essentia; sed materia vt supponitur formæ secundum proprium esse essentia partiale, habet esse actuale prout distinguitur ab esse potenciali obiectiuo, quia sine huiusmodi esse non posset esse verum ac reale subiectum transformationis & formæ: ergo. Et confirmatur ac declaratur, nam Deus eadem actione, qua creauit ac conseruauit materiam sub prima forma, conseruat illam sub omnibus formis, quæ postea succedunt: ergo illa actio Dei terminatur ad aliquod esse materia, quod manet idem sub omnibus formis: nam creatio, & conseruatio illi respondens, terminatur ad aliquod esse, & non potest actio permanere eadem, nisi terminus sit idem, ergo illud esse non datur formaliter à forma, nam esse quod dat formam, variatur, variata forma: illud autem esse est esse existentia, quia est esse temporale, & actuale extra causam efficientem: ergo.

Quocirca Durandus non loquitur consequenter, dum ait, etiam si esse non distinguatur ab essentia, materiam habere esse à forma in formante. In æquiuoco autem laborat, cum ait, materiam tantum habere essentiam in potentia, & ideo ex se solum habere esse in potentia: nam materia secundum se habet in potentia essentiam formæ, vel compositi: essentia autem materiæ non habet in potentia, sed in actu, hoc ipso quod creata est: aliud est enim materiam esse essentialiter potentiam, aliud esse tantum essentia in potentia. Primum namque est in vniuersum verum, etiam de materia, actu existente, quia in eo nihil aliud significatur, quam materiā esse essentialiter subiectum, vel potentiam receptiuam. Secundum verò falsum est de materia actu creata, etiam prout preintelligitur formæ: nam licet essentia materiæ ex se, id est, remota efficientia, solum sit in potentia, quod commune est omni essentia creatæ, tamen per suam creationem sit essentia in actu, licet partialis, & potentialis subiectiue: ergo vt sic habet suum esse existentia proportionatum: illud ergo non manet formaliter à forma. Sed de hoc puncto, id est, de existentia materiæ, plura inferius.

Dico secundo: Nihilominus materia pendet in suo esse aliquo modo à forma, quatenus naturaliter esse non potest sine illa, non solum ex ordine vniuersalis naturæ, sed etiam ex debito, & indigentia propriæ & peculiaris naturæ ipsius materiæ. Prior pars recepta est frequentius à Philosophis & Theologis, qui hac ratione dicunt esse mutuam connectionem ac necessariam inter materiam & formam materiale, vt videre licet in auctoribus citatis, & Auicenna 2. Metaphysicæ, c. 2. & 3. Comment. 1. Physicæ, comment. 56. & lib. 2. comment. 13. Themistio 1. Physicorum digress. vlt. Plotino Aenead. 3. li. 6. c. 14. goncin. 5. Metaph. q. 1. Et probatur ratione, quia entitas materiæ esset otiosa in rerum natura, maneret sine forma: nullam enim operationem exercere posset.

let: hoc autem abhorret à natura: ergo est contra ordinem naturæ ut materia sit sine forma. Hæc ratione videntur multi: non tamen videtur efficax, quia, licet frustra sit in natura quod non est aptum ad aliquod munus naturæ, non est tamen frustra, nec simpliciter otiosum, quod ex se aptum est ad exercendum aliquod munus, ad quod à natura est institutum: quavis interdu illud non exequatur: Sic ergo, quamvis materia maneret aliquando sine formâ, non esset otiosa in natura, quia de se esset apta ad recipiendam illam, si adesset agens qui illam introduceret, & per accidens contingeret quod illa careret, quia fortasse agens qui disponebat ad illam introducendam, prius ab illius dispositionem necessariam ad alterius conseruationem, quam potuerit alteram introducere. Sicut Scotus fieri putat in morte hominis, vel alterius animalis, nec propterea manet otiosum cadaver, aut maneret materia, præsertim, quia paulatim iterum disponi poterit, ut aliam formam recipiat.

X. Vnde non videtur etiam efficax ratio, quæ reddit soler ex continua successione generationis & corruptionis, tum, quia non est certum ad omnem corruptionem immediatè, & in eodem instanti sequi generationem, ut ex dicta opinione Scoti patet: nam licet natura per se non intendat corruptionem, sed generationem: fieri tamen potest, ut res corrumpatur prius quam altera generari possit. Quare quod Arist. dixit, nempe: *Generatio vnius est corruptio alterius*, fortasse non conuertitur, vel intelligendum erit, per se loquendo, licet ex accidente possit deficere.

XI. Alia ratio fieri solet, quia, quod non est aptum per se operari sine alio, neque etiam est aptum per se esse sine illo: materia autem natura sua nihil operari potest sine forma: ergo natura sua indiget forma ut existat, nec potest esse sine illa. Sed interrogo, an sit sermo de operatione propriè sumpta, quæ dicit habitudinem ad principium efficiens: & hoc modo non est ad rem: nam materia nec sub forma, nec absque forma, potest habere aliquam operationem. Vel operatio sumitur latè pro quacunque causalitate: & sic falsa est assumptio: sæpe enim indiget vna res consortio alterius ad causandum, & non ad existendum, ut intellectus agens indiget consortio phantasiæ ad abstrahendas species, & tamen manet sine phantasia, & non censetur esse otiosus, etiam si tunc pro eo statu non exerceat suam operationem. Anima enim rationalis indiget consortio corporis ad exercendam causalitatem formalem: non verò ad existendum, & sic de aliis: sic ergo materia poterit indigere consortio formæ ad exhibendam causalitatem materiale, etiam si ad existendum eam non requiratur. Et ratio est, quia causalitas dicit relationè vel habitudinè transcendentealem, & ideo postulare potest consortium alterius: res autem à qua est causalitas, potest esse magis absoluta, & non actus, sed aptitudine tantum societatem alterius postulare.

XII. Ex quo etiam infirma videtur alia communis ratio, quæ maximè à priori esse censetur, nimirum, quod materia est pura potentia, & ideo ab actu formæ natura sua pendere debet. Quod enim dicitur pura potentia, non excludit actualem entitatem ipsius materię, sed dicit solum talem esse illam entitatem, ut essentialiter sit potentia, & ad munus recipiendi & sustentandi formam omnino instituta: non est autè de ratione potentię, generatim loquendo, ut semper sit sub actu suo: vnde ergo ostenditur hoc esse de ratione huius potentię? nam ex eo quod sit potentia substantialis, id colligi non potest: cum inde potius habeatur esse potentiam subsistentem, quamvis partialiter & incompletè, & ideo posse per se existere, etiam si causalitatem suam actu non exerceat, sicut manet rationalis anima, quia subsistens est, licet actu non informet.

XIII. Difficile ergo videtur rationem reddere, quæ co-

vincat hanc naturalem dependētiā materiæ à forma, propter quod hoc tempore multis, præsertim in Italia, placet, materiam quidem nūquam separari à forma propter necessarium ordinem agentium naturalium tum inferiorum, tum coelestium, quæ semper introducunt vnam formam recedente alia, non verò propter intrinsecam dependentiam materiæ, quam dicunt non fore in nihilum redigendam, si ablata vna forma, altera in illa non succederet, sed naturaliter cum sua entitate & existentia fuisse permāsuram. Nihilominus recedendum nō est ab antiqua & communi sententia, quam his modis explicare & confirmare possumus. Primo non est verisimile materiam hanc inferiorem esse magis independentem à forma rei generabilis indefinitè sumpta, quam sit vnaquæque materia cœli à propria forma, cum sit illa minus perfectā, sed vnaquæque materia cœli pendet naturaliter à sua forma: ergo. Secundo non est verisimile materiam hanc magis pendere à formis accidentalibus, quam à substantiali, cum per se primo ac principaliter illam respiciat, sed ita pendet materia hæc ab accidentali forma, ut naturaliter esse non possit sine omni illa, ut est evidens saltem de quantitate.

Ratio probans materiam naturā ratiōe sine formā esse non posse.

XIV. Tertiò, physica coniectura optima est, quod hæc materia ad hoc est instituta, ut semper sit sub aliqua substantiali forma, & ab eis nunquam separetur: ergo signum est, talem etiam esse factam, ut ex natura sua postulet consortium formæ, ut esse possit. Antecedens patet inductione, quia materia à principio in sua creatione sub formis condita fuit. Neque sententia contraria verisimilis est: nam Scriptura non dicit Deum in principio creasse materiam, sed cælum & terram: quas voces non posse de materia exponi supra ostensum est. Et quamvis Augustinus interdum videatur in hoc dubitasse, tamen 12. Confess. cap. 17. & 29. priorem opinionem reprobatur, & concludit, materiam non tempore, sed natura tantum antecessisse formationem suam: vnde 13. Confess. cap. 33. ita concludit: *Cum aliud sit cœli & terre materies, aliud species: materiem quidem de omnino nihilo: mundi autem speciem de informi materia: simul tamen utrumque fecisti, ut materiam formā, nulla moræ interapedine sequeretur.* Idem habet libro 1. de Genes. ad liter. capite 19. & libro 4. capite 22. & sequentibus, & 1. de Civitate capite 7. Post illam verò primam creationem nunquā materia caruit omni forma: atque ita sunt ab authorē naturæ dispositæ causæ naturales, ut nūquam possit vna forma materiam deserere, quin introducat alia. Illud enim axioma Aristotel. 1. de Gener. tex. 17. *Generatio vnius est corruptio alterius*, in vniuersum verum est, nec potest de generatione verum esse, quod semper ad eā sequatur corruptio, nisi etiā ad corruptionē vnius semper sequatur generatio: nā si aliquid corrumpere, & nulla fieret generatio, postea ex eadē materia posset aliquid generari sine noua corruptione. Cumque verum sit in materia nullam esse formam corporeitatis, vel genericam, ut in superioribus ostensum est, & inferius etiam ostendemus, necessarium est ut semper formæ forma succedat in materia, nisi dicere velimus de facto sæpe manere materiam sine forma vlla substantiali cum solis accidentalibus. Quod absurdum & paradoxum esset in Philosophia.

XIV.

August. 18. demasserunt materiam nullam ratione vni informi præcessisse.

XV. Est ergo facta hæc materia, ut perpetuo sit sub forma: ergo verisimile est, talem esse factam, ut forma indigeat ad existendum. Probatur cōsequentiā, quia non repugnat intelligere materiam primam talem esse, ut hanc habeat indigentiam, quod recte probat illa ratio, quia, scilicet, est pura potentia, id est, imperfecta in entitate sua, & incompleta ac potentialis: cum his enim imperfectionibus non pugnat, imo optimè quadrat illa indigentia & dependentia. Nec refert, quod partialiter sit subsistens: nam subsistentia excludit dependentiam à subiecto, non verò ab actu.

XV.

actu, seu forma. Neque est in hoc comparanda materia cum anima subsistente, quia hæc longe est perfectior & actualior, & simpliciter immaterialis. Igitur hic modus dependentiæ non solum non repugnat, verum etiam est maxime consentaneus entitati materiæ & imperfectioni, ac muneris eius: ergo verisimilius est talem esse naturam materiæ. Denique in rebus Physicis quod semper eodem modo euenit & non aliter, verisimile est esse naturaliter necessarium, sed materiam esse sub aliqua forma, naturaliter semper ita euenit: ergo est ex necessitate naturæ, & non ex necessitate formæ, quia quando vna forma perit ex defectu dispositionum, nulla erat necessitas ex parte alterius introducendi nouam formam. Neque item tribui potest necessitas soli extrinseco agenti proximo, quia sepe etiam nullum est priuatum agens à quo sit talis forma ergo illa necessitas fundatur in indigentia intrinseca ipsius materiæ. Nec satis est dicere, hunc effectum esse naturalem ex ordine vniuersi, seu ex vniuersali natura, aut necessitatem illam oriri ex causis agentibus vniuersalibus, quæ semper sunt paratæ ad introducendam aliquam formam quando particulae deficiunt: nam hæc institutio naturæ in propria indigentia materiæ fundatur: nam quia ad vniuersale bonum pertinebat, vt nulla materiæ portio vnquam deficeret, aut in nihilum redigeretur, ideo natura prouidit, vt nunquam posset priuari omni forma, sed recedente vna, semper succederet alia, quia hoc necessarium erat, vt materia posset perpetuo naturaliter conseruari. Alioqui cur natura fuisset, tam prouida in huiusmodi formarum successione præsertim quando forma, quæ succedit, per se non erat necessaria ad expellendam aliam, quæ ob defectum dispositionis, vel organizationis necessaria recedit.

XV.

Nec est simile quod afferebatur de ascensu aquæ ad replendum vacuum: nam vniuersalis natura euitat vacuum propter perfectam vnitatem, & integritatem vniuersi, & propter necessitatem actionis, & influentiæ, & non propter commodum alicuius priuari entis. Quod verò materia esset quasi vacua omni forma, si nihilominus conseruari posset, & pati ac disponi ad generationem, & in suo genere ad illam concurrere, nullum esset incommodum naturæ vniuersali: Igitur vniuersalis ratio nulla est alia, nisi materiæ conseruatio. Fateor totum hunc discursum supponere de facto nunquam manere, materiam sine substantiali forma, & inde colligere hoc, puenire ex indigentia materiæ, quam collectionem existimo satis esse probatum: antecedens autem dubito an satis demonstratum sit: nam substantialem formam non experimur nisi ex effectibus, vel accidentibus: sæpe autem nullus est effectus, qui euidenter ostendat introductionem nouæ formæ post recessum prioris, vt in morte hominis, & ideo Scotus & alii negant, ibi introduci nouam formam, quamquam ne fateatur manere materiam sine forma, ponant formam corporeitatis vel missionis, qua seclusa nos non alia ratione conuincimus, in omni morte vel corruptione introduci nouam formam, nisi quia aliàs materia maneret sine forma, & ita videmur in his probationibus circulum committere. Sed licet verum sit, ex effectibus id non euidenter demonstrari, nihilominus adeo est illud axioma consentaneum naturis rerum, & fini, & vsui, ac imperfectioni materiæ, vt vnanimi omnium fere antiquorum & recentiorum Philosophorum consensu, tanquam certum & indubitatum sit receptum, quod satis est ad philosophicam rationem fundandam.

Qualis sit dependentia formæ à materia.

XVI.

Duplex dependentia
modus.

SEd explicandum superest, qualis sit hæc dependentia; duobus enim modis potest intelligi, scilicet, vel tanquam à propria causa, vel tanquam à co-

ditione ita necessaria vt absque illa non debeatur effectui rei, quos duos modos dependentiæ explicui latè in 1. tomo. 3. p. disp. 8. sect. 1. & illos videtur significare Fonseca. Metaphys. cap. 2. quæst. 3. sect. 1. dum ait intelligi posse materiam pendere à forma, vel à qua à vera causa, vel tanquam à quodam cōcomitante, & sect. 3. videtur de eisdem facere mentionem, dum ait accidentia conseruare substantiam non à priori, sed à posteriori. Dubitari ergo potest, quo ex his modis pendeat materia à forma. Et quidem quod sit tantum dependentia à posteriori, & à conditione necessaria, videtur probabiliter persuaderi. Primo quia hic modus dependentiæ possibilis est: nam forma substantialis, vel eius vnio ad materiam, atque adeo totum compositum pendet hoc modo ab aliquibus formis accidentalibus, tanquam à dispositionibus necessariis via conseruationis vt aiunt, non quia sint propriæ & directæ causæ talis conseruationis, sed, quia sunt dispositiones isæ connaturales, vt sint etiam necessaria: ergo maiori ratione potest materia habere talem dependentiam à forma tanquam à necessaria dispositione, & primaria. Item hoc modo pendet materia à quantitate: ergo & potest pendere à forma. Deinde hic modus est sufficiens ad saluandum omnia, quæ dicuntur de dependentia materiæ, à forma, & omnes rationes factæ non amplius probant. Est etiam modus facilis & clarus: nam iuxta illum facile conciliantur duæ conclusiones positæ. Recte etiam intelligitur, quo modo vicissim pendeat forma à materia, & materia à forma: vna enim dicitur pendere à priori, & altera à posteriori: vna tanquam à vera causa, & alia vt à conditione concomitante.

At verò iuxta alium modum difficile intelligitur hæc mutua dependentia: nam cum materia simpliciter supponatur formæ, vt hæc ex illius potentia educi possit, vix intelligitur quomodo à priori possit materia à forma dependere. Et explicatur amplius, augeturque difficultas ex eo, quod materia sit per veram creationem & per eandem actionem permanentem conseruatur: ergo non pendet in suo fieri à forma vt à vera causa, quia ad creationem nulla causa creata concurrere potest naturaliter. Respondent aliqui hoc esse verum de causa efficiente; nō verò de aliis generibus causarum: nam creatura non potest esse causa efficiens creationis: potest tamen esse causa finalis, vt per se constat, & eadem ratione potest esse causa formalis, imo & materialis nam cum creatur totum, partes concurrunt ad esse & fieri illius in genere causæ materialis. Sed ommissa causa finali, cuius causalitas habet peculiarem rationem, propter ea quod nō est per realem, ac propriam motionem distinctam ab actione causæ efficientis, & ideo non prærequirit reale esse in re, quæ talem causalitatem exercet: de causa materiali videtur concursus eius directè repugnare cum creatione vt est propria & vera creatio: quod facile patet ex dictis supra de educatione formæ de potentia materiæ, & latius ostendetur infra in propria disputatione de creatione. Loquor autem de creatione, vt propriè creatio est: nam sub ratione concreationis potest habere dependentiam à causa materiali, vt supra declaratum est tractando de materia celi quia concreatio, vt sic ordine naturæ supponit creationem, & ideo potest habere aliquam dependentiam. Eadem ergo ratione creatio vt sic non potest habere dependentiam à causa formali, quia causa formalis supponit materiale, licet concreatio possit habere dependentiam à forma, vt supra loco citato declaratum est. At verò materia rerum generabilium verè ac propriè creatur, & non concreatur propriè, id est, non producit per vnam & eandem actionem qua creatur totum: ergo ad creationem eius non potest forma concurrere, vt vera causa.

Quod in hunc modum declaratur & cōfirmatur ex di-

ex dictis: nam creatio huius materie rerum generabilium & inductio forme, sunt actiones distincte, tam nunc in materie conseruatione, & rerum generatione, quam in prima rerum sublimitariu productione: sed actio inductiu forme non potest esse vera causa actionis creatiu materie: ergo multo minus forma, quæ per illam actionem inducitur, potest esse vera causa creationis materie. Minor patet, tum quia inductio forme supponit omnino creationem materie, seu materiam creatam, nec intelligi potest quod forme inductio aut vnio supponatur in aliquo genere causæ ad creationem materie, quia inductio forme vt sic, dicit habitudinem transcendentalem ad materiam iam creatam, vnde sicut relatio nō potest præsupponi ad terminum in aliquo genere causæ, ita neque inductio forme ad creationem materie. Tum etiam, quia aliās penderet per se creatio, vel conseruatio materie ab educatione forme: ergo & ab agente educente formam, atque ita agentia naturalia vt veræ causæ effectiuæ conseruarent materiam. Vnde etiam fieret, vt quoties forma imutatur in materia, mutaretur actio qua materia conseruatur à Deo, quia mutata dependentia actionis, mutatur actio, eo quod ipsa sit essentialiter dependentia, vt infra declarabimus. Consequens autem est falsum, quia materia vtest primum subiectum generationis, est quid ingenerabile, & incorruptibile, quia supponitur generationi & corruptioni: ergo eadem ratione est quid immutabile quoad actionem per quam fit, & conseruatur, quia supponitur factæ & conseruatae: alioqui per quamcunque generationem entis naturalis concrearetur materia, vel ita se haberet ac si concrearetur, quia per nouam actionem terminatam ad totum ipsa conciperet conseruari: quod plane repugnat actioni agentis naturalis: aliās eadē ratione dici posset per talem actionē comproduci semper nouam materiam. Igitur creatio vel conseruatio naturalis non pender ab educatione materie: ergo de primo ad vltimum, neq materia ipsa potest pendere à forma vt à causa per se, sed solum vt à causa vel conditione concomitante, & bene disponente acausate ipsam materiam.

Non desunt tamen argumenta quibus suaderi videatur materiam posse pendere à forma vt à propria causa, quæ per informationem suam continet illam in esse. Et præsertim, quia forma substantialis materialis pender à materia vt à propria, & per se causa in suo genere, ergo & e contrario materia pender à forma, tanquam à vera causa, quia licet non sustentet illam vt subiectum, potest vt actus continere illam. Nam sicut actus effectiuus tenet effectum in esse per suam causalitatem, ita actus informantius potest modo sibi proportionato continere suū subiectum in esse: ergo ita comparatur forma substantialis ad materiam. Probatur consequentia primo, quia forma materialis, est perfectior & actualior, quam materia: ergo magis per se pender materia à forma, quam forma à materia. Secundo quia non repugnat huiusmodi mutui nexu inter materiam & formam tanquam inter causas, quæ mutuo & vicissim sunt sibi per se causæ. Quod patet tum illa generali ratione, quod in diuersis generibus causarum non repugnat mutua prioritas: tum etiā quia in celo videtur esse hec mutua connexio inter materiam & formam: nam & in fieri & in esse mutuo & per se pendent, vt supra dictum est, ita vt concreatio vnus per se pendeat à concreatione alterius, & conuerso. Ex quo exemplo potest sumi tertia ratio, quia materia celi pender à sua determinata forma, vt à causa per se ergo & materia horum inferiorum pendebit eodem modo à forma generabili, licet indefinitè. Patet

consequentia, quia perfectior est materia celi: ergo si illa pender, multo magis alia.

Sunt quidem hæ rationes probabiles, & ita potest vtraque pars ex dictis probabiliter sustineri, mihi tamen (vt verum fatear) prior videtur intelligibilior & facilior, & si attente ponderentur rationes factæ, facilius possunt posteriores dissolui. Quod munus lectori relinquo, quia res facilis videtur, & quia infra explicando quomodo causæ sint sibi inuicem causæ radicitus declarandum est, quænam prioritas mutua possit inter aliqua duo intercedere & quæ non possit, ex cuius intelligentia maxime pender præsens resolutio.

SECTIO IX.

Utrum tanta sit dependentia materia à forma, ut sine illa nec per diuinam potentiam conseruari possit: & e conuerso.

Uo ad dependentiam forme à materia, solum potest dubitari de materiali forma: nam de immateriali constat, non solum virtute diuina, sed etiam naturaliter posse manere sine materia. De reliquis autem formis Aristoteles & Philosophi fortasse negarent posse villo modo subsistere separatas à materia, quia existimarent dependentiam, & inhxrentiam actualem in materia esse illis essentialem. Catholici autem, qui credimus Deum conseruare accidens sine subiecto, dubitare non possumus (licet moderni quidam dubitent) quin possit etiam Deus substantialem formam materialē, sine materia conseruare, quia maior est dependentia accidentis à subiecto, quatenus accidens minus habet entitatis & actualitatis, quam forma substantialis. Vnde omnes doctores statim citandi in hoc conueniunt de forma substantiali, quamuis de materia dissentiant.

Tractatur prior opinio de materia.

DE materia igitur est prima sententia negans, posse Deum conseruare materiam sine forma substantiali. Tenet Diuus Thomas locis citatis sectione præcedente cum aliis sectatoribus eius ibi citatis, & præterea quodlibet 3. articulo 1. indicat; eam Magister in 2. distin. 12. cap. 5. vbi solum dicit, materiam in principio creationis non fuisse prius carentem omni forma, quia tale aliquid corporeum existere nō potest, quod nullam habeat formam: non tamē declarat, an loquatur de potentia absoluta, vel iuxta naturas rerum. Et eodem modo videtur loqui Hugo Victorinus 1. de sacramen. part. 1. cap. 4. Apertius loquitur Bonauent. dicta dist. 12. art. 1. quæst. 1. Hærenus quodlib. 6. quæst. 1. Aegid. in principio sui Hæxameron, cap. 1. & 2. Iandun. 1. Phys. quæst. 26. Zimar. Theorem. 15. Fundamentum præcipuum huius sententiz est, quod materia formaliter ex se nullam habet existentiam, sed eam recipit formaliter à forma: Deus autem non potest dare effectum formalem sine causa formali, neq etiam potest conseruare materiam sine existentia, ergo non potest conseruare materiam sine forma. Nec refert, quod esse existenz iuxta hanc sententiam non sit primarius effectus formalis forme, tum quia, licet ob hæc causam possit per diuinam potentiam manere effectus primarius sine hoc secundo: tamen è conuerso non potest secundarius dari sine primario: nam ab eo essentialiter pender, tum etiam quia ad primarium effectum forme pertinet esse vel constituere proximum susceptiui existentiz, qui effectus nunquam separatur ab ipsa: nam etiam in Christi humanitate illum habet: non potest autem Deus constituere a-

XX.

Indicium de questione nec de rationib. vt ring. pro. posum.

I.

Rationalis forma naturaliter separata possunt conseruari.

II.

etiam extra proprium susceptivum. Secundo ex Commentatore, quia materia est pura potentia: quidquid autem existit, est in actu: ergo repugnat materiam existere sine actu, quia alias simul esset in actu, & sine actu: actus autem materiae est forma: ergo repugnat esse sine forma. Terrio, etiam materia habeat aliqualem existentiam partialem, habet illam pendente a forma in genere causae formalis: sed non potest Deus per se supplere effectum causae formalis: ergo. Quarto fieri solet haec ratio quia si materia servaretur sine forma, esset in rerum natura aliquod individuum sub genere substantiae, & non sub aliqua specie: nam materia esset in genere corporis, v.g. & non pertineret ad aliquam eius speciem. Quinto omne esse accidentale est a forma accidentali, & ideo nihil habere potest tale esse sine illa: ergo omne esse substantiale est a forma substantiali, & non potest esse illa: materia autem habet aliquod substantiale esse: ergo illud non potest esse sine substantiali forma. Aliae rationes solent multiplicari, sed non ingerunt novam difficultatem, & ideo inutile censeo in eis immorari.

Posterior sententia tractatur, & priori praefertur.

III.

Contraria sententia est satis communis. Eam tenet Henricus quodlibet. 1. quaestio. 10. Scotus in 2. dist. 12. quaestio. 2. ibi Lichetus, Maironis, Bassolis, & alii Scotistae, Richardus quaestione 4. Gregorius qu. 7. Gabriel quaestione 1. Marsilius in 2. quaestio. 8. & in eam inclinat Soto Physico. 1. quaestio. 6. & mihi videtur hanc sententiam omnino vera, quia non solum non invenio claram implicationem contradictionis, verum etiam nec rationem satis verisimilem, quae eam persuadeat. Et in primis, quamvis teneremus existentiam esse rem distinctam ab essentia, nulla reddi posset sufficiens ratio, cur non posset Deus illum actum ponere in sola materia: quia licet secundum connaturalem ordinem ille actus recipiendus esset in tota natura vel integro supposito, tamen per divinam potentiam posset constitui in una parte, sicut existentia accidentaliter recipi non potest nisi in composito accidentali, seu in supposito substantiali, media accidentali forma: & tamen Deus facere potest ut maneat in solo accidente separato, & maiori ratione posset conservare esse substantiale in sola forma materiali substantiali: ergo etiam posset in sola essentia materiae ponere actum existentiae, quia licet materia sit potentia ad formam, tamen re vera est quaedam partialis essentia substantialis: quatenus ergo aliqua essentia est, poterit per existentiam actuari: nam existentia est actus essentiae. Neque est vlla ratio quae probet illum ordinem inter formam substantialem & actum existentiae, aut dependentiam illius existentiae a forma esse adeo essentialem, ut a Deo immutari aut suppleri non possit: nam forma non est ita causa existentiae ut intrinsece componat illam, cum supponantur esse entitates simplices condistinctae: causalitas autem formae, quae non est per intrinsecam compositionem, sed vel per emanationem aut aliam similem rationem, potest a Deo suppleri: ut statim ostendam.

IV.

Nec verò dici potest, materiam existentem per actum existentiae realiter distinctam iam habere formam, quia omnis actus est forma. Hoc enim axiomata falsum est iuxta illam sententiam, etiam de actu actuante: auctores enim illius sententiae ponunt in uno supposito substantiali formam substantialem, & actum existentiae realiter distinctum, & non admittunt duas formas substantiales: ergo existentia substantialis non est forma substantialis. Et ideo etiam dicunt, existentiam creatam humanitatis, posse suppleri per increatam existentiam Verbi, quia existen-

tia non est forma: ergo si materia conservaretur cum actu existentiae realiter distincto a sua essentia ab alia forma, verè conservaretur sine forma, & ita esset in actu sine actu informante: non verò sine actu terminante. Adde nonnullos ex authoribus, qui ponunt existentiam realiter distinctam ab essentia, concedere, posse Deum conservare essentiam in rerum natura, & extra causas sine existentia. In quo licet aperte dicant contradictionem, tamen supposito falso principio consequenter loqui videntur. Cur ergo non admittunt etiam essentiam materiae conservari posse in rerum natura & extra causas sine actu existentiae distincto? nam ut res sit in rerum natura & extra causas, sufficit secundum ipsos esse essentiam: materia autem ex se & per se ipsam formaliter aliquod esse essentiae habet, quamvis partiale ac diminutum.

Sed haec veluti ad hominem ex alienis principis procedunt: ex propriis autem ratio a priori huius sententiae est, quia materia sicut habet suam partialitatem essentiae, ita & existentiae: existentia enim substantiae ita composita est, sicut essentia substantiae, & ideo sine vlla implicatione vel repugnantia, potest Deus sicut formam sine materia, ita & materiam sine forma conservare. Quia licet proprium susceptivum (ut ita loquamur) completa & integre existentiae sit completa natura vel substantiale suppositum, tamen pars naturae, seu natura partialis capax est partialis existentiae sibi proportionatae, in qua potest per divinam potentiam partialiter sola subsistere, sicut quantitas in sua proportionata existentia per divinam potentiam separata existit. Nulla enim maior repugnantia afferri potest in existentia partiali materiae, quam in partiali existentia formae, vel accidentali existentia quantitatis. Namque haec existentia partialis materiae, non manet intrinsece a forma, sed solum naturaliter pendet ab illa, vel tanquam a conditione seu actuali dispositione naturaliter debita, vel ad summum ut a causa informante, & per informationem suam per se concurrente & iuvante ad esse materiae hic autem modus dependentiae facile potest a Deo suppleri sine repugnantia. Et de priori quidem, qui nobis probabilior visus est, res est clara, quia ille modus dependentiae est valde extrinsecus, & a posteriori, & solum consistit in hoc, quod rei in tali statu constitutae, vel carenti tali dispositione vel actu, non debetur naturaliter esse. Potest autem Deus conferre esse, etiam praeter naturalem debitum, seu praeter ordinem naturalem, & ita potest conservare formam in materia sine naturali dispositione, & animam in corpore sine naturali organizatione.

De posteriori autem modo dependentiae idem probatur, quia licet secundum illum modum forma concurrat aliquo modo ut causa ad esse materiae, non tamen ut causa intrinsece componens illud esse, aut proprium subiectum eius, sed ut causa tantum informans vel actuans, & ut extrinseca in hoc sensu quod est condistincta omnino ipsi effectui: huiusmodi autem causam Deus supplere potest efficiendo, etiam si ipsa causet informando. Quod a contrario probatur causa materiali, quae est intrinseca sicut formalis, & ideo non potest Deus illam supplere respectu illius effectus quem intrinsece componit. Potest tamen supplere causalitatem eius, respectu alterius componentis seu formae etiam si materia in suo genere influat per se, & ut vera causa in esse ipsius formae. Et hoc modo supplet Deus dependentiam accidentis a subiecto, etiam si sit in genere causae materialis: & eodem modo potest supplere dependentiam substantialis formae corporeae a materia, quia licet verè sit causalitas per se & materialis, tamen non est omnino intrinseca, id est, talis, ut ipsa materia sit intrinseca pars talis effectus, sed est circa rem omnino condistinctam sustentando illam. Hanc autem causalitatem, quam materia praebet sustentando, potest Deus supplere efficiendo: ergo eadem ratione poterit sup-
plere

plere causalitatem formæ, non in compositum, sed in materiam, neque informando, sed efficiendo. Patet consequentia, quia æquæ cessat tota ratio repugnantia, quæ in hoc consistit quod Deus non potest uniri per modum formæ ad materiam, quod necessarium esset ad conservandum vel componendum compositum: non verò ad conservandam unā partem compositi sine alia. In quo par est ratio de materia ac de forma, quia non est de relatione partis essentialis actu existentis quod fit forma, vel habeat formam, quia neque essentia talis partis hoc postulat, cum solum consistat in aptitudine ad formam: non verò in actuali unione, neque etiam existentia, cum solum extrinsece pendeat à forma modo iam explicato. Et tunc materia esset quidem in actu entitativo, seu existentia, & in potentia ad actum formalem, in quo nulla est repugnantia aut difficultas, cum potentia receptiva necessario includat aliquam entitatem & actualitatem entitativam, ut supra declaratum est.

VII. Atque hinc obiter intelligitur, per quam actionem possit Deus materiam sine forma conservare, aut quid novi oporteat ipsum exhibere, ut illam conservet. Diverfimodè enim loquendum est iuxta diversos modos dependentiæ materiæ à forma supra tactos. Si enim materia solum pender à forma ut ab actu seu dispositione consequente, nulla nova actio necessaria est ex parte Dei ad conservandam materiam sine forma, actio eadem omnino esset cum illa, qua Deus actu creavit materiam sub formis, solumque constitisset miraculum, vel præternaturale opus in hoc, quod Deus faceret illam actionem sine concomitantia alterius per quam induceret formam in talem materiam. Sicut si Deus crearet substantiam animæ sine potentia intellectiva, per eandem actionem illam crearet, & miraculum solum esset impedire naturalem emanationem facultatis ab essentia: imò de facto anima Christi, eadem actione creata est sine propria subsistentia, ac alie creantur, solumque in illa impedita fuit actio vel emanatio propriæ subsistentiæ. Et proportionali modo loquendum est, si Deus velit conservare sine forma materiam, quæ iam est sub illa: nam expellendo unam formam, & non concurrente ad introductionem alterius, solum esset necessarium, Deum cōtinuare illammet actionem, qua nunc conservat materiam, quia per illam sufficienter conservaret entitatem materiæ in rerum natura & extra causas: miraculumque solum in eo esset positum, quod Deus continuaret actionem conservativam materiæ in eo statu, in quo illi non deberet esse, & sine illis conditionibus, quæ ad naturalem modum existendi necessariæ sunt.

VIII. At verò si materia pendet à forma, ut à propria causa per se influente ad esse illius, sic necessarium erit Deum alio genere efficientiæ & actionis supplere illam causalitatem formæ, quia si illa causalitas formæ per se necessaria est præter communem influxum, quo Deus nunc conservat materiam, non poterit cum hoc solo communi influxu Dei materia conservari sine causalitate formæ, nisi huius necessitas alio genere causalitatis suppleatur. Sicut, quando Deus conservat quantitatem sine materiali concursu subiecti, necessarium est, ut speciali efficientia suppleat concursum illum subiecti, sine quo quantitas naturaliter esse non posset, & ideo dicimus longe diversâ ratione conservare Deum quantitatem sine subiecto, ab ea, qua illam in subiecto conservabat, ut latè tractavi tertio tomo, tertia parte. Sic igitur necessarii esset in præsentia servata proportione. Quænam vero esset illa nova actio quam Deus adhiberet ad materiam conservandam sine forma, non est facile ad explicandum: dicimus autem illam fore actionem per modum absolutæ, & omnino indepen-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

dentis creationis, distinguere ab actione, qua nunc conservatur materia, quia hæc est per modum creationis, quod quidem in materia celestis si conservanda esset sine forma, facile intelligi potest: in hac verò materia generabilium, difficilius id est, nam actio per quam fit, revera est absoluta creatio, ut in superioribus est declaratum, & ideo prior dicendi modus quoad hanc materiam semper videtur verisimilior.

Satisfit rationibus prioris sententia.

IX. **R**ationes contrariæ sententiæ omnes ferè solutæ sunt ex dictis: Ad primam enim iam responsum est, & falsum sumere, nempe omnem existentiam esse à forma, ut ab intrinseca & quasi essentiali causa (est enim id verum de existentia completa substantiali, non verò de quacunque partiali) & illationem non esse necessariam, quia esto intercederet ille naturalis ordo inter formam & existentiam, non inde fieret esse immutabilem per omnipotentiam Dei. Ad secundum respondent Scotus, & alii, committæquivocationem in nomine potentiæ, & actus: nam materia dicitur pura potentia subiectiva, quæ, si in sua puritate sit, carebit actu informante: cum verò dicitur omnem rem existentem esse in actu, intelligitur de actu entitativo, quod non opponitur potentiæ subiectivæ, sed obiectivæ tantum. Quam responsionem Iavellus & alii putant satis excludi impugnando potentiam obiectivam, sed non est, quod hæreamus in voce potentiæ obiectivæ: de qua fortasse est controuersia de nomine, ut etiam Iavellus faceret, & inferius tractandum est: sed attendere debemus ad rem significatam, quæ est res in esse possibili, siue dicatur possibilis à potentia obiectiva, siue à potentia activa agentis: nunc enim nil refert. Rei autem possibili sic sumptæ opponitur res in actu, & hoc sensu est verum, rem existentem debere esse in actu: hoc autem esse in actu, non opponitur puræ potentiæ subiectivæ. Quod si in hoc sensu materia iam creata dicatur pura potentia, falsa est assumptio. Ad tertium satis iam declaratum est, quo modo possit Deus supplere dependentiam naturalem, quam habet materia in sua existentia partiali à forma.

X. **A**d quartum responderetur non magis procedere argumentum illud in materia sine forma, quam in materia formata. Materia enim non habet aliā speciem substantialem & essentialē sibi, propterea quod sit forma, vel sub hac, vel illa forma. Dico autem substantialem & essentialē, quia agimus de materia prima, non de materia proxima, quæ includit formas seu dispositiones accidentales, ratione quarum dicitur interdum specie differre, sed illa revera non est diversitas in substantiali differentia materiæ, sed in accidentibus. Forma igitur non dat differentiam specificam materiæ, sed compositum. Unde sicut eadem materia numero, manet sub diversis formis, ita & eadem specie: si ergo materia sine forma existens esset individuum generis sub nulla specie contentum, etiam nunc est: vel certe, si nunc non est tale individuum (ut revera non est) neque etiam tunc esset. Unde simpliciter neganda est sequela, quia ad rationem materiæ non spectat ut sit in specie hominis, vel equi, sed in specie materiæ: illa autem materia esset in aliqua specie ultima materiæ, vel celestis, vel elementaris. Quare aliud est dicere in eo casu dari materiam, quæ in sua latitudine essentia incompletæ sub nulla specie ultima sibi proportionata contineretur, & falsum est hoc sequi: aliud verò est dicere, dari materiam ex qua nullum individuum completum sub aliqua specie ultima substantiæ completæ contentum actu componeretur: & hoc fate-mur sequi: nullum autem est inconueniens, sed est ipsa

E f

ipsa

ipsamet assertio nostra: quia non est de essentia materię quod actu componat tale indiuiduū, sed quod apta sit illud componere. Ad quintum respondetur esse discrimen inter substantiam & accidens, quod accidens & forma accidentalis in tota sua latitudine sumpta conuertuntur, quia omne accidens aliquo modo inhaeret, & ideo repugnat dari esse accidentale sine forma accidentali: substantia verò & forma substantialis non conuertuntur: datur enim subiectum substantiale quod nullo modo est forma, & ideo diuiditur substantia in materiam, formam & compositum. Quapropter non est necesse ut omne esse substantiale sit intrinsecè & formaliter à forma: nam in latitudine substantialis esse, datur esse simpliciter & completum: & hoc est à forma propriè ac per se in suo genere, datur etiam esse partiale, quod non semper est à forma, nisi late loquendo: quatenus ab illa aliquo modo pendet, quam dependentiā Deus supplere potest, ut ostensum est.

SECTIO X.

Virum vnius substantię vna tantum detur causa formalis.

I.

Explicita causalitate formę, necessariū est eius veritatem, vel multitudinem in eodem effectu vel composito exponere, ut hinc simul cōstet, an intra hoc genus causę, sit aliqua subordinatio, vel dependentia causarum respectu eiusdem effectus. Duobus autem modis intelligi potest in vna substantia esse plures formas, scilicet, vel in diuersis partibus materię, vel in eadem materia. De priori modo hic non disputamus: quia etsi in diuersis partibus materię dentur diuersę formę, tamen vnaquęque earum vnum tantum habet effectum proprium in sua materia. Quod si ex omnibus illis substantiis vna cōponitur tanquam ex partibus integrantes ipsam, necesse est ut formę illę non sint totales, sed partiales, vnam totalem formam integrantes. Atque ita ea multitudo partium non impedit quo minus vnius effectus totalis vna detur adęquata causa formalis. Et quidem si huiusmodi partiales formę sint eiusdem rationis, non est dubium quin possint in materialibus formis pro diuersitate partium materię multiplicari & vniri ad componendam vnam substantiam. An verò formę diuersarum rationum possint esse partiales, & inter se vniri ad componendam vnam substantiam, & quanta possit esse illa vnio, an scilicet, per veram continuationem Mathematicam, vel per minorem aliquam coniunctionem Physicam: hæc omnia non pertinent ad præsentem materiam, sed ad scientiam, de anima: nam illa omnia potissimum queri solent propter partes heterogeneas viuētium, & maxime propter sanguinem & alios humores existentes in animali, de quibus nonnulla attigi primo tomo, tertia parte, disputatione 13. sectione quinta, sexta & septima.

II.

Quęstio ergo præsens versatur de causa formali respectu eiusdem omnino materię, an scilicet in vna materia tantum esse possit vna forma substantialis, in qua quęstione plures inuoluuntur pro varietate opinionum, quę breuiter attingendę sunt.

III.

Tribus autem modis excogitari possunt plures formę in eadem materia: vno modo cum subordinatione per se & essentiali, per modum formę superioris & inferioris, quarum prior, licet respectu materię sit actus, respectu tamen vterioris formę comparatur per modum potentię. Secundo cum subordinatione, non quidem essentiali, sed per modum dispositionis ad formam principaliter intentā. Tercio merè per accidens & sine vllō ordine inter se. Et

ad hæc tria capita reuocatur omnes opiniones, quę in hac materia sunt vel esse possunt, in singulis est sententiarum varietas.

Nam ad primum caput spectat opinio supra tractata disputatione 13. de forma corporeitatis per se necessaria ad introductionem vltimarum formarum, quam hic iterum referre & impugnare non oportebit.

Reiicitur opinio de multiplicatione formarum iuxta prædicata essentialia.

Ibidem est etiam tractata & eursim impugnata opinio, quę affirmat, formas substantiales realiter multiplicari in composito iuxta multitudinem prædicatorum essentialium, quę refertur ex Auicembron. in libr. fontis vitę, eamque tenuit Ioannes de Gandauo. 2. Metaphys. quęst. 10. & 1. de anima quęst. 8. & Paulus Vener. 7. Metaph. Veruntamen hæc sententia antiquata iam est, & vt omnino improbabilis reiecta: nam præter rationes generales, quas inferius efficiemus pro vnitate formę, hæc ratio conuincit falsitatis illam opinionem, quod multiplicet formas sine fundamento & necessitate: nam in superioribus ostensum est, vniuersalia nō distingui realiter à particularibus nec genera ab speciebus: ergo cum hæc prædicata multiplicenter solum per abstractionem & præcisionem nostri intellectus, vanum est existimare illis correspondere in re formas realiter distinctas. Alioqui etiam in substantiis separatis, & in formis accidentalibus, multiplicandę essent formę realiter distinctę, & inter se subordinatę iuxta multitudinem prædicatorum essentialium, quę in his etiam rebus nostra ratio distinguit. Imo etiam materias oporteret realiter distingui & multiplicari in substantiis materialibus, quia ab illis sumi possunt prædicata diuersa essentialia, vt esse rem materiale, quod commune est celestibus & inferioribus corporibus, & esse rem generabilem, aut aliquid simile. Denique hæc prædicata quam plurima abstrahi possunt, iuxta varias rerum conuenientias: ergo impossibile est iuxta numerum earum multiplicari realiter formas. Omitto alias rationes, quas supra disput. 13. sect. 3. fecimus.

Sed obicit Aristotelem 7. Metaph. cap. 10. dicentem partibus definitionis correspondere partes rei: partes autem definitionis sunt genus & differentia: ergo his partibus correspondent in definito partes realiter diuersę, quę non sunt sola materia & forma: nam animal, verbigratia, non significat solam materiam, sed compositum ex materia & anima sensitiua. Item idem Aristoteles 2. Metaphys. cap. 2. probat non dari processum in infinitum in causis formalibus quia non datur in prædicatis quidditatiuis. Itē, quia proprietates, quę secundum hæc prædicata conueniunt, sunt distinctę in re ipsa, vt, verbi gratia, sentire, intelligere, moueri, &c. ergo & formę à quibus ea prædicata sumuntur. Ad primum testimonium Aristotelis respondetur, vel non loqui generaliter de omni definitione, sed de illa, quę datur modo Physico, & per partes Physicas, vt cum dicitur homo esse ens compositum ex anima & corpore, vel, si vniuersaliter loquatur, non oportere intelligi de partibus in re distinctis, sed re vel ratione, vt sumitur ex Diuo Thoma ibi, & clarius ex Alexand. Alensi, qui vocat partes reales aut rationis. Ad aliud verò testimonium respondetur ex negatione plurium, vel in finitorum prædicatorum essentialium recte colligi negationem plurium, vel infinitarum formarum, quia à qualibet forma, vt minimum sumi potest vnum prædicatum quidditatiuum: si ergo non sunt infinita prædicata quidditatiua, nec infinitę formę, esse poterunt. E contrario verò ex multitudine prædicata-

Plures partiales formas homines in eodem composito inueniuntur.

Partes definitionis sunt genus & differentia.

Partes definitionis sunt genus & differentia.

dicatorum quidditatorum, nō potest colligi multitudinem formarū, quia ab eadem forma possunt plura prædicata sumi iuxta varias convenientias ac differentias, quas habet cum aliis formis. Quare non est simile, quod ex Aristotele adducitur.

Hinc autem optimè inferitur, quod sicut ex unitate formæ non colligitur prædicata quidditativa non esse plura, sed vnum tantum, ita etiam non colligitur illa non esse finita, aut non posse esse in eis, p-cessum in infinitum, quia stante unitate formæ possunt hæc prædicata multiplicari: an verò aliunde sit terminus in his prædicatis, & quomodo id probaverit Aristot. dicemus sect. sequent. Ad vltimum respondetur negando consequentiam, nam, sicut ab eadem causa plures effectus, ita ab eadem forma diuersæ facultates oriri possunt, vt experientia notum est: nam interdum conueniunt plures facultates eadem rei, non solum secundum eandem formam Physicam, sed etiam secundum eandem differētiam specificam, vt homini intellectus, voluntas, risibilitas: aliquando verò oriuntur hæc facultates ab eadē forma secundum varios gradus eius, qui à nobis sæpe distinguuntur per ordinem ad ipsas difficultates vel actiones, quamuis in re, gradus ipsi non sint distincti in substantialibus formis, de qua re satis dictum est, tractando de vniuersalibus.

Opinio Scoti de forma corporeitatis reuocatur.

VIII. Tercio ad hoc caput spectat opinio Scoti & Henrici supra tacta disput. 13. qui ponunt etiam formam corporeitatis aut misti, vt per se necessaria inter materiam & formas quasdam substantiales, quāuis non eodem modo: Scotus enim putat intercedere inter materiam & omnem animam, non verò inter materiam & formas inanimatorū: Henricus verò solum in homine illam formam requirit. Fundamentum Scoti si à priori explicetur, fuisse videtur, quia anima est forma, transcendēs communem gradum corporis, & requirit in materia dispositionem & varietatem quandam organorū, quam aliæ formæ non requirunt: ergo anima vt sic, non dat esse corporis, sed præsupponit illud per aliam formam ratione cuius supponitur materia capax organizationis, & dispositionis necessariae ad animam: in reb. autem inanimatis cessat hæc necessitas. Et confirmari hoc potest ex communi modo loquendi, dicimus enim viuens consistere corpore & anima, non tamen dicimus aquam vel aerem consistere ex corpore & tali forma, sed ex materia & tali forma: ergo signum est corpus quod in viuentibus dicitur esse altera pars compositi, præter materiam includere quandam substantialem formam intermediam inter materiam, & animam. De quo corpore optimè intelligitur definitio illa anime, est actus corporis Physici, organici, potētia vitam habentis. Nam cum illud corpus, quod cōdistinguatur ab anima, sit pars Physica, non includit animam ipsam, etiam vt dantem superiorem gradū, quia alias non esset ex eis cōpositio Physica, sed Metaphysica, nec etiā dicit solam materiam, aut nudā, quia hoc modo communis est omnibus rebus naturalibus; aut cum accidentibus, quia hæc non pertinent ad essentiam substantiæ: ergo includit speciale formam substantialem distinctam ab anima. Secundo appropinquat motus est Scotus argumento à posteriori, quia in morte animalis recedit anima, & nō statim introducit noua forma: non est autem dicendum manere materiam sine forma: ergo dicendum est manere sub forma corporeitatis, quæ præerat in animali. Maior probatur, quia, si introduceretur forma, illa esset diuersa pro diuersitate dispositionum: videmus autem non ita esse, sed in morte hominis idem cadauer manere, siue ex redundantia caloris: siue frigoris moriatur. Accedit etiam, sæpe nullum esse agens, à quo talis forma educatur. Tercio Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

tio vtitur Scotus argumento Theologico, quod maxime mouit Henricum: nam dici non potest corpus hominis mortui semper esse specie, aut numero distinctum à corpore viuētis: ergo necesse est fieri manere eandem numero formam corporis sine noua forma, quia variata forma, variatur in diuīdum, imo & species. Antecedens patet, quia alias non fuisset in sepulchro idem numero corpus quod fuit in Christo viuente. Et si hostia fuisset ante Christi mortem consecrata, & seruata in triguo, non mansisset in ea idem corpus numero, quæ videntur esse contra dicta Sanctorum.

Hæc verò opinio etiam multiplicat formas sine sufficiente fundamento, & impugnari potest eisdem rationibus quibus dicta disp. 13. cont. Auicenn. vñ sumus. Et præterea supponit Scotus in sua sententia duo: quæ Aristoteli repugnant. Vñ est interdū fieri corruptionem substantialem sine subsequente generatione, contra Aristot. 1. de Gener. c. 3. Secundum est fieri corruptionem substantialem manente completa substantia sensibili composita ex materia & forma contra eundem Philosophum 1. de Gener. cap. 4. Ad quæ respondent Scotistæ Aristotelem loqui, quando fit integra corruptio, quando autem moritur animal, nō fit integra corruptio, donec tanta fiat transmutatio in materia, vt etiā forma corporeitatis abiciatur. Sed hæc eadem distinctio integræ, vel dimidiatæ corruptionis substantialis, est aliena à doctrina Arist. qui generationem, & corruptionem substantialem semper definit esse inceptionem & desitionē simpliciter totius substantiæ. Et præterea sequitur tertio manere de facto in rerum natura indiuiduum generis de prædicamento substantiæ sub nulla specie corporis constitutum, quod non est minus impossibile, quam intelligere aliquod animal in rerum natura nullius speciei animalium.

Responderi potest ex Scoto illud compositum ex materia & illa forma corporeitatis non esse indiuiduum contentum sub genere corporis de prædicamento substantiæ, vt putauit Auicenna: nam illud indiuiduum esse debet substantia completa re ipsa includens aliquam specificam formam, quam confuse dicit corpus de prædicamento substantiæ, & ideo in recto prædicatur de inferioribus: illud autem corpus constans ex materia & sola forma corporeitatis, est tantum incompleta substantia & partialis: nam est pars cuiusdam compositi substantialis. Vnde sicut materia, quia est pars, potest esse reductiue sub genere corporis, & non sub aliqua specie, ita corpus illud, quod est pars compositi.

Sed hæc responsio non satisfacit, primo, quia vt aliquod indiuiduum contineatur directè sub aliqua specie, satis est, quod contineat actu totam essentiam actuale illius speciei, nec opus est, quod contineat actu quidquid species continet in potentia, vt per se notum est: corpus autem de prædicamento substantiæ, est species subalterna contenta sub genere substantiæ, de cuius actuali ratione solum est vt sit substantia composita ex materia & forma substantiali, vel vt sit substantia per se existens, & capax quantitatis, sed tota hæc ratio actualis conuenit illi indiuiduo ergo. Secundo, quia licet pars substantiæ reductiue possit esse sub genere, & non sub specie, tamen si directè, & proportionatè illi assignentur genera & species, impossibile est esse sub genere, quin sit in aliqua specie eius, sicut supra dicebamus materiam, etiam conseruatam de potentia Dei absoluta sine forma, nō posse non esse in aliqua vltima specie materiæ. Ita ergo forma illa quæ constituit illud corpus seu cadauer, nō potest esse sub communi genere formæ substantialis, quin sit in aliqua vltima specie substantialis formæ: ergo compositum ex tali forma & materia erit etiam in aliqua vltima specie substantiæ compositæ: ergo non tantum reductiue in genere corporis. Et hæc ratio vt supra dicebam, conuincit etiam illud

Roboratur
duo Aristoteli
quia de
struuntur
posita forma
corpo-
reitas.

III

IX

X

XI

illud compositum non esse amplius actuabile per vltiorem differentiam substantialem, neq; per formam à qua talis differentia sumatur, & ideo non esse partem, nec potentiam per se ordinatam ad vltiorem actum substantialem, sed esse completam substantiam in actu vltimo constitutam: nulla enim substantia est ita completa & in actu, nisi quia habet aliquam formam substantialem constitutam in aliqua specie vltima talis formæ.

XII.

Tertio est argumentum ad hominem contra Scotum, quia, si non existimat inconueniens manere hoc corpus, quod dicit esse partem substantiæ, sine vltiori forma, nõ est cur inconueniens iudicet materiam manere sine forma: ergo ad vitandum hoc inconueniens non debuit introducere hanc corporeitatis formam. Antecedens patet, quia sicut materia est potentia per se ordinata ad formam, ita corpus illud est potentia per se ordinata ad animam. Et sicut materia sub illa forma corporeitatis habet aliquam actualitatem, ita per se sola habet propriam actualitatem entitativam, quæ sufficit ad existendum: ergo nõ est cur magis pendeat entitas materiæ ab illa forma corporeitatis, quam ipsa forma corporeitatis ab vltiori forma, id est, anima: si ergo forma corporeitatis potest manere sine anima, etiam materia poterit manere sine forma corporeitatis. Est ergo impertinens illa forma. Quarto sequitur ex opinione Scoti in generatione substantiali sepe introduci duas formas realiter distinctas: cū ergo mutationes multiplicentur ex terminis, erūt duæ generationes substantiales ad vnum compositum substantiale constituendum.

XIII.

Quinto accidere potest, quod idem numero corpus, ex eisdem numero materia & formā constans nunc viuat vita hominis, postea vita bruti: nam quādo ex cadauere generatur vermis, non est cur mutetur forma corporeitatis: nam si illa manet in cadauere sine dispositionibus hominis, poterit melius manere sub forma cuiuscunque viuientis. Imo inde videtur vltius sequi sine causa limitari hanc formam ad sola viuientia, sed vt minimum extendi debere ad omnia mista, etiam inanimata: nam, vt ipse etiam Scotus loquitur, illa est forma mitionis consurgens ex mitione elementorum: ergo vbiunque fuerit hæc mitione, erit in materia dispositio sufficiens ad hanc formam: erit ergo in omnibus mistis inanimatis: alioqui oportet vt Scotus declaret quænam transmutatio facta in materia cadaueris sufficiat ad expellendam hanc formam. Nulla ceret poterit rationabiliter assignari, nisi fortasse resolutio in prima simplicia elementa: nam ad omnes alias dispositiones, quæ consurgunt ex mitione elementorum, videtur esse indifferens talis forma, cū dicatur manere in ligno, ossē, & carne, &c. Quod si hoc consequens admittatur, vix poterit assignari rationabilis differentia, cur talis forma non sit in materia cum forma auri, vel alterius misti homogenei, &c. Vnde si ponenda esset forma corporeitatis, magis consequenter loqueretur, qui eam poneret in omnibus entibus naturalibus cum Auicenna, quam in quibuscumque, vt alii faciunt. Atque hæc rationes sufficienter etiam cōtra opinionem Henrici: nam quæ dicta sunt de viuentibus incommuni, applicari facile possunt ad solum hominem.

XIV.

Accedit, rationes quibus hi authores moti sunt ad introducendam illam formam, valde debiles esse. Ad primam enim respondetur, quamuis anima sit superior forma, quam formæ inanimatarum, & requirit in materia organizationem membrorum: nõ propterea esse necessariam corporeitatis formam: nam anima per se sufficit ad actuandam immediatè materiam, & conseruandam illam in esse: seu terminandam dependentiam illius, & consequenter satis etiam est vt compositum ex tali materia & forma, sit

capax tring dimensionis, quod est esse corpus de predicamento substantiæ: sufficit deniq; vt talis forma requiratur in diuersis partibus materiæ diuersas dispositiones accidentales, per quas diuersa organa complentur, siue quia anima ipsa si diuisibilis sit, varias habet partes diuersarum rationum partialium, quibus illæ dispositiones respondent, siue quia si anima sit indiuisibilis, in sua eminenti & perfecta entitate tota illam varietatem virtute continet. An verò dispositiones illæ accidentales præcedant in materia ordine naturæ, vel omnino consequantur animam, quoad gradum proximum & vltimum, eadem ratio est de dispositionibus heterogeneis, quæ de homogeneis: & ideo necesse non est propter hanc causam particularem formam introducere in viuentibus, sed philosophandum in hoc est iuxta dicta superiori disput. de quantitate & accidentibus existentibus in materia prima.

Ad confirmationem, quod ad rem attinet, cum dicitur viuens constare corpore & anima, si per corpus pars phyfica intelligenda est, nihil essentialiter includere præter materiam, quia seclusa forma corporeitatis nihil aliud essentialiter potest manere in corpore, vt est pars phyfica, vt recte probat argumentū ibi factum. Vnde Aristoteles 7. Metaphysicæ 39. Manifestum (inquit) est, quod anima quidem substantia prima, corpus vero materia: homo vero, vel animal, quod ex ambobus. Et quamuis in tali materia requirantur dispositiones organicæ vt dispositiones vltimæ, conditionesque necessariæ: tamen non pertinet ad compositionem substantialem: & consequenter nec essentialiter includuntur in parte Phyfica essentiali. Nihil tamen est quod nos eoga: vt nomine corporis intelligamus puram partem phyficam, quæ est materia, sed vt stat sub quodam gradu Metaphysico formæ, seu (quod idem est) dicit compositum ex materia & anima, verbi gratia, non quatenus anima est, sed quatenus dat gradum corporeitatis; ad declarandam enim propriam rationem anime, & singularem gradum perfectionis quem addit ultra communem gradum corporis distinguimus peculiariter in viuentibus animam à corpore, & significamus corpus per modum partis Phyficæ, non quia forma in eo inclusa sit pars phyfica comparata ad animam, sed quia ita concipitur ac præcinditur ac si esset forma distincta. De qua re plura dici possent, quæ omitto, quia ea scripti in tertio tomo, tertia parte disputatio. 51. sect. 4.

Ad secundum respondetur esse falsum assumptum: nam in morte hominis, & cuiuscunque animalis forma cadaueris introducit, ne materia maneat sine forma. De qua forma, & de vnitatem aut distinctione eius & de causa efficiendi ipsius, non est hic dicendi locus, & parum refert ad rem de qua agimus. Probabile ergo est in viuentibus specie diuersis formam cadaueris, quæ loco animæ introducit, esse specie distinctā, vt constat de plantis, atq; etiam de animalibus. Vtrum autem respectu eiusdem viuientis succedat forma eiusdem speciei, vtrumq; potest probabiliter dici, vt Caietanus disputat contra Scotum 1. parte, quæst. 76. art. 4. Quoad causam vero efficientem dicendum est, produci ab aliquo temperamento proximo cum concursu alicuius causæ vniuersalis, sicut generaliter dicendum est de his, quæ per accidens generantur ex putrefactione. Ad tertium dicendum est corpus mortuum esse specie diuersum, & consequenter quoad substantialem formam etiam esse numero distinctum. Neq; refert quod de corpore Christi assertur, nam illud dicitur esse, vel sensibiliter idem numero mortuum & viuum propter identitatem materiæ, quantitatis & sensibilium accidentium, vel supposititaliter idem propter identitatem suppositi. De qua re dixi in tertio tomo loco citato, & laus in 2. tom. disp. 35. sect. 3. vbi etiam declaravi an forma cadaueris, quæ fuit in triduo in corpore Christi fuerit

fuerit hypostaticè verbo vnita. Quod etiam Henricus loco supra citato attrigit. Non est ergo necesse propter locutiones Theologicas, quæ commodum sensum habere possunt, fingere in homine nouam formam sine fundamento Philosophico: imo contra veram rationem substantialis & essentialis compositionis, vt partim ostensum est, & in sequentibus amplius ostendimus. Specialis autem ratio physica, quæ in homine sumi potest ex eo, quod anima eius spiritalis est, in sequenti puncto tractabitur.

Tractatur sententia de multiplicatione formarum iuxta gradus rerum.

XVII. Vltimus modus dicendi in hoc primo capite esse potest in vnaquaque re tot multiplicari formas substantiales per se subordinatas, quot sunt gradus rerum naturalium, & iuxta numerum graduum, qui ab vna & eadem substantia participantur. Sunt autem quatuor gradus substantiarum materialium scilicet, inanimatorum corporum vegetabilium, sensibiliū, & rationabilium. Rursus entia naturalia quædam participant vnum solum gradum & in eis tantum est vna forma, & hæc sunt opera inanimata, vegetantia vero duos participant gradus, vnde duabus formis constituuntur, animalia tribus, homines quatuor. Quam sententiam hoc modo integre declaratam non inuenio, tamen authores, qui docuerunt, esse in homine tres animas realiter distinctas, si consequenter loquantur, necesse est, vt totum discursum factum amplectantur: nam qua ratione in homine distinguuntur tres, oportet in brutis duas etiam distinguere & qua ratione ipsas animas inter se separant, oportet quod gradum etiam animæ à communi gradu formæ corporalis distinguant: nam his omnibus eadem est proportio. Neque alia ratio distinctionis dari potest nisi graduum subordinatio & distinctio. Tenent autem eam opinionem de trium animarum distinctione Philop. 1. de anima, textu 91. quem sequitur Iandun. capite de anima; quæst. 12. & Paulus Venetus in Sum. de anima capite 5. Quorum fundamenta hoc loco non referam, quia ferè coincidunt cum his, quæ in referendis aliorum opinionibus tacta sunt.

XVIII. Solum in homine videtur inueniri peculiaris necessitas plurium animarum, saltem duarum ob duas præcipuas causas hominis proprias. Vna est, quia rationalis anima est perfecte spiritalis, & indiuisibilis, maximeque distans ab imperfectione materiæ: & ideo extrema tam distantia non videtur posse immediatè coniungi: est ergo necessaria aliqua forma, qua mediante vniantur. Atque hæc ratio peculiariter fauet opinioni Henrici supra tractatæ, nam anima rationalis cum sit incorporea, non potest dare esse corporeum: ergo nec potest esse forma corporeitatis. Et eadem ratione non potest esse forma vegetatiua, aut sensitiua formaliter, nā huiusmodi formæ sunt materiales, & corruptibiles: ergo præter hæc requiritur in homine aliqua forma materialis præter animam, siue illa sit vna, siue multiplex.

XIX. Altera causa est, quia in homine sunt operationes contrariæ, nam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: non possunt autem contrariæ operationes ab eodem principio prodire, sed à contrariis. Quo argumento vtitur Ochan, qui hanc sententiam docet quodlib. 2. qu. 10. & in 11. addit etiam distinguere has animas à forma corporeitatis: & in brutis etiam distinctam facit talē formam ab anima sensitiua eorum. De anima verò sensitiua & vegetatiua negat esse distinctas. In quo certe non consequenter loquitur, neque etiam declarat an in plantis distinguatur anima à forma corporeitatis. Manichæi etiā duas in homine asseriebant esse animas, vnam spirituales à bono Deo inditam, aliam verò animales

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

ei contrariam, & à contrario principio, malo scilicet Deo, quem illi fingebant, profectam: vt retulit Aug. lib. de duab. animab. contra Manichæos & 10. Gen. ad liter. cap. 13. & lib. de vera religione, ca. 9. & plures doctores Catholicos secutos esse hanc sententiam de duab. animab. in homine, spiritali, & sensuali, testatur H. ero. ep. 150 ad Hedib. q. 12. tractans locum quo illi mouebantur, 1. ad Thessal. 5. *Deus pacis sanctificet vos, vt integer spiritus vester & anima, & corpus, sine querela in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruetur.* Cui testimonio coniungebant illud Daniel. 3. *Benedicite spiritus & anime iustorum Domino.* Idem tenuit Philo. in lib. quod deterius potiori insidietur.

Hæc verò sententia nō solum in Philosophica ratione improbabilis est, sed etiam in nostra fide parū rata, quantum ad eam partem qua ponit in homine plures animas. Et quidem quantum ad illam rationē generalem distinguendi plures formas substantiales ex gradibus rerum, à posteriori ex eo recte improbat quod ex illo principio sequitur necessarias esse in homine animas realiter distinctas, q. est à sana doctrina alienum. Deinde omnes rationes quibus probauimus non distinguī in viuētib. animam à forma corporis, à fortiori probant additionē noui gradus non sufficere ad formas realiter distinguendas.

Imo rationes factæ contra primam sententiam, quibus ostensum est non distinguī realiter formas propter diuersa prædicata quidditatiua inter se subordinata, idem probant etiam si vnum prædicatum addat alteri nouum gradum, nam quando illi duo gradus in vna, & eadem re coniunguntur, vnus comparatur ad alium vt differentia specifica ad genericā, & ita ex vtroque vna substantialis species constituitur tanquam ex vniuersali, & particulari: ergo in re non distinguuntur illi gradus seu differentiæ, vt coniunctæ in tali specie: ergo nec formæ quæ sunt principia talium graduum vel differentiarum, realiter distinguuntur in tali substantia. Quod tandem declaratur applicando cum proportionē rationem supra factam, nam si in equo, v.g. est anima vegetatiua, necesse est vt per aliquam specificam differentiam sit contracta, nam anima vegetatiua vt sic solum dicit rationem genericam, quæ distinguitur per varias species, vt in arboribus & plantis est euidentissimū, non potest autem esse in equo indiuidua & realis anima constituta sub genere animæ vegetatiuæ, & nō sub aliqua specie illius generis: ergo necesse est vt per aliquam specificam differentiam sit contracta & constituta. Aut ergo illa differentia cōtinetur intra gradum ipsum vegetatiuum, sicut differentia specifica cuiusdam arboris, v.g. piri, manet intra latitudinem gradus vegetatiui: vel est ipsamet differentia eleuans illam animam ad gradum sensitiuum. Primum dici non potest; quia aliàs illa anima vt sic constitueret vltimam quandam & infimam speciem rei vegetabilis, quæ non esset capax vltioris differentiæ, & consequenter neque vltioris animæ: neque compararetur ille gradus ad subsequētē, vt genus ad speciem, sed opponerentur tanquam duæ species vltimæ condistinctæ: ergo necesse est dicere secundum, nimirum animam vegetatiuam secundum suam rationem genericam contrahi in anima equi per ipsūmet gradum specificum. Ex quo aperte concluditur, animam vegetatiuam in equo non esse re distinctam à sensitiua, quia nulla res pot. distinguī realiter à differentia, per quam essentialiter constituitur.

Atque hæc ratio eandem vim habet in anima rationali, & eodem modo applicari potest; nam, si anima sensitiua v.g. esset in homine re distincta à rationali, illa esset specificè contracta intra gradum sensitiuum: vnde esset anima quædam irrationalis, & belluina, quæ seclusa rationali, aut per intellectum, aut re ipsa saltem per potentiam Dei, verè constitueret quoddam brutum tam integrum & completum in specie animalis, sicut est equus: quo modo rectè

Ff 3 ait

Duas animas ponant Manichæi.

XX. Improbatur adducta sententia cum sua explicatio-nibus.

XXI.

XXII.

ait Augustinus lib. 32. quæst. q. 8. Apollinarem, dum asseruit Verbum assumpsisse animam sensitivam sine rationali, re ipsa dixisse assumpsisse quandam beluam. Quomodo ergo posset compositum tali anima constitutum videri informari anima rationali?

XXIII.

Præterea est optima ratio communis quidem omnibus, sed quæ evidentius in homine conspicitur, sumiturque ex subordinatione & dependentia omnium humanarum virium ac facultatum: nam ex attentione nimia ad actionem vnius facultatis v.g. intellectus impeditur operatio sensus, imo & ipsa nutritio, & ex operatione vnius potentie v.g. operatione phantasie, movetur cor, & excitantur alie facultates naturales. Ex qua experientia supra probavimus dari formam substantialem distinctam à facultatibus accidentalibus, ut sit vnum principium, in quo omnes facultates radicentur, & à quo proveniat illa sympathia actionum.

XXIV.

Possent præterea hic adiungi argumenta Theologica, ut est illud, quod sumitur ex illis verbis Genes. 2. Formavit Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem eius spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem: ille enim spiritus, quem Deus spiravit, anima rationalis fuit, & per eandem factus est homo vivens, & consequenter etiam sentiens. Aliud est ex VIII. Synodo generali, quæ est Constantinopolitana IV. can. 11. qui sic habet. Apparet quosdam in tantum impietatis venisse, ut homines duas animas habere dogmatizarent: tales igitur impietatis inventores, & similes sapientes, cum veteris, & novum testamentum, omnesque Ecclesie Patres vnam animam rationalem hominem habere asseverent, Sancta & universalis Synodus anathematizat. Vnde in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 15. hoc etiam traditur ut dogma certum: quia verò Ocham dicit ibi esse sermonem de duabus animabus rationalibus, ut constet id esse falsum, referam verba: Neque duas animas esse dicimus in vno homine: sicut Iacobus & alii Syrorum scribunt: vnam animalem, qua animetur corpus, & immista sit sanguini, & alteram spirituales, quæ rationem ministrat: sed dicimus vnam esse eandem animam in homine, quæ & corpus sua societate vivificat, & semetipsam sua ratione disponat. Similia habet Augustinus de spirit. & anim. c. 9. Damascen. lib. 2. de fide, c. 12. Accedit, quod alias mortuo homine aliqua anima delineret esse: & Christus moriens aliquam substantiam Verbo unitam simpliciter dimisisset. Vnde Ocham, ut hoc incommodum euitet, dicit animam sensitivam Christi conservatam esse in Christo, vel cum rationali, vel cum corpore. Sed si intelligat mansisse unitam corpori, est hæresis, alius corpus illud non mansisset mortuum, sed sentiret. Si vero intelligat mansisse separatam, dicit miraculum inauditum, quod forma materialis conservata sit sine materia. Item inauditum est in Ecclesia duas animas Christi esse separatas in triduo. Quare temerarium esset, ne dicam erroneum, id asserere.

XXV.

Quocirca cum spiritus & anima hominis distinctæ nominantur in Scriptura, non distinguuntur substantia, sed munere & officio, ut Hieronymus supra indicat, & latè declaravimus in 1. Tom. 3. par. qu. 6. in Comment. art. 2. & disput. 17. sect. 4. Sæpe verò ipsa anima, prout absolute vivificat corpus, nomine spiritus appellatur, ut Ecclesiastici 12. Et spiritus redit ad Dominum, &c. qui spiritus, immortalis alibi anima vocatur, nempe Matthæi 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Et de Christo Domino dicitur Matthæi 27. quod emisit spiritum: id est animam. Vnde Clemens vnic. de Sum. Trinitate, dicitur Christus assumpsisse partes nature nostre unitas, corpus scilicet, & animam rationalem.

XXVI.

Ratio ratio
animæ licet
inextensa,
materia
forma est.

Nec rationes in contrarium factæ difficilem habent solutionem. Ad primam enim negatur minor, nam licet anima sit indivisibilis & spiritualis, potest immediatè uniri materiæ, quia essentialiter est actus

eius. Non enim refert, quod in perfectione entis multum inter se distet materia & anima rationalis, nam ad unionem non est attendenda distantia vel propinquitas in perfectione entitatis, sed in proportionem & convenientiam in mutuo respectu actus & potentie, quæ proportio sufficiens reperitur inter materiam & animam, imo fortasse maior & perfectior, quam inter materiam, & quancunque aliam formam. Alioquin etiam lingatur materia iam informata quacunque forma vel anima extensa & materialis, adhuc erit anima improporionata ut uniatur illi: quia quod ad extensionem attinet, tam extensa est illa forma, sicut materia: ergo si inde orirebatur improporion, non tollitur, imo augetur aliunde. Primo, quia cum illa anima sensitiva, sit actus substantialis & specificus, ut probatum est, magis distat ab anima rationali, quoad proportionem requisitam ad unionem, quam anima & materia, & ita potius impedit, quam iuvat ad unionem. Secundo, quia si intercederet anima sensitiva, intellectiva esset purum principium intelligendi, purum autem intelligendi principium non est aptum ad informandum corpus, ut latius offendemus infra tractando, de intelligentis separatis. Ut ergo rationalis anima sit vera forma corporis, oportet ut ipsamet sit principium non tantum intellectuum, sed etiam operationum quæ exercentur per corpus: ergo maxime operationum sensitivarum, quæ sunt actionibus intelligendi, propinquiores. Quod adeo necessarium est, ut dubitarent nonnulli, an ipsamet anima quatenus intellectiva informet corpus. Non verò est, quod dubitarent, nam rationalis anima essentialiter est forma corporis secundum se tota, & secundum omnes gradus, qui licet à nobis ratione præstendantur, in re tamen idem in anima sunt. Vnde licet ex essentia huius animæ non dimanent potentie intellectivæ, quæ in corpore recipiantur, tamen ex eademmet potentie sentitiivæ, imo & vegetatiivæ manant cum singulari quadam perfectione propria rationalis animæ, & proportionata ad ministrandum actionibus mentis. Et hoc etiam est argumentum, eadè esse animam sensitivam cum rationali in homine.

Ex quo etiam intelligitur, quomodo anima rationalis, licet sit incorporea, possit esse forma corporeitatis: nam esse actum, aut formam corporeitatis, non est esse ipsam corpoream seu extensam, sed esse formam constituentem cum materia vnam substantiam compositam capacem quantitatis. Vnde, ut supra disputat. 13. dicebam, idem omnino est esse formam corporeitatis, quod esse formam substantialem materiæ, quia ex hoc præcisè, quod sit actus substantialis materiæ, constituitur ex utraque substantia integra, materialis & corporea. Cum ergo rationalis anima, etiam sit indivisibilis, vera forma sit substantialis corporis, habet quidquid necessarium est, ut sit forma corporeitatis. Ex quo etiam concludi potest continere etiam sufficienter gradus intermedios, vegetatiivum scilicet, & sensitivum, ita ut eos formaliter conferre possit composito, quia non potest continere extremos gradus sine his mediis. Dicit autem solet frequenter, rationale animæ virtute & eminenter continere hos gradus. Quod tamen aliis videretur non sufficere ad formalem causam, licet ad efficientem satisfaciat. Atque ita sine dubio dicendum est, sicut de ratione formæ corporeitatis non est ut sit corporea formaliter, ita de ratione animæ vegetatiivæ & sentitiivæ non esse, quod sint materiales & extensæ, sed quod sint principium formale vegetandi & sentiendi, & constituant formaliter vivens secundum hos gradus vite, quod verè ac formaliter habet anima rationalis: dicitur tamen eminenter continere, cōparatione facta ad formas illorum graduum, quæ perfectione eorum non transcendunt: quia altiori modo continet perfectiones earum. Vnde, generatim loquendo negandum est esse de ratione formæ vegetatiivæ aut sentitiivæ, quod sit corruptibilis, auteducta de potentia materiæ, sed addèdū esset, illud esse de ratione animæ vegetatiivæ.

getatiuæ tantum, aut sensitiuæ tantum: in homine autem nulla est forma, quæ sit aut vegetatiua, aut sensitiua tantum. Quare nulla est in homine formaeducta de potentia materiæ. Neque hoc obstat, ut alij obiciunt, naturali generationi hominis, quia ad hæc non est necesse, ut forma fiat per educationem: aliàs, etiam in homine esset anima sensitiuaeducta de potentia materiæ, non generaretur homo, sed illud animal irrationale constitutum per talem animam. Ad generationem ergo naturalem satis est, quod vnio animæ ad corpus, naturali modo fiat per naturalem dispositionem, & actionem.

XXVIII. Ad vicinam rationem Ochami respondetur in primis diuersitatem vel oppositionem operationum indicare diuersitatem facultatum proximarum, nõ vero formarum, ut supra dictum est. Deinde dicitur, dupliciter intelligi posse esse in homine operationes contrarias, scilicet vel simul, vel diuersis temporibus. Hoc posterius non solum in eadem anima, sed etiam in eadem potentia accidere potest, ut per se constat: illud autem prius nõ est verum intellectum de propria contrarietate: nam quando voluntas & appetitus simul mouentur affectibus contrariis, tendunt in obiecta sub diuersis rationibus, & diuerso etiam modo: nam si affectus vnus est efficax, alterius est inefficax, ex quo potius colligitur, hos appetitus in eadem anima radicari: nam motus vnus retardat motum alterius, si sit aliquo modo repugnans: si autem inter se consentiant vterque, facilius & promptius fit. Atque hæc de primo capite, & modo fingendi plures formas substantiales in eadem materiâ.

De partibus heterogeneis, & earum formis.

XXX. Secundus modus opinandi de pluralitate formarum esse potest, contingere duas formas substantiales manere in eadem materiâ, vel in eadem parte illius, quando vna est imperfecta, & comparatur ad aliam ut dispositio præparans materiâ, & non ut forma generica, & specifica: in quo est magna differentia inter hunc modum, & præcedentem, quod in illo vtræque forma est essentialis composita, & prædicata a singulis formis desumpta, quidditatiue & essentialiter inter se prædicantur, ut hominem esse animal, &c. quod plane repugnaret, si formæ essent distinctæ. At vero iuxta hanc secundam viam, forma, quæ est dispositio ad aliam, non est de essentia substantiæ compositæ ex materiâ & alia forma, sicut tales dispositiones accidentales non sunt de essentia, sed causæ aliquo modo extrinsecæ.

XXX. Duas autem opiniones inuenio, quæ ad hoc secundum caput pertinere videntur. Vna est, quæ in solis viuentibus ponit in singulis partibus dissimilares singulas formas partiales specie distinctas, disponentes ad integram formam, quæ est vna realiter distincta ab omnibus illis partialibus. Ita tenet Antonius Andr. 7. Metaph. q. 17. & Paulus Venerus in Sum. de anim. cap. 5. Niphus 1. de Generat. text. 78. & solet tribui Commentatori; eo quod 6. Physic. com. 59. dicitur, caput, & huiusmodi partes specie differre, & 2. Metaphysic. textu 17. vbi dicit animal, & partes eius conuenire in forma totius, & differre in formis propriis. Et de his partibus intelligunt aliqui, quod Aristot. ait secundo de generat. animal. capit. 3. hominem prius viuere vita plantæ, post animalis, tandem vita hominis. Rationes præcipue sunt, quia in his partibus sunt dispositiones, non solum diuersæ, sed etiam contrariæ, & ab eisdem sunt operationes diuersarum rationum: ergo habent etiam formas partiales diuersarum rationum. Itæ, quia pars heterogenea abscissa retinet eandem naturam carnis, aut ossis, & tamen in ea non manet forma totius: ergo manet forma partialis. Tertio, quia hæc partes differunt specie, ideo enim partes heterogeneæ seu dissimilares dicuntur, sed non differunt in forma totius: ergo differunt

in formis partialibus.

Hæc vero sententia merito reicitur ab omnibus, qui negant pluralitatem formarum, quos infra referam, & specialiter agit contra illam Iauellus 7. Metaph. q. 16. Et præter rationes generales, quæ probant vnitatem formæ substantialis, impugnatur in hunc modum. Aut loquimur de viuentibus habentibus indiuisibilem animam, aut diuisibilem, & coextensam materiæ. Si de posterioribus sit sermo, facile concedi potest, in diuersis partibus heterogeneis esse diuersas partes formæ heterogeneas: nam re vera in arbore non est eiusdem rationis illa pars formæ, quæ est in fronde, & quæ est in fructu, &c. sunt tamen partiales illæ formæ, & aptæ, ut inter se vniantur, & continentur: & ideo componunt vnâ integram formam totius. Quapropter falsum est fingere aliam formam totalem superadditam his formis partialibus, & omnes illas partes iterum informantem: ad quid enim est huiusmodi forma, aut quo indicio probabili ostenditur? quidquid enim est in toto, & in singulis partibus, quantum ad accidentia & operationes, saluatur sufficienter cum solis illis formis partialibus. Inter se vnitis, seu (quod idem est) cum sola forma integra composita ex illis partibus. Præterea inquiri, an illa forma totalis indiuisibilis sit, vel extensa. Primum dici non potest de his formis materialibus, & si de aliquibus dicatur, id pertinet ad secundum membrum supra propositum. Erit ergo forma illa extensa, & composita ex partibus: de qua rursus interrogo, an partes eius, quæ correspondet diuersis partibus heterogeneis corporis, sint omnino similes, & eiusdem rationis inter se, vel aliquo modo diuersæ, & dissimilares. Primum dici non potest, præsertim loquendo consequenter in illa sententia, nam contra illud procedunt argumenta, quibus ipsa nititur, quomodo scilicet forma, quæ in se est eiusdem rationis, requirat in diuersis partibus diuersas, & contrarias dispositiones, maxime cum nõ sit tota in singulis partibus, sed secundum diuersas partes, quæ inter se sunt omnino similes. Item, quomodo habeat illa forma in diuersis partibus diuersas actiones: nõ si hoc tribuatur diuersis dispositionibus: ergo sufficiet diuersæ dispositiones accidentales ad eam diuersitatem actionum, cum actiones ipsæ accidentales etiam sint: ergo superfluum est fingere in singulis partibus duplicem formam substantialem, partialem scilicet, & totalem, quarum vna sit dispositio ad aliam. Et præterea contra hunc modum multiplicandi formas, procedet à fortiori, quæ in sequenti membro dicemus.

In his ergo viuentibus, quæ habent indiuisibiles formas, videri potest nonnulla maior dubitandi ratio, quæ re vera solum habet locum in compositione hominis: quamuis enim de animalibus perfectiorum animalium sit nonnulla controuersia, suppono tamen esse probabilius, nullam formam materialem esse vere ac proprie indiuisibilem. Duobus enim modis potest dici forma indiuisibilis: vno modo, quia licet constet ex partibus tamen vel separari naturaliter non possunt, ut in formis celestibus, vel nõ possunt ita separari, ut separatè conferuentur, sed statim ac diuiduntur, corrumpuntur. Et hoc fortasse modo sunt indiuisibiles animæ perfectiorum animalium: hæc tamen indiuisibilitas nihil refert ad rem, de qua agimus, quia satis est, quod ipsamet anima constet ex partibus heterogeneis, & ex earum inseparabili vnione tota confurgat, ut superuacaneum sit alias partiales formas in singulis partibus coningere, ut ratio superius facta probat, nam æque procedit, siue illa forma diuisibilis sit, siue indiuisibilis in dicto sensu, ut per se notum est. Alio ergo modo dicitur forma indiuisibilis proprie & in rigore, quia nullis partibus constat, quam necesse est totam esse in toto, & totam in qualibet parte: hoc modo solam animam rationalem existimamus esse indiuisibilem: quamquam rationes, quæ de illa fiunt, possint applicari

XXXI.

XXXII.

Brutorum omnium forma diuisibiles.

ad quamcunq; aliam, si quis existimauerit esse indiuisibilem.

XXXIII.

In partibus
humani
corporis he
terogeneis
vna forma.

Quod ergo talis forma non requirat in partibus sui corporis organici diuersas partiales formas, probatur primo ex eminencia & perfectione talis formæ, quæ cum in se sit indiuisibilis actus, per se primo respicit, vt adæquatum susceptiuum, totum illud constans ex omnibus illis partibus diuersimode dispositis partialiter, vt ex eis confluat integra dispositio, consentanea perfectioni talis formæ: ergo etiam in tali composito sunt superflue tales formæ partiales. Patet consequentia, tum quia ipsa indiuisibilis forma est sufficiens ad actuandam plene & perfecte quilibet partem illius materiæ, etiam si varie disposita sit. Tum etiam, quia illæ formæ partiales non tollunt, quin ipsa indiuisibilis forma respiciat omnes illas partes varie dispositas vt componentes suum adæquatum susceptiuum: neq; tollunt, quin illa eadem forma sit principium radicale, & principale omnium actionum, quæ per illa varia membra exercemur: in quo genere illa etiam est sufficiens principium earum: ergo superflue sunt illæ formæ partiales.

XXXIV.

Secundo, quia repugnat vnam formam substantialem esse dispositionem proximam & permanentem ad aliam substantialem formam. Potest quidem vna forma esse dispositio remota, & transiens (vt sic dicā) sic enim forma sanguinis est dispositio, & quasi via ad formam carnis, remota tamē & transiens, quia non manent simul, sed ex sanguine fit caro, vt ex transiente materia. Similiter forma embryonis est dispositio ad formam hominis, & eodem sensu accipiendum est, quod ex Aristot. supra referebamus, nempe hominem prius viuere vita plantæ, post vita animalis, &c. in hoc enim significauit processum generationis ab imperfecto ad perfectum per varias dispositiones, donec ad introductionē vltimæ formæ perueniatur: semper tamen imperfectior forma recedit, adueniente perfectiori. Quod vero vna forma substantialis sit dispositio vltima ad aliam, simul permanens cum illa, fieri nullo modo potest: quia vnaquæque forma substantialis dat esse simpliciter, & constituit essentiam completam in genere substantiæ: ergo non potest vna forma esse talis dispositio ad aliam. Nec refert, si quis dicat, hoc esse verum de formis totalibus, non autem de partialibus, nā si in omnib. partib. corporis humani præter animā sunt huiusmodi formæ, ex omnibus illis formis partialibus confluet vna integra forma distincta ab anima rationali: nam, sicut omnes partes materiæ sunt inter se vnite, sicut partes materiæ quas informant component ergo vnam integram formam in suo proprio genere & specie constitutam: ergo non potest esse dispositio ad aliam formam totalem eiusdem materiæ.

XXXV.

Ex quo argumentor tertio, nam vel illa forma composita ex partialibus, est anima vegetatiua, aut sensitua, vel est forma inanimati. Hoc posterius dici non potest consequenter, aliās non deseruirent hæc formæ partiales ad propria munera vitalia singulorum membrorum, cum tamen propter hanc potissimum causam poni dicantur. Et præterea contra huiusmodi formam procedunt omnia, quæ supra dicta sunt de forma missionis aut corporeitatis. Et simili modo, si talis forma dicatur esse anima, contra eam positionem procedunt omnia supra adducta in eos, qui ponunt in homine duas, vel tres animas. Neq; refert, si quis contendat ex illis formis partialibus non componi vnam, nam tunc de vnaquaque forma partiali per se sumpta, vt carnis aut ossis, eadem ratio procedet: quia re vera in hac consideratione vnaquæque forma illarum solo nomine dicitur partialis, cum non sit vera pars alicuius totalis formæ: in se ergo erit quædam forma integra, de qua interrogari poterit, an sit anima, necne, & procedet ratio facta.

XXXVI.

Et similiter poterit inquiri: an hæc formæ partiales, seu integra ex illis composita maneat in corpore, re-

cedere anima rationali, vel pereat. Si primum dicatur, sequitur primo satis consequenter, manere corpus illud viuum, recedente rationali anima: nam (vt dixi) formæ illæ, aut quæ ex illis conlurgit, animæ esse debet: aliās nihil deseruiret ad operationes vitæ. Item, sequitur partem abscissam, & coniunctam corpori humano, esse vniuoce carnem, aut os, &c. quod est contra Arist. 7. Meta. tex. 56. & clarius 1. de Gener. animal. c. 19. & 1. de ani. c. 1. Si vero tales formæ partiales omnes recedunt, recedente anima, primū absq; vllō indicio vel necessitate finguntur. Et deinde sequuntur inconuenientia Theologica, quæ supra inferebamus, scilicet in Christi morte aliquem substantialem formam dimissam esse à Verbo, vel manere separatam simul cum anima rationali.

Adde Arist. 1. de anima, text. 91. & sequentibus ex professo impugnare opinionem Platonis, ponentis plures animas in diuersis partibus corporis. Est autē eadem ratio de multis formis partialibus. Verum est solum posuisse Platonem diuersas animas quasi partiales in diuersis partibus, non vero deinde vnam integram in toto: sed hic modus ponendi plures formas partiales non pertinet ad præsentem disputationem, quia re vera iuxta illum non ponuntur plures formæ in eadem parte materiæ. Constat vero esse omnino falsum, quia ex illo sequitur, animam rationalem non informare corpus humanum, sed aliquā partem eius, & consequenter sequitur non esse principium omnium actuum vitalium hominis: quod repugnat sanæ doctrinæ, quæ deinit animam rationalem esse veram formam corporis. Et supra etiam est ostensum ex connexionē harum operationum colligi radicationem illarum in vno principio. Denique ratio Aristot. est, quæ ad rem maxime spectat: si enim colligit: Aut illæ animæ informant diuersas partes vniuntur in vna anima, vel non. Si non vniuntur, ergo non componūt per se vnum. Si autem vniuntur in vna anima, vel per vnam, quasi communem omnibus, continentur in vno composito, illa vna sufficit, & aliæ plures falso, & superflue multiplicantur; hæc vero ratio æque procedit de quibuscunq; partialibus formis.

Ad rationes contrariæ sententiæ patet solutio ex dictis. Ad primam respondetur, illas varias dispositiones partium organicarum complere vnam integram dispositionem vnius formæ totalis, vel diuisibilis, vel indiuisibilis, vt explicatum est. Quod vero ad operationes harum partium attinet, si sit sermo de actionibus mere naturalibus & transiuntibus vt calefacere, frigidare, &c. hæc proxime proueniunt à primis qualitatibus, quibus hæc partes diuersimode disponuntur, & afficiuntur. Si vero sit sermo de operationibus vitalibus, vt sunt attrahere, expellere, tangere, videre, &c. hæc proueniunt proxime à diuersis facultatibus vitalibus, quæ interdū in eadem, interdū in diuersis partibus corporis existunt: omnium vero radicale principium est vna, & eadē forma, quia est vniuersale principium, hæc omnia virtute continens. Et ideo propter has dispositiones vel operationes non est necesse multiplicari partiales formas: præsertim cum illis positis, necesse sit fieri superiorē & totalem formam partes illas informare, & requirere in illis illas varias dispositiones, & posse per illas exercere illas varias operationes.

Ad secundum respondetur, negando antecedens, nam in parte heterogenea abscissa non manet eadem forma, quæ antea erat, & ideo manus abscissa est æquiuoce manus, vt Aristot. dixit. Sed solet contra hoc instari, quia huiusmodi pars abscissa, si intra breue tempus iterum coniungatur toti secundum eandem partem vnde abscissa est, vere ac substantialiter vniuntur, & viuunt, sicut antea: ergo retinuit eandem formam, alioqui non posset iterum ab ea informari, quia à priuatione ad habitum non est regressus. Sed hæc replicata eadem difficultatem habet in omni sententia: quia

quia negari non potest, quin pars illa per diuisionem amiserit informationem formæ totalis, v. g. animæ rationalis: si ergo postea iterum vnitur, & informatur ab illa, fit regressus à priuatione ad habitum. Si autem negetur iterum informari rationali anima, eadem ratione negabimus nos iterum vere vniri. Vnde Soncin. 8. Metaphysic. q. 10. ad 7. probabilius putat nunquam iterum fieri perfectam vnionem physicā talis partis. Ad experientiam vero, quæ esse dicitur, quod talis pars iterum viuunt, & sentit, respondebitur iuxta hanc sententiam, negando esse sensum in ipsa parte, sed in propinquis: sicut in ossibus aut dentibus videtur esse doloris sensus ex propinquitate alicuius partium. Quod vero attinet ad nutrimentum, & conseruationem temperamenti, dicitur fieri per iuxtapositionem. Sed quia hæc sunt creditu difficilia, probabilius fortasse est illam partem iterum informari anima rationali: nec est inconueniens ex partiali illa priuatione & quasi momentanea, redire ad habitum, quia forma in se integra manet, & dispositiones, quæ in tali parte erant ad illam numero formam, eadem permanferunt, & in ea parua mora partem etiam diminutā fuerunt, & ideo non est inconueniens, quod eadem forma ad illam partem materię statim reuertatur.

Ad tertium responderi potest, negando assumptū, scilicet heterogeneas partes differre specie substantiali, sed satis est, quod accidentali differat: unde dissimilares dicuntur propter diuersitatem dispositionum. Nihilominus in viuētibz habentibus animas extensas, probabilius censeo inter ipsas partes animæ, quæ diuersas partes organicas informant, esse aliquam maiorem diuersitatem, quam sit inter partes formæ homogeneæ, ideoque in ipsamet substantia esse aliquam diuersitatem inter has partes, quæ recte appellabitur specifica partialitas. In forma autē humana habet specialem difficultatem, quomodo informet has partes, & pro ratione dispositionum diuersimode vniatur illis. Sed hæc res pertinet ad scientiam de anima.

De formis elementorum, an maneant in misto.

Secunda sententia pertinet etiam ad hoc secundum caput, est Auicennæ, Commentatoris & aliorum, qui dicunt in omnibz mistis manere formas elementorum: non enim videtur credi posse, quod in alium vsum maneant, quam vt sint dispositiones ad formam misti. Hoc autem tenet Auicenna. 1. sufficient. c. 10. & Comment. 1. de Generat. ca. de mistione, & 3. de Cælo, text. 67. Qui differunt, nam ille ponit formas substantiales elementorum indiuisibiles, & ideo affirmat manere in misto integras, & perfectas substantiales: hic vero putat illas formas esse intensibiles & remissibiles, & ideo ait manere in misto remissas, iuxta proportionem suarum qualitatum. Putat enim has formas elementorum adeo esse imperfectas, vt sint veluti medię inter qualitates & substantiales formas perfectas: propter quod fortasse à Platone in Timæo qualitates vocantur, ideoque imitantur qualitates in gradu latitudine, secundum quam possunt intendi, & remitti. quam opinionem sic expositam sequuntur Niphus 1. de Generat. textu 118. & 8. Metaph. disputat. 4. & 11. Metaph. disput. ult. Zimara Theorem. 48. Multi etiam ex medicis eandē sententiam secuti sunt, vt videre licet apud Thomam de Garo in Summ. medicin. lib. 1. tract. 1. q. 1. & præsertim Galenus in 2. Methodi. ca. 2. & lib. de substantia naturali ad finem, & ex Theologis idem secutus est Aureolus in 2. d. 15. vt ibi referunt Capreolus & Gregorius.

Variis autem modis intelligi potest hæc opinio. Primo, quod formæ elementorum maneant in diuersis particulis materię minutissimis. Et hoc modo

posuit Auicenna manere in misto huiusmodi formas, & fortasse voluit formam misti informare omnes illas particulas, easque inter se vnire, alioqui non posset saluare substantialem mistionem, sed solū per iuxtapositionem, vt per se notum apparet. Singulæ enim ex illis particulis sicut materia, & forma distinguuntur, ita & quantitate: ergo & loco, non enim possent loco penetrari, ergo solum per iuxtapositionem dicerentur misceri, sicut aqua & vinum, dum in suis substantiis integra manent, non tamen singulæ particulæ essent mistæ, & consequenter nec totū esset substantialiter mistum, neque esset per se vnū, quia partes non essent per se connexæ: unde facile dissiparentur per mutuam actionem, vel localem motionem. Necessaria ergo est alia forma propria misti, diuersa à formis elementorum, vt iterum infra contra Aureolum ostendemus. At hoc etiam est impossibile. Primo, quia forma misti, & forma elementi diuersas requirunt dispositiones, & impossibiles, vt omittam rationes generales contra pluralitatem formarum. Secundo, quia cum omnes partes misti, præsertim in rebus homogeneis, habeant idem temperamentum primarum qualitarum, nulla potest ratio reddi, ob quam in vna parte materię misti sit forma ignis, in alia aquæ, &c. Quæ ratio etiam procedit in rebus heterogeneis, nam quælibet pars heterogenea ex homogeneis constat, & mista est. Tertio, quia si in partibus eodem modo dispositis manent diuersæ formæ elementorum, signum est illam formam in tali parte non esse dispositionem ad formam misti: quandoquidem in simili parte esse potest cū contraria formæ substantiali misti: ergo æque bene, aut melius esse poterit, etiam si in tali parte materię nulla forma elementi existat, dummodo ibi sit temperamentum proportionatum primarum qualitatum, quod etiam pendere non potest à forma talis elementi, cum in alia parte simili dicatur esse cum forma contraria. Ex quo etiam concluditur talem formam esse impermanentem ad omnem actionem & conseruationem illius partis misti, in qua esse dicitur: atq; adeo ex nullo effectu aut signo naturali colligi posse formas elementorum manere hoc modo in misto.

Alio modo potest intelligi illa sententia, quod scilicet omnes formæ elementorum simul informet quamlibet partem materię misti, & deinde superueniat forma misti, informans etiam totam illam materiam. Et hic modus tot continet absurda, vt ea de causa à nemine assertus videatur: nam primo sequitur, formas formales repugnantes simul esse in eadem parte materię in suo esse integro, & perfecto: formæ enim elementorum formaliter inter se pugnant: nam, si dispositiones eorum sunt formaliter repugnantes, quomodo ipsæ formæ non erunt? Alioqui, qualiter vnum elementum generabitur ex alio? aut cur generatio vnius erit corruptio alterius, si formæ eorum non sunt repugnantes in materia? Secundo, si huiusmodi formæ non habent proprias dispositiones in gradu sibi proprio, & consequenter nec proprias actiones, nihil conferre possunt ad formam misti: ergo non sunt dispositiones ad illam. Imo impossibile est, quod eadem forma postulet in eadem parte materię dispositiones omnino repugnantes, & in esse perfecto earum, vt summum calorem, & summum frigus: at vero non minus repugnant inter se substantiales formæ aquæ & ignis, præsertim in suo esse perfecto. Tertio faciunt maxime contra hanc sententiam argumenta generalia fieri solita contra pluralitatem formarum, quia ponit in eadem parte materię plures formas específicas, per se sufficientes ad constituendum suppositum habens suum proprium esse simpliciter, & requirentes dispositiones valde repugnantes, forma enim terræ postulat maximam densitatem: at forma ignis raritatem maximam, hæc intensum calorem, forma vero aquæ, intensum frigus: qui ergo fieri potest vt tales formæ

formæ integræ & perfectæ eandem partem materiæ simul informant?

XLIV.

Elementorum
formæ
perfectissimæ
substantialis.

Tertio modo intelligi potest hæc sententia, prout Commentator eam exposuit, nempe quod omnes formæ elementorum sint in tota materia mixti, & in omnibus partibus eius, refractæ tamen (ut inquit) & in gradu remisso: & deinde tota materia sic affecta & disposita illis formis informetur forma mixti. In qua sententia primo impugnari solet, quod Commentator supponit, formas scilicet elementorum non esse perfecte substantiales, sed medias inter accidentales & substantiales. Contra quod argumentatur D. Th. 1. de Generat. text. 84. quia impossibile est dari medium inter substantiam & accidentem: tum quia inter contradictoria non datur medium: substantia autem & accidentem distinguuntur per immediatam contradictionem: tum etiam, quia medium est inter extrema eiusdem generis: substantia autem & accidentem sunt diversorum generum. Deinde addere possumus formam substantialem ignis, & cuiuscunque elementi esse per se sufficientem ad actuandam materiam, ita ut illam in esse constituat seu conseruet, & ad constituendum cum illa unum suppositum, quod sit proprie & uniuoce substantia: ergo talis forma tam proprie & uniuoce substantialis est, sicut quæcunque alia. Et hoc ipsum confirmatum est supra, cum ostendebamus dari formas substantiales.

XLV.

Formæ
substantialis
huius
repugnat
intentioni.

Quod si fortasse Commentator hoc non neget, sed eas appellet medias, solum quia inter substantiales formas habet minimam perfectionem: unde fit, ut in aliquibus proprietatibus similitudinem habere possint cum formis accidentalibus: contra hoc, omnia controuersia de modo loquendi, ostendo secundum, falso eis attribuere similitudinem cum formis accidentalibus in hac conditione intentionis, & remissionis: quia hæc conditio ita est propria accidentium seu qualitatuum, ut directe repugnet formæ substantiali, quatenus talis est: si ergo formæ elementorum sunt vere ac proprie substantiales, ut ostensum est, non possunt esse similes accidentibus in hac conditione. Antecedens probatur primo ex Philosopho in Prædicament. cap. de Substant. dicente, substantiam non recipere magis, & minus: si autem forma substantialis aquæ intenderetur & remitteretur, reuera sicut aqua est magis, vel minus frigida, ita esset magis vel minus aqua.

XLVI.

Secundo argumentatur D. Thom. 1. p. qu. 76. artic. 4. ad 4. quia esse substantiale cuiuscunque rei in indiuisibili consistit, & omnis additio vel subtractio variat speciem, sicut in numeris, ut dicitur 8. Metaphys. text. 10. Hæc vero ratio calumniam pati potest, quia similiratione probaretur qualitatem non posse intendi & remitti, quoniam etiam in accidentalibus formis verum est, quod essentia earum consistunt in indiuisibili, & quod species earum sint sicut numeri, & consequenter, quod quælibet subtractio, & additio variat speciem: intelligendum vero est de additione essentiali & formali, non de intensiva: idem ergo responderi poterit de substantialibus formis. Responderetur tamen esse diuersam rationem de forma substantiali, & accidentali: nam illa est, quæ primo constituit essentiam rei simpliciter: & ideo oportet, ut sit omnino indiuisibilis, & inuariabilis, quamdiu manet in eadem materia. Quod declaratur à posteriori ex illo effectu, ex quo supra collegimus dari formas substantiales, nimirum ex reductione aquæ ad pristinam frigiditatem, nam si forma substantialis aquæ remissibilis esset, certe remitteretur, remissa frigiditate, quia sicut forma pendet ex dispositione, ita intentio formæ ex intentione dispositionis: ergo impossibile esset aquam postea ex intrinseca virtute & reducere ad pristinum statum, quia forma remissa non potest seipsam intendere: neque etiam habet aliud principium prius, à quo illa intentio dimanet. Ut ergo aqua, quantumuis calefacta, possit, remotis

extrinsecis agentibus, ab intrinseco se restituere in connaturalem statum, necesse est, ut in ratione aquæ integra & perfecta maneat, & consequenter ut ipsum formale principium constitutum aquæ intactum maneat (ut sic dicam) quamdiu non omnino corrumpitur. Et hoc sensu dicimus de ratione formæ substantialis esse, ut sit inuariabilis & immutabilis in sua entitate, quando essentialiter manet eadem, & in eadē materia, quia est radicale principium omnium proprietatum, & primam rei essentiam constituit.

Et confirmatur, quia ob hanc causam, teste Philosopho 5. Phys. & 1. de Gener. substantiales corruptio aut generatio elementorum non fit successiue cum ipsa alteratione, sed in momento in fine alterationis, cum complectur dispositio sufficiens: quia scilicet forma substantialis non remittitur, nec tollitur per partes, sed tota simul: at si esset intensibilis, & remissibilis, certe introduceretur successiue & similiter expelleretur, imo, quoties aqua calefit ab igne, tot gradus formæ ignis introducerentur in aquam, quot calor, quod est incredibile. Adde, quod si formæ elementorum ita possunt intendi & remitti, cur etiam formæ mistorum non intenduntur, & remittuntur ad intentionem, & remissionem formarum simplicium? maxime cum hæc dicantur ad illas requiri ut dispositiones necessariae. V.g. si forma auri requirit in sua materia sex gradus formæ ignis, & duos aquæ, ut sit in connaturali statu: si per contrariam actionem illi gradus formæ ignis remittantur amplius in auro, & intendatur forma aquæ, cur non recedat etiam forma auri à sua naturali perfectione, & in suam entitatem minuetur? Certe nulla ratio sufficiens reddi potest, nam quod sit perfectior, non satis est: solum enim inde sequitur, quod gradus latitudinis eius erunt perfectiores. Dicendum ergo est, de ratione formæ substantialis esse, ut habeat vel conseruet essentiam indiuisibilem intentione, & ideo hoc æque conuenit formis elementorum ac cæteris.

Tertio principaliter impugnanda est hæc sententia ex re, quam nunc tractamus: quia impossibile est tot formas substantiales simul esse in eadem materia. Nam licet dicantur esse remissæ, nihilominus vnaquæque, si substantialis est, dat esse simpliciter, & constituit veram substantiam ac substantiale suppositum: non potest autem intelligi, quod unum suppositum simul sit in quatuor aut quinque speciebus distinctis, quod sint multa indiuidua diuersarum specierum substantialium ex eadem materia constantium. Quam rationem infra declarabimus latius. Accedit præterea contra Auerroem, quod, si formæ elementorum in gradibus remissis implentibus latitudinem manent simul in eadem materia: ergo & potentia materia est per illas sufficienter actiua, & mistio etiam ex illis solis est sufficienter perfecta: ergo & superfluum est, & impossibile, quod noua forma mixti addatur illis omnibus formis.

Vnde Aureolus (ut Gregor. supra refert) dixit formam mixti non esse aliquam formam simplicem, sed solum illam commistionem, seu aggregationem ex formis elementorum in esse remisso. Quam vero sit absurda hæc sententia, per se notum est, nam ex ea sequitur substantias mixtas non esse veras substantias per se vnas. Deinde sequitur, animalia, etiam hominem ipsum, non habere vnam formam simplicem. Denique sequitur, mixta omnia non differre substantialiter & essentialiter, sed tantum secundum magis & minus. Neque habere proprietates, vel actiones perfectiores rationis, quam sint qualitates & actiones elementorum. Ipse ergo proprietates, & facultates mistorum euidenter indicant proprias substantiales formas nobilioris rationis, quam sint formæ elementorum.

Et hinc retorquendo argumentum, concluditur, formas illas elementorum simul coniunctas in eadē materia, & quæ suppositas formæ mixti, superfluas esse, etiam si per impossibile alioqui non repugnaret, quia

quia & ad esse materiæ, & ad esse substantiale compo-
positi, & ad omnem actionem physicam, quæ de tali
composito experimeto cognosci potest, sufficit for-
ma misti cum facultatibus, quæ ab ea manant, & tem-
peramento primarum qualitatum, quo materiæ dis-
ponitur. Quod quidem temperamentum licet non
sit aliqua qualitas simplex virtute continens primas,
ut putauit Auicenna, sed formaliter componatur ex
primis in esse remisso, ut habet vera & communis sen-
tentia, quæ late tractatur in 1. de Generat. nihilomi-
nus non requiritur substantiales formas elementorum
formaliter ibi existentes, sed sufficit forma misti, cui
conaturalis est tale temperamentum, & vim habet,
& efficaciam conferuendi aut recuperandi illud, si
extrinseca impedimenta tollantur.

Et quoad hoc recte dicuntur elementa manere,
quoad formas substantiales virtualiter in forma sub-
stantiali misti, quoad accidentales vero formaliter,
licet non maneant integræ, sed remissæ. Quod bene
declarauit Scot. in 2. dist. 15. quem sequuntur Gabr.
ac Gregor. ibi. Agid. 2. de Generat. & alii: & imme-
rito impugnatur à Caietano 1. part. quæst. 76. ar. 4. in
fine: non enim repugnat doctrinæ D. Thomæ nulli-
bi enim id negauit: quin potius id indicat in sensu à
nobis exposito opusculi. 33. Neque in eo est vlla diffi-
cultas, quia non dicitur forma misti continere for-
mas elementorum in genere causæ formalis, aut se-
cundum totam perfectionem eminenter cõterant
ut videtur Caietanus existimasse, sed solum secundum
quandam participationem, & conuenientiam, ut de-
claratum est.

Ex his ergo satis concluditur, non sequi ex mistione
elementorum, quod sint in misto plures formæ
substantiales: quia formæ elementorum non ma-
nent in misto formaliter, sed virtute tantum: quæ est
sententia Aristoteles, ut infra ostendam: & commu-
niter recepta, ut patet ex Alexandro, Philopono, D.
Thoma in 1. de Gener. & eodem D. Thom. 1. part. q.
76 artic. 4. ad 4. & quæst. 5. de potent. articu. 7. & aliis
Scholasticis in 2. distinct. 12. præsertim Capreolo, &
Gregor. locis citatis: & Scot. quæst. 1. Herueto tract.
de pluralit. formar. quæst. 15. Agid. quodlib. 4. q. 11.
Socin. 10. Metaphysic. quæst. 27. & lib. 12. quæstione
68. Est autem sermo de formis substantialibus ele-
mentorum, nam accidentales formaliter manent:
sed id nihil refert ad præsentem quæstionem. Vnde
Philosophi, qui negarunt in elementis formas sub-
stantiales, consequenter dixerunt elementa manere
formaliter in misto: & hoc modo processit Galenus,
nam, ut vidimus scilicet. 1. huius disputationis, ille non
agnoscit in elementis formas substantiales, sed tan-
tum primas qualitates. Vnde, quod ad rem præsen-
tem attinet, nobis non contradicit, sed potius fauet.
Vide illud, lib. 1. Methodi, c. 2. & libello de substant.
natural. facult. aliquantulum à principio, & lib. 8. de
Placit. Hippocratis.

Sed obiciunt nobis Aristotelem, qui primo de
Generatione, c. 10. definit mistionem, quod sit mis-
cibilium alteratorum unio: cum ergo elementa miscen-
tur, non corrumpuntur, sed alterantur tantum: atq;
ita in toto illo capite sæpe recipit Aristot. miscibilia
non corrumpi: quod si alterum interierit, non pos-
se misceri, nam quæ non sunt (inquit) in admistione
non recipiuntur. Secundo idem Aristoteles 5. Me-
taph. c. 3. definit elementum esse id, ex quo aliquid fit,
ita ut in se, & in quod ultimo sit resolutio: ergo si elemē-
ta non manent in misto, non sunt elementa: neque
etiam mistum poterit in illa resolui, quod est falsum
& contra experientiam: nam, quando lignum com-
buritur, experimur, & fumum, & aqueum humo-
rem, & cineres, & ignem ex illo prodire. Nec satis
est dicere illa omnia contineri in ligno, virtute, aut
potentia, alioqui etiam aqua diceretur mista, saltem
ex aere & aqua, tum quia in se habet qualitatē quan-
dam acris, tum etiam, quia quando aqua calefit, ex-

halatur ex illa aereus vapor. Et confirmatur, nam ex
continentia virtuali solum sequitur posse ex misto
elementa generari: at hoc non satis est, nam etiam
potest mistum ex quolibet elemento generari, & v-
num elementum ex alio. Vnde Aristot. 3. de Cælo,
c. 3. ait in ligno & carne elementa contineri, quia ab
illis manifeste segregantur: e contra vero carnem &
lignum non contineri in igne, quia ab eo segregari
non possunt. Aliud est ergo segregari, aliud genera-
ri: ergo segregatio requirit formalem continen-
tiam. Tertio ait Aristoteles 1. de Cælo, cap. 7. moue-
ri mistum motu elementi prædominantis: ergo ma-
net in illo. Quarto, libro 3. de Cælo, text. 67. & 2. de
partib. anim. c. 1. & 4. Meteoror. c. 12. ait elementa es-
se materiam misti.

Responderetur Aristotelem 3. de Cælo, c. 3. sub dis-
iunctione asserere, elementum inesse potentia, aut ac-
tū in misto: hoc enim inquit, vtro modo se habeat,
adhuc ambigitur: quæstionem autem, quam illo lo-
co indecisam reliquit, resoluit 1. de Generat. c. 10. dū
expresse ait, ea, quæ in mistionem recipiuntur, quo-
dammodo esse, & quodammodo non esse, nam actū
(inquit) non sunt: virtute autem, seu potestate re-
manent: & in eo constituit differentiam inter mis-
tionem, & alias mutationes: & 2. de partibus anima-
lium c. 1. primam compositionem corporum dicit eā
esse, quæ ex primordiis conficitur, quæ nonnulli elementa
appellant: terram dico, aquam, aërem, & ignem, sed me-
lius fortasse dici potest ex virtutibus confici elementorum:
humiditas enim, & siccitas, caliditas, & frigiditas, materia
sunt corporum compositorum. Igitur de sententia Arist.
satis constat. Cum ergo Arist. ait, mistionem esse mis-
cibilium alteratorum unionem alteratorum dicit,
potius quam corruptorum, ut denotaret non omnino
perire, sed virtute & secundum qualitates manere.
Neq; Aristot. in eo capite negauit, in vera mistione
miscibilia corrumpi: nec id negare potuit, nam cum
per mistionem introducatur noua forma substantia-
lis misti, necesse est fieri corruptionem substantialem
miscibilium, quia generatio vnius semper est cor-
ruptio alterius. Dixit tamen non omnino perire, quia
virtute manent.

Ad secundum responderi potest primo, definitio-
nem illam elementi non conuenire his simplicibus
corporibus, quæ communiter elementa dicuntur.
sed primis principiis, ex quibus res naturalis compo-
nitur. Cui sententiæ fauet Auerroes 5. Metaph. com.
4. dicens materiam primam esse proprie elemētum:
corpora vero simplicia non nisi hominum opinio-
ne: nam quia antiqui Philosophi non cognouerunt
aliam materiam, nisi hæc simplicia corpora, ideo il-
la appellarunt elementa. Atque ita Aristoteles 2. lib.
de partib. animal. cap. 1. non vocat absolute elemen-
ta, sed quæ nonnulli elementa appellant: & eodem modo
loquitur 2. de Generat. ca. 1. & aliis locis. Et potest
hoc confirmari ex illa particula definitionis elemētis,
scilicet esse id, ex quo primo aliquid componitur. At hæc
corpora non sunt, ex quibus primo aliquid compo-
nitur, cum ipsa sint ex aliis prioribus composita. Itē
Aristoteles ibidem ait elementum debere esse quid
indiuisibile: hæc autem corpora non sunt indiuisi-
bilia, ut constat. Et iuxta hanc sententiam facile re-
sponderetur ad argumentum non esse inconueniens,
illam particulam definitionis elemēti, scilicet quod
in se, non proprie conuenire his corporibus, quia
non sunt proprie elementa. Secundo ne in voce tan-
tum hæere videamur, admittimus his corporibus
proprie conuenire nomen & definitionem elemē-
ti: imo Diuus Thomas 5. Metaphysic. lect. 4. vult illa
proprius esse elemēta quam materiam vel formam.
Nam vult de ratione elemēti esse ut sit directē, &
proprie in aliqua specie. Quod tamen non video cur
ad proprietatem illius vocis pertineat, & non suffi-
ciat elementum esse in sua specie partiale, vel incom-
pletum quid, hæque elementum latine idem vide-

LIV.
Arist.
sententia
tūm vtrū
ture ma-
nent ele-
menta in
misto.

Elucida-
tur definitio
misti, &
ne.

L.V.
Elementis
descriptio
explicatur.

tur esse quod principium alicuius rei, quod in suo ordine est primum in compositione, & ultimum in resolutione: & ideo etiam de ratione elementi est, quod sit indivisibile, non simpliciter, & omni modo, sed in suo ordine & latitudine. Et similiter de ratione elementi est ut in sit, non semper formaliter, nec semper virtute tantum, sed modo accommodato suae compositioni. Sic igitur quatuor elementa vere participant rationem elementi, quia in eo genere compositionis quo vnum corpus potest ex multis corporibus constare, illa sunt prima, quia non constant ex aliis corporibus, & ex illis constant reliqua. Et similiter sunt simplicia, & indivisibilia, quia non sunt in plura corpora resolvable. Denique etiam insunt eo modo, qui necessarius est ad illud genus compositionis, quae sit per mixturem. Et ita Arist. 3. de Caelo, c. 3. expresse ponit sub disunctione in descriptione elementum, quod in sit potentia aut actu.

LVI.

*Elementi non proprie
conueniunt
materia
prima.*

Vnde non obstat, quod materia prima sit prior his corporibus, & formaliter in sit seu maneat in suo composito: nam inde solum sit, materiam etiam vere ac proprie dici posse elementum, alia tamen ratione & fortasse priori: quatenus materia est prior in compositione, & simplicior, ut notauit D. Tho. 3. de Caelo, lect. 8. ubi retractare videtur sententiam, quam in 5. Metaph. tenuerat: ut notauit Soncinus 5. Meta. post q. 9. circa text. 4. Arist. qui etiam lib. 12. q. 27. ad 1. addit formam posse dici elementum: & ita eam nominat Arist. lib. 12. Metaph. c. 4. & D. Tho. citato loco. Nam licet nomen elementum precipue videatur tribui principio materiali, ut patet ex communi usu, & ex proprietate illius particulae definitionis, ex quo fit aliquid, tamen latius loquendo, ad quaecumque partem extenditur: sicut etiam dicitur totum componi ex suis partibus, tam formali, quam materiali. Imo hac ratione partes quaelibet, si absolute sub communi ratione partium considerentur, dicuntur habere rationem materiae respectu totius. Hac ergo ratione quaelibet pars, si in suo ordine sit prima & indivisibilis, elementum dici potest.

LVII.

Ex quo sequitur, ut ad aliam partem argumenti respondeamus, non esse de ratione elementi, ut compositum seu mistum in illud ita resolui possit, ut re ipsa elementum sit conseruabile separatim ab elementato: hoc enim modo non potest omne compositum naturale resolui in materiam, & formam. Et pari ratione non est necesse, quod mistum sit resolvable in eadem numero elementa, ex quibus fortasse mistum fuit, sed satis est, quod in familia resoluatur, quod interdum accidit, si causae efficientes sint accommodatae & propinquae ad eam resolutionem faciendam: saepe vero non ita fit, sed mistum totum conuertitur in aliquod elementum, praesertim in terram. Quocirca, licet vera esset experientia, quae in argumento affertur, nihil concluderet, quia non est necesse ea, quae videntur ex ligno fieri, cum comburitur, in eo formaliter praecessisse, sed virtute secundum aliquam minus remotam dispositionem, ratione cuius illa omnia de nouo generantur: re tamen vera illa non sunt elementa, sed mista imperfecta, quia nec fumus est aer, nec cinis, terra.

LVIII.

*In mistis
corporibus
inmixta
interdum
minora cor
puscula.*

Adde etiam, in his corporibus mistis saepe esse plures substantias accidentales permixtas per poros vel per diuisionem & interpositionem partium, quae substantiae postea per actionem alicuius agentis non tam generantur de nouo, quam secernuntur, ut fit in coctione vini, & in corruptione sanguinis extra venas: & fortasse ita etiam accidit in illa actione ignis in lignum, quamuis accidere etiam possit, ut non eadem substantiae, quae ibi erant, secernantur, sed aliae, quae ex illis facile generantur iuxta diuersas earum dispositiones. Haec autem substantiarum permixtio non refert ad rem, de qua agimus: quia licet ibi sint plures formae, sunt tamen in diuersis materiis, & diuersa composita coniciunt, quamuis localiter coniuncta.

Nec denique hinc sequitur, quod in eo argumento infereretur, vnum elementum resolui in aliud, aut constare ex alio, nam licet aqua conueniat cum aere in humiditate, non tamen habet illam participatam ab aere, sed ex se, & ex sua simplici natura. Cum vero per calefactionem vapor humidus exhalatur ab aqua, non resoluitur aqua in aerem, nam ille vapor non est aer, sed quodam mistum imperfectum, quando vero contingit aquam transmutari in aerem, non est resolutio in miscibilia, sed quaedam generatio & corruptio. Vnde longe aliter sunt elementa in misto, vnum quam elementum in alio: nam hoc est verum solum in potentia passiuam: illud vero non tantum hoc modo, sed etiam virtute, & participatione quadam potentiae actiuae: hoc enim modo intelligendus est Arist. cum ait elementa esse in misto actu, vel potentia. Et hinc etiam patet solutio ad tertium testimonium. Nam, ut mistum moueatur motu elementi praedominantis, satis est, quod in virtute illud contineat, plusque de qualitatibus eius participet, quam alterius. Denique elementa dicuntur materia misti transiens formaliter, virtute autem manens. Vnde idem Aristot. 2. de generat. c. 5. negat elementa esse materiam rerum naturalium: nam si aer (inquit) remaneret, non generatio, sed alteratio foret. Constat igitur, propter dispositionem vnius formae ad aliam non contingere vnquam plures substantiales formas in eadem materia coniungi.

*An duae formae non subordinatae possint simul
eandem materiam informare.*

Supererat dicendum de tertio modo fingendi duas formas substantiales in eadem materia sine ulla habitudine inter se, aut respectu alicuius tertiae formae, ad quam disponant, sed per solam concomitantiam accidentalem, ut se habent albedo & dulcedo in eodem subiecto. Sed in hoc modo impugnando immorari non est necesse: primo, quia nullam inuenio in hac opinione: nullus enim Philosophus (quod ego sciam) hactenus dixit posse hoc modo, & naturaliter duas formas substantiales simul informare eandem materiam. Dico autem naturaliter, quia de potentia absoluta non existimo implicare contradictionem, siue illa materia in diuersis locis cum diuersis formis ponatur, quod fieri posse alibi ostendi: siue in eodem loco utramque formam habeat: vnitatem enim loci non addit specialem repugnantiam. Secundo, quia ex illis formis simul existentibus in eadem materia, re vera non componeretur vna essentia, neque vna substantia, quia neque vna forma esset de essentia compositi ex materia, & alia forma, neque conuerso. Vnde, si fingamus vnam esse formam auri, & aliam ligni, neque lignum esset aurum, neque aurum lignum: quia formae essentialiter diuersae non praedicantur de se inuicem, etiam in concreto, nisi ratione eiusdem suppositi, in quo conueniant: illae autem formae non conuenirent in eodem supposito, sed tantum in eadem materia, cum qua sicut diuersas naturas, ita & diuersa composita conficeretur, sed alia miracula. Vnde licet materia posset dici informata forma ligni & auri, tamen lignum non esset aurum: quia lignum non est materia, neque aurum est materia. Atque ita, etiam admissio illi casu, non darentur duae causae formales vnius effectus, quod nos nunc inquirimus, sed vnaquaeque constitueret suum effectum, qui tantum haberet vnam causam formalem.

Hinc tamen intelligitur naturalis repugnantia, ob quam tales formae non possunt simul informare talem materiam, quod enim vna, & eadem materia successiue componat essentias etiam specie distinctas cum multis formis, non est inconueniens, imo naturaliter accidit, quia ipsa est indifferens ad quamcumque formam, & per quamcumque actuari potest. Quod vero

vero eadem portio materiae simul componat diuer-
sas essentias cum diuersis formis, multis de causis re-
pugnat naturis rerum. Primò, quia potentia materiae
sufficiens est ad actuata per vnam formam, & depen-
dentia eius sufficiens est terminata. Secundò, quia
formae diuersae requirunt dispositiones naturaliter
incompatibiles: quod est signum, etiam effectus na-
turales earum, esse naturaliter incompatibiles. Ter-
tiò, quia materia deseruit formae ad suos naturales
motus, & actiones, non potest autem eadem materia
simul ministrare formis distinctis. Quartò, quia aliàs, si ma-
teria hoc modo posset esse sub distinctis formis, ea-
dem ratione posset esse sub quacunque multitudine
earum in infinitum: quia quae sunt per accidens, in
infinitum multiplicari possunt: nec potest maior re-
pugnantia in tribus, quam in duobus assignari, & sic
de quocunque numero. Hoc autem & per se est valde
absurdum, & repugnat fini & institutioni materiae:
sic enim esset inepta ad rerum generationes & cor-
ruptiones. Vnde hoc ipsum, quod generatio vnius
naturaliter est corruptio alterius, satis declarat, ma-
teria esse naturaliter incapacem plurius formarum.

*Verasententia, & totius quaestio-
nis conclusio.*

LXII. Relinquitur ergo, verissimam esse sententiam a-
serentem vnius substantiae compositae tantum
esse vnicam causam formalem, & in vno composito
naturali, vnicam tantum esse formam substantialem.
Quam tenet D. Thom. 1. part. q. 76. art. 4. & ibi Caietan-
us, & omnes Thomistae: latissimè Capreol. in 2.
dist. 12. & Ferrar. 2. contra Gentes, cap. 58. Sencinas 8.
Metaphysic. q. 7. Idem habet Gregorius in 2. dist. 17.
q. 2. Aegid. 2. de Anim. q. 6. & tract. de pluralitate for-
marum, Hieruz. etià latè tract. de pluralit. formar.
Martil. de gener. q. 6. Ex Arist. autem nihil de hac
re expressè habemus: at vero ex principiis eius cla-
re colligitur hæc sententia: nunquam enim tribuit na-
turali composito nisi vnam formam: & hoc sensu as-
signat tria principia rei naturalis, materiam scilicet,
priuationem, & formam: hac enim ratione ait, quo-
ties generatur vnum, corrumpi aliud, & è contrario:
ait præterea formam substantialem esse proprium,
per se, ac immediatum actum materiae: ideoq; ex illis
maximè fieri per se vnum, vt sumitur ex 2. de Anim.
tex. 7. & 7. Met. tex. 49.

LXIII. Rationes autem facile sumi possunt ex dictis in
impugnatione aliarum opinionum. Prima sumitur
ex sufficiente partium enumeratione, quia in materia
non possunt esse plures formae essentialiter subordi-
natae, vt actus & potentia, neq; ordinatae, vt dispositio
& forma, neque etiam omnino per concomitan-
tiam sine vilo ordine inter se: sed præter hos modos
non potest excogitari alius: ergo nullo modo pos-
sunt plures causae formales substantiales ad eundem
effectum concurrere.

LXIV. Secunda ratio sumitur ex sufficietia cuiusvis for-
mae substantialis: nam quælibet forma substantialis
necessariò talis est, vt per se sola sufficiat ad consti-
tuendum vnum substantiale suppositum, comple-
tum in aliqua vltima specie substantiae: ergo non so-
lum non requirit aliam formam concomitantem illi
effectum, verum etiam neque eillam admittere po-
test. Antecedens constat ex dictis, nam probatum est
omnem formam substantialem necessariò debere
esse constitutam in aliqua specie vltima substantialis
formae: & consequenter esse de ratione eius, quod
det esse simpliciter, & completum vsq; ad rationem
vltimam in genere substantiae. Consequentia vero
probat, quia vel secunda forma adueniret compo-
sito vt constituto priori forma, & immediatè illud a-
ctuando, aut adueniret simul, & quasi concomitan-
ter ipsi materiae. Primum repugnat rationi formae

Franc. Suarez. Metaph. Tom. I.

substantialis, quæ per se respicit potentiam substan-
tialem: substantia autem completa non est iam in po-
tentia substantiali, sed accidentali tantum: nam de il-
la maximè verum est, quod Arist. suprà dixit, scilicet
id, quod aduenit enti in actu, non aduenire per se,
sed per accidens. Secundum autem repugnat tã ipsi
formis substantialibus, quæ capacitati materiae: illæ
enim secundum suas differentias específicas inter se
repugnant: nam hoc ipso, quod vnaquæq; substan-
tialis forma constituit substantialem naturam com-
pletam, ita determinat sibi materiam, quam infor-
met, & quali trahit illam ad suum esse, vt non admit-
tat in illa formam aliam substantialem, seu eiusdem
ordinis. Materia item habet limitatam capacitatem,
& quali vim causandi, vt simul non possit nisi vnam
substantialem formam sustinere, nec concurrere,
nisi ad vnam essentiam componendam: quod etiam
in materia celesti videre licet: estq; id non minus ne-
cessarium in hac inferiori materia, quæ principium
est corruptionis, quatenus ita subiaceret vni formae, vt
eam necessariò deserat, si aliam recipiat.

Tertia ratio principalis confici potest ex his, quæ
suprà diximus ad probandum, dari in rebus natura-
libus substantiales formas: potissimè enim rationes
quibus ostenditur substantialis forma, in hoc nitun-
tur, quod ad perfectam constitutionem naturalis en-
tis necessarium est facultates omnes & operationes
eiusdem entis in vno essentiali principio radicari: quæ
connexionem & radicationem ostendunt etiam ipsi
naturales effectus, vt ibi deduximus: ergo pluralitas
formarum est omnino aliena à constitutione natu-
rae. Neq; est in tota natura aliquod indicium ad eam
asserendam: nam subordinatio prædicatorum essen-
tialium nullum est indicium, vt diximus: ideoq; di-
xit Aristot. 2. de Anim. text. 31. posteriorem formam
continere priores, quia quæ dat differentiam vltimam,
dat etiam superiores. Multitudo etià actionum, fa-
cultatum, aut organorum non solum non est indi-
cium, verum potius requirit maximè formam vnita-
tem. Vicissitudo deniq; seu successio generationis &
corruptionis eandem unitatem indicat & requirit:
ergo nihil est quod dubitemus vnam causam forma-
lem ad vnumquemq; effectum naturalem sufficere.
Neq; contra hanc veritatem nouæ obiectiones oc-
currunt, quibus satisfacere necesse sit.

*Non dari processum in infinitum in causis formali-
bus, ex dictis concluditur.*

LXVI. Atque ex his obiter resoluitur illa quaestio, quæ
de causa formali moueri solet, an scil. in huius-
modi genere causæ possit dari processus in infinitum.
Nam, loquendo de propria causa formali Physica,
constat ex dictis nullum dari locum huic quaestioni:
id enim solum potest quaeri, quando plures causæ ad
eundem effectum concurrere possunt: nam vbi est
vnica causa, quis processus esse potest? Ostensum au-
tem est causam formalem non posse esse nisi vnicam:
ergo in hac causa non habet locum quaestio de pro-
cessu in infinitum. Deinde, hic processus esse solet,
aut inter causas per se & essentialiter subordinatas,
aut inter subordinatas per accidens: ostensum autem
est, nullas substantiales formas esse per se subordi-
natas. Vnde, qui illas distinguunt iuxta ordinem præ-
dicatorum essentialium, non nihil difficultatis in hoc
pati possunt: nam fortasse in his prædicatis non re-
pugnat dari processus in infinitum, vt attingemus
sestione sequenti: iuxta nostram vero sententiam id
nihil refert, quia existimamus hæc prædicata, in quo-
cunque numero multiplicentur, non solum non re-
quirere formas distinctas per se subordinatas: ve-
rum etiam non posse talia prædicata respectu eius-
dem compositi sumi nisi ab vna, & eadem forma,
ita vt non solum ex natura rei, sed etiam de potentia
absoluta, non possint dari causae formales hoc mo-
do per

Gg

do per se subordinata: quia non potest dari substantialis forma, quæ non fit in aliqua ultima specie talis formæ constituta, & consequenter quæ non essentialiter includat omnes superiores gradus talium formarum. Neque refert, quod Aristot. 2. Met. cap. 2. ex eo probet non dari processum in infinitum in his formis, quod non detur processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis: quia licet ex illa negatione optime inferatur hæc negatio, non tamen ex opposita affirmatione opposita affirmatio, vt supra dictum est. Rursus, neq; in hoc genere dantur causæ per accidens subordinatæ, quia etiã est ostensum, non posse plures formas simul concurrere etiam omnino per accidens ad informandam eandem materiam. Quod si quis dicat posse dari processum in infinitum in formis sub eodem genere, vel specie cõtentis, & eas vocet causas formales per accidens subordinatas, aduertat necesse est illas non esse causas vnius & eiusdẽ effectus, sed vnãquamq; suum habere distinctum effectum: cum autẽ inuestigatur subordinatio causarum, respectu vnius & eiusdem effectus intelligenda est, alioqui non est subordinatio, sed multiplicatio rerum, seu effectuum. Vnde etiam per potentiam Dei absolutam in eadẽ materia multiplicarentur per accidens formæ, non esset ibi subordinatio causarum: quia, vt supradixi, non constituerent vnũ & eundem effectum, sed diuersos, & præterea nullum haberent inter se ordinem, sed omnino per accidens multiplicarentur. In hoc ergo genere causæ nullus est processus causarum, neq; in infinitum, neque in aliquo numero finito.

*Processus in infinitum à materiali causa
excluditur.*

LXVII. EX quo tandẽ intelligitur multò minus esse posse processum in infinitum in materia, quia si esset, solum ex infinitate formarum oriri posset: nam, vt supra demonstratum est, necessariò danda est vna prima materia, quæ non fit in alio subiecto: hæc autem prima materia in vnoquoq; composito non potest esse nisi vna, quia non potest vna materia recipi in illa, cum hoc sit contrarationem materiæ primæ, neque etiam possunt plures materiæ coniungi in eodem composito, & informari eadem forma, nisi vna earum alteri vnatur, ita vt ex vtraq; fiat vna potentia quod intelligi nullo modo potest: ergo in substantialibus materiis non solum non potest esse processus in infinitum, sed nec omnino vllus processus aut pluralitas vlla esse potest.

LXVIII. Quod si non sit sermo de materia prima, sed de proxima, aut intelligitur proxima substantialiter, & tanquam potentia immediatè ac per se recipiens formam, aut intelligitur proxima accidentaliter, id est, vt affecta dispositionib. accommodatis ad formam. Priori modo re vera solum materia prima per suam simplicem entitatem est etiam materia proxima ad quamcunq; formam, & ita nullus est processus: solumq; fingi posset, si inter primam materiam & ultimam substantialem formam interuenirent aliquæ formæ substantiales, quorum vna comparatur ad aliam, vt potentia proxima ad suum actum: hæc autem formæ non dantur, vt ostensum est, & quamuis darentur, nõ esset intelligibilis in eis infinitus progressus: tum quia infinita multitudo formarum non minus repugnat, quam infinita multitudo in actu quorumvis entium: tum etiam, quia necesse est dari aliquam determinatam formam, alias nunquam inciperet informatio. Rursus ex parte alterius extremi necessarium est etiam dari ultimam formam: alias nunquam finiretur informatio, neq; res esset constituta in certa aliqua, & determinata specie: ergo inter

illa duo extrema nõ posset intercedere infinita multitudo formarum, quia vniciq; necessariò debet esse aliquammediatam, quæ comparatur vt proxima potentia & actus. Omitto alias rationes, quas Aristoteles facit citato loco, quia res est clarior, quam vt probatione indigeat.

Quod si loquamur de materia proxima ratione dispositionum accidentalium, eadẽ rationes probant in illis dispositionibus, non posse procedi in infinitum, quia si inter se non sint subordinatæ, sed cõcomitanter se habentes, vt quatuor primæ qualitates, in eis non potest dari talis processus solum, quia nõ possunt simul esse qualitates actu infinitæ in multitudine: & multo minus potest finita forma illas postulare: si vero dispositiones sunt inter se subordinatæ, vt actus & potentia proxima, licet quantitatæ & qualitas, procedit ratio facta de formis substantialibus, quod in eis necesse est dare primam & ultimam, alias neque inchoaretur, neq; consummaretur dispositio: inter illa autem extrema non potest esse multitudo infinita. Neque est simile, quod alteri potest de infinitis punctis contentis inter duo extrema: quia puncta solum sunt infinita in potentia, id est, constitutientia cum partibus vnã finitã quantitatem continuum, formarum autem multitudo esset actu infinita. Item, quia vnũ punctum, non est immediatum alteri, & ita non possunt numerari omnia puncta media inter duo extrema: vna autem forma, siue substantialis, siue accidentalis, si comparatur ad aliam vt potentia ad actum, necessariò debet eam proximè respicere: nullo ergo modo esse potest processus in infinitum inter materiam & formam.

Procedunt autem rationes factæ de materia permanente, ex qua fit res, ita vt insit illi: Aristoteles autem dicto loco secundi Metaphysicæ etiam de causa materiali transeunte loquitur, cum negat dari processum in infinitum in causis materialibus, quia licet aqua generatur terra, & ex terra herba, & ex herba quippiam aliud, non proceditur in infinitum, sed fit circulus. Veruntamen, siue hic processus detur, siue non, nihil refert ad causalitatem, quia ille processus est merè per accidens, & ideo causalitati nihil obstat, quod in infinitum tenderet. Quod si non tendit, solum est, quia non dantur infinitæ species rerũ generabilium, neque processus in infinitum in generationibus talium specierum, sed semper fit circulus, & reditus ad eandem speciem. Quod aliqui putant necessariò consequi ex eo, quod qualibet ex his speciebus dicit limitatam perfectionẽ. Sed hoc nullum argumentum est, quia saltem diuina virtute, nõ repugnat species mistorum in infinitum multiplicari, etiam si quælibet species finita sit, & de facto semper detur summa, & infima species sub illo genere contenta, licet de possibili fieri possit altera, vel perfectior omnibus factis, vel imperfectior omnibus. Alii dicunt, experientia constare non procedi in infinitum in generatione vnius speciei ex alia, sed semper fieri reditum ad eandem speciem: de qua experientia valde dubito, an sit nobis euident, nam multa virtutis cõsuetudinis, & concursu elementorũ generantur fortasse de nouo, quæ nos latent. Adde, Diuum Thomam 3. part. q. 10. artic. 3. dicere in potentia creaturæ contineri infinita. Et loquitur de rebus substantialibus, nam de his dixerat non videre animam Christi infinita in actu. Vnde explicando ibi illum locum, diximus posse intelligi tam de infinitis speciebus quam de infinitis indiuiduis. Si ergo in potentia creaturæ continentur infinitæ species mistorum, non repugnat in infinitum procedi in generationibus earum. Et fortasse Aristoteles dicto loco non repugnat: solum enim probat hunc processum non esse necessarium ad rerum causalitatem, quia generatio vnius est corruptio alterius: & in hoc facile fit reflexio secundum speciem, licet non fiat secundum indiuiduum. Nihil.

Nihilominus tamen probabilius videtur, naturaliter loquendo, esse statum in generationibus rerum secundum speciem, quia virtutes causarum naturalium finitæ sunt, & modi seu aspectus & concursus, quibus applicantur, determinati sunt & finiti: & ideo licet in absoluta potentia creaturæ contineantur infinita, si in rebus & causis creatis fiant omnes conditiones & missiones, quæ absolute fieri possunt, tamē de facto secundum ordinem vniuersi tantum fieri possunt finitis modis: & ideo etiam verisimilius est in hoc processu dari statum ac terminum.

SECTIO XI.

Quid sit forma Metaphysica, & quæ materia illi respondeat, quamque causalitatem habeat.

Voniam distinctio formæ in Physicam & Metaphysicam valde communis est, & quæ hæcenus diximus, omnia in Physicam formam conueniunt: videtur Metaphysici negotij esse, nonnulla etiam de Metaphysica dicere, quibus suppositis, quæ diximus, breuiter poterunt expediri, quia hæc solum per Analogiam, & quasi Metaphoram quandam, Formam nominatur. Est igitur aduertendum ex dictis in superioribus, præter compositionem Physicam ex materia & forma esse aliam, quæ illam imitatur: ex se tamen abstrahit à vera materia, & ideo Metaphysica nominatur. Est autem hæc duplex, quantum ad præsens spectat: altera ex natura & supposito, altera ex genere & differentia: omitto eam, quæ est ex esse & essentia, quia obsecrator est: & quantum ad præsens attinet, nõ interuenit in ea specialis aliqua ratio formæ, vt ex dicendis constabit. Deinde est considerandum in omni compositione, vt ex multis vni confurgere intelligatur, aliquid semper considerari vt materiam, & aliquid vt formam, tum quia compositio ex materia & forma est prima compositio realis, & maximè propria ac per se, & ideo per quandam analogiam ad illam omnis alia compositio declaratur: tum etiam, quia materia est quid informe, & imperfectum, & inchoatio quædam, & quasi fundamentum naturæ: forma vero est quasi pulchritudo, & perfectio ac consummatio naturæ: in omni autem compositione est aliquid quasi potentiale, quod est fundamentum, & inchoatio rei, & aliquid quod est terminus vel consummatio rei: & ideo semper aliquid consideratur vt materia, & aliquid vt forma. Quod adeo verum est, vt etiam in compositione ex partibus integritatis, quæ maxime materialis esse videtur, semper vna pars consideretur vt materia, & altera vt forma: quod clarius apparebit in rebus heterogeneis, vt in homine, caput est veluti forma aliarum partium: & in artificialibus rebus, v.g. est quasi forma ædificij: iuxta quam analogiam distinguunt etiam Theologi materias & formas Sacramentorum. Et in rebus homogeneis, vbi inter partes non potest distingui illa diuersa habitudo propter earum similitudinem, & vniformitatem, omnes partes dicuntur esse materia totius, compositum autem comparari vt forma ad singulas partes. In quibus omnibus non intercedit specialis causalitas, sed sola vni cum Analogia, & proportionem ad materiam & formam.

Ex his ergo intelligitur formam Metaphysicam in genere vocari, quæ in compositione Metaphysica constituit essentialiter rem ipsam, vel complet aut actuat essentiam rei: nec potest aliter describi hæc forma, ita in communi sumpta. Est autem discrimen inter duas compositiones Metaphysicas supra dictas, quod prior, scilicet ex natura & supposito, est compositio rei (in creaturis loquimur) id est, ex iis, quæ in re ipsa aliquo modo actu distinguuntur, vt sunt

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

natura, & subsistentia, de quibus diffusè infra tractabimus: posterior vero est compositio rationis, quia eius extrema in re non distinguuntur actu, sed ratione tantum, vt in superioribus visum est. Est etiam alia differentia, quod in priori compositione vnum extremum est tota essentia rei: aliud vero non spectat intrinsecè ad essentiam, sed est terminus aut modus essentia: in alia vero compositione vtrumque extremum est essentialiter, & neutrum dicit totam essentiam rei explicitè seu actualiter, licet confusè totam illam includere possit. Vnde fit, vt prior dici etiam soleat forma totalis, realis ac propriissimè Metaphysica: posterior vero magis est forma secundum rationem, & ideo non tantum Metaphysica, sed etiam Logica appellari potest.

Forma Metaphysica essentia ostenditur.

Dicendum est ergo primò formam propriè Metaphysicam, quæ est forma totius, nihil aliud esse, quam totam rei substantialis essentiam, quam etiam integram naturam rei appellamus, quæ non dicitur forma, eò quod specialiter exerceat propriam causalitatem formæ, sed quia rem essentialiter constituit per se ipsam. Declaro & probo singula: nam in homine, v.g. hæc forma totius dicitur esse humanitas, quæ cum ex materia & forma hominis constet, totam essentiam hominis dicit: id enim quod homo addit humanitati, non est de essentia hominis, vt infra dicemus tractando de subsistentia, & in mysterio Incarnationis breuiter pater, nam in Christo est tota essentia hominis, quamuis non sit humana subsistentia creata. Præterea hæc forma totius non tantum in rebus materialibus, sed etiam in spiritualibus reperitur: imò non solum in rebus creatis, sed etiam in Deo ipso à nobis consideratur: concipimus enim Deitatem, vt formam essentialiter constituentem Deum, & quodlibet suppositum diuinum quatenus hic Deus est: quamquam illi sit proprium in re ipsa non distingui ab eo, de cuius essentia est: in quo deficit ab ea ratione formæ, quam essentia habet in rebus creatis: quia illa non pertinet ad perfectionem simpliciter, sed imperfectionem includit: ergo hæc forma in rebus immaterialibus nihil aliud esse potest quam earum essentia. In materialibus autem differt hæc forma totius à forma Physica & partiali, vt constat ex communi vsu harum vocum, & ex ipsa distinctione formæ Physicæ à Metaphysicæ: non differt autem nisi quia forma totius dicit totam naturam compositam ex materia & forma: forma autem Physica solum dicit partem formalem: ergo hæc forma Metaphysica etiam in his rebus dicit totam essentiam earum. Quia, vt infra ostendemus in disputatione de substantia materiali, etiam materia est de essentia huius substantiæ & ita natura composita ex materia & forma est tota essentia eius: atq; ita patet prima pars conclusionis.

Quod vero hæc forma Metaphysica soleat naturæ nomine propriissimè appellari, constat primò ex vsu: sic enim tribuimus etiam Deo naturam diuinā, intelligentiis angelicam, hominibus humanam, & sic de cæteris rebus. Deinde hoc modo distinguimus naturam à supposito, vel ex natura rei, vt in substantiis creatis, vel ratione tantum, vt in diuina: atque hoc modo dicimus naturam in Deo non generare, sed suppositum, & Verbum diuinum assumpsisse naturam, non personam humanam. Item, vnaquæque res per suam naturam habet, quod talis sit, & quod essentialiter distinguatur ab aliis: ergo natura rei substantialis adæquatè (vt ita dicam) est ipsa totalis forma, qua talis est essentialiter. Denique natura, vt communiter censetur, dicit ordinem ad operationem, in quo solum differt ab essentia, quod essentia nomen sumptum est ex ordine ad esse: nomen autem naturæ sumptum est ex ordine ad operationem: natura

Gg 2

III.

Forma Metaphysica est tota rei essentia.

IV.

Forma Metaphysica natura nominè insignitur.

Vide Da-
ma, lib. 3.
de fid. c. 13.
14. & 15.

tura enim dicta est quasi aliquid nasci faciat: vnde dicitur natura non esse otiosa, & esse rerum opifex, & nihil facere frustra, &c. Vnde etiam Theologi dicunt facultates, & operationes multiplicari multiplicatis naturis. Primum autem & adæquatum principium principale operationum in vnaquaque re est essentia eius, quod in rebus immaterialibus manifestum est: in rebus autem materialibus videtur esse forma principium operandi, quod est principium formale & actiuum, tamen, quia materia in suo genere aliquoetiam modo concurrat, præsertim ad naturales, & intrinsecos motus, vel actus, ideo dixi, adæquatū principium primum & radicale esse vniuscuiusque rei essentiam: ergo ipsa essentia & forma totius idem est quod vniuscuiusque rei natura.

V.

Scio Aristotelem 5. Metaphysicæ. 4. varias assignare significationes huius nominis natura, & inter eas vltimo loco ponere eam, qua significat rei substantiam vel essentiam, quam dicit esse per translationem ab alia significatione, qua natura significat formā, quæ est terminus generationis. Et in 2. Physicæ. c. 1. rationē naturæ ad solum primum principium intrinsecum motus coarctat: & inde solet ens naturale de solis substantiis materialibus dici. Existimo tamen hæc esse intelligenda de hac voce natura quantum ad eius impositionem, non vero quantum ad rem significatam: hæc enim valde distincta esse solent in his nominibus Analogis, vt recte notauit D. Thom. 1. part. quæst. 13. ar. 6. Quantum ergo ad vocis impositionem, verisimile est hanc vocem prius significasse alia, quæ Aristoteles ibi numerat: vt, verbi gratia, generationem naturalem, & præsertim ortum seu natiuitatem viuientium: dicitur enim natura quasi

Etymologia
nominis natura
& eius
significatio
vltima.

nascitura, & inde derivari potuit vox ad significandam intrinsecam principia rei genitæ, scilicet materiam & formam. Vel, vt D. Thom. ait 1. part. quæst. 29. art. 1. ad quartum, quia natiuitas viuientium est à principio intrinseco, ideo derivata est hæc vox ad significandum primum principium intrinsecum motus, quod est materia & forma. Et quia per formā completur essentia rei, tandem derivata est illa vox ad significandam rei essentiam. Et quia antiqui Philosophi, qui disputabant de natura, non cognoscebant alias substantias nisi materiales, ideo illis solis tribuebant naturam, & inde peculiariter obtinuerunt nomen entium naturalium.

VI.

At vero, si rem significatam spectemus, & de hac voce metaphysicè potius, quam physicè, loquamur, hæc vox absolute & principaliter significat essentiam simpliciter & integram vniuscuiusque rei, prout per modum formæ totalis significatur. Et in rebus immaterialibus simplex est: in materialibus autem est composita ex materia & forma, quia nec materia, nec forma est integra rei natura, sed partialis: integra vero rei natura est composita ex vtraque: & ideo merito forma totalis metaphysicè dicitur. Accidentia vero, sicut non habent essentiam simpliciter, ita nec naturam nisi cum addito, scilicet naturam accidentalem, & propriis dicuntur esse secundum naturam, vel contra, aut præter naturam. Quapropter in accidentibus, vt infra videbitur, non habet propriè locum hæc ratio formæ totalis, de qua nunc agimus (loquor secundum rem, quidquid sit de possibili modo concipiendi nostro) & ratio est, quia accidens est forma quasi partialis & physica, vnde in se est natura incompleta, & adeo imperfecta, vt non faciat vnum per se, sed per accidens cum suo subiecto: & inde fit, vt ex vtroque non resultet vna integra natura & forma totius, sicut ex materia & forma substantiali.

VII.

An forma
Metaphysicè
causali
exercet.

Vltima denique pars conclusionis facile potest ex omnibus dictis probari, nam in primis, cum hæc forma totius in rebus materialibus includat ipsam materiam primam, non potest propriam causalitatem formalem exercere, quæ consistit in actuando aliquo subiecto. Item in rebus immaterialibus, cum

tota essentia sit simplex, & abstrahens ab omni receptiuo, non potest dici forma propter propriam causalitatem formalem. Et, si ex Theologia argumentari licet, humanitas Christi est forma Metaphysica huius hominis Christi, & tamen non est vera forma Verbi diuini, habens veram causalitatem in illum, ratione cuius dicatur formaliter constituere hunc hominem. Et extendi potest argumentum ad quamlibet naturam respectu proprii suppositi, nam vel comparatur natura ad substantiam ipsam, vel ad compositum ex natura & substantia. Respectu substantiæ natura non habet causalitatem formalem, sed potius quasi materialem (omitto actiuam, de qua postea) quia substantia propria non comparatur ad naturam vt subiectum eius, sed vt terminus ipsius. Vnde potius substantia est aliquo modo actus naturæ, quam esse conuerso. Item, quia substantia est modus naturæ, vnde afficit, & aliquid actus illi, secundum hanc ergo comparisonem non exercet natura causalitatem formalem. Vnde in dicto exemplo demytherio Incarnationis dicitur Theologi humanitatem non solum comparari ad Verbum vt formam eius, sed potius Verbum se habere vt formam, quatenus aliquo modo perficit & actuat humanitatem, quæ nulla propria ac vera causalitas ibi intercedat.

Atque hinc vltimus sit etiam respectu totius compositi seu suppositi, naturam integram non vocari formam totalem, propter veram ac propriam causalitatem formæ: quia nunquam est hæc causalitas respectu compositi, nisi primò & immediatè exerceatur circa aliquod subiectum, ex quo & formæ compositum resultat. Si ergo natura totalis non exercet causalitatem formalem circa aliud extremum huius compositionis, nec circa totum compositum potest illam exercere. Restat igitur, vt natura integra dicatur forma, solum quia est tota quidditas, ratio seu essentia intrinsece constitutens suppositum in tali genere vel specie. Quæ constitutio non est per causalitatem ab ipsa natura aliquo modo distinctam, sed est per intrinsecam actualitatem, & entitatem ipsius naturæ totalis. Et propter hoc etiam dicitur hæc forma Metaphysica & non Physica.

Vnde etiam obiter intelligitur huic formæ nullam propriam materiam respondere, quia vt dictum est, non appellatur forma eo, quod informet aliquod subiectum, sed si generatim loquamur, solum suppositum correspondet huic naturæ tanquam essentialiter constitutum per ipsam. In rebus vero materialibus potest natura integra comparari vt forma totalis ad partes naturales, ex quibus componitur, nam licet altera earum sit forma, tamen quatenus tam materia, quam forma est quædam pars incompleta, & ex se imperfecta, potest comparari vt materia ad totam naturam compositam: & hæc tanquam quid totum & completum comparatum ad partes tanquam forma: totum enim se habet vt forma respectu partium, teste Aristot. 2. Physicæ. text. 31. quamuis ibi de toto integrali respectu suarum partium potissimum loquatur.

Tandem intelligitur ex dictis hanc formam tantum esse posse vnam respectu eiusdem patet, quia dicit totam rei naturam: hæc autem in vna re non potest esse nisi vna. Nec refert, quod secundum rationem distinguant possint in eodem, forma totius specificæ & genericæ, vt humanitas, animalitas, &c. nam si hæc sumatur respectu eiusdem, non sunt in re plures formæ, sed vna & eadem diuersimodè concepta: & quatenus illa concepitur vt plures secundum rationem, non sumitur respectu vnius, sed plurium, etiam secundum rationem: animalitas enim non est forma totalis hominis, sed animalis vt sic: atque ita, seruata proportionem, forma totius vna tantum est respectu eiusdem.

Solum potest dubitare aliquis circa conclusionem politam, nam forma totalis, si est forma suppositi,

rei, non tantum includit essentialia principia, sed etiam principia indiuiduantia, quæ non sunt de essentialia rei: quia forma totalis, & natura integra Petri nõ est tantum humanitas, sed hæc humanitas: ergo falsum est hanc formam solum includere totam rei essentialiam. Deinde sequitur, non includi existentiam in hac forma, quia hæc etiam nõ est de essentialia. Consequens autem falsum apparet: nam si non includit existentiam, quo modo realiter constituit? Ad hæc vero dicendum est, hanc formam sumendam esse cū proportionem respectu illius, quod per illam constituitur: & sic semper dicit integram & solā naturam, & essentialiam eius. Nam si comparatur ad speciem communem præcisè sumptam, includit tātum principia essentialia specifica, & humanitas dicit formā totalem hominis. Si vero ad determinatam indiuiduum comparatur, sic includit principia essentialia indiuidua, & particularia, quæ licet non sint de essentialia rei, absolute loquendo, quia in hac voce includitur quædam præcisio mentis: sunt tamen de essentialia indiuidui vt indiuiduum est, vt supra declaratum est, tractando de principio indiuiduationis. Similiter dicendum est de existentia: nam licet hæc non sit absolute de essentialia rei creatæ seu creabilis, est tamen de essentialia eius, vt existentis, seu vt constituitur in ratione entitatis actualis: & ideo licet hæc forma non includat, nisi rei essentialiam, tamen vt eam actualiter constituat, includit existentiam, non tantum vt necessariam conditionem extrinsecam, aut concomitantem, sed etiam vt intrinsecè constituetem actualement entitatem ipsius nature per quā formaliter constituit talem substantiā, vel substantiale indiuiduū.

Quid sit forma Logica.

XII. Deo secundò: Forma Metaphysica secundum rationem (quæ Logica etiam appellatur) præcipue dicitur de differentia essentiali: tamen secundum aliquem respectum attribuitur etiam generi, atque etiam definitioni: unde hæc forma non habet propriam causalitatem realem, sed rationis tantum, & proportionalis materia illi correspondet. Tota hæc assertio est clarissima, & constat ex communi vsu loquendi, suppositis, quæ de re ipsa dicta sunt supra tractando de vniuersalibus, vbi declarauimus quomodo genus & differentia inter se comparantur, & unde sumantur: Vbi inter alia diximus cum Aristot. 7. Metaph. tex. 42. & 43. ex genere & differentia confluere vnum per se, quia proximè inter se comparantur, vt potentia & actus eiusdem generis, & per se ordinata inter se, vbi D. Thom. lect. 12. part. 2. declarat non comparari genus & differentiam, vt potentiam & actum re distincta, sed quia dicunt eandem essentialiam vt determinabilem, vel per modum determinationis eius. Ex quo intelligitur differentia imitari formam in ratione actuandi, terminandi, ac distinguendi: & ideo illam esse, cui primo conuenit hæc ratio formæ Metaphysicæ: genus autem comparatione eius habere rationem materie: quia est potentiale quid, & actuabile, & indifferens ad multa, donec per differentiam intelligatur contrahi ac determinari: unde etiam fit, vt differentia ex se perfectior sit quam genus, quia id, quod intra idem genus se habet vt actus, perfectius est, quam quod se habet vt potentia. Unde etiam loco supra citato diximus, differentiam ex nobiliori principio sumi: in hoc ergo etiam est proportio inter formam & differentiam, quod sicut forma est perfectior materia, ita differentia genere. Rursus, sicut materia & forma re ipsa distinguuntur, ita vt neq. vna sit alia, neq. intrinsecè aliam includat, sic etiam genus & differentia separantur conceptibus, secundū quos ita distinguuntur, vt neq. in conceptu generis includatur actu differentia, neq. in conceptu differentia, genus, alioqui nõ esset propria compositio Metaphysica, neq. compositio.

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

pararetur vt proprius actus & potentia, quia de horum ratione est, vt non se includant: atq. hoc docuit Aristot. 7. Metaph. vbi supra, lib. 3. tex. 10. & 6. Topicor. c. 3.

Quo etiam fit, vt sicut materiæ per se ac necessario non conuenit, vt sit sub hac vel illa determinata forma, ita genus per se ac necessario non requirat determinatè aliquam ex differentis, quamuis aliquam in confuso necessario requirat, sicut materia requirit formam. In hoc autem est aduertenda differentia inter materiam & formam ex vna parte, & genus & differentiam ex alia, quod, licet materia naturaliter esse non possit sine aliqua forma, absolute tamen nõ implicat contradictionem ita conseruari: & similiter forma interdum potest nõ pendere à materia etiam naturaliter, & quæ ita pendet, potest nihilominus supernaturaliter sine materia conseruari: at vero genus & differentia ita per se coniungitur, vt omnino repugnet, aut genus sine omnibus differentis, aut differentiam extra genus, quod actuatur, subsistere. Et ratio est clara, quia genus & differentia in re non distinguuntur, sed dicunt eandem essentialiam vt determinabilem, & determinantem: & ideo mirum non est, quod non possint in re dicto modo separari. Itē, quia in re non potest esse aliquid, quod non habeat determinatam essentialiam, & consequenter in aliqua propria & vltima specie constitutam in qua necesse est, & communia seu generica prædicata, & propria includi: non possunt ergo hæc ita præcisè & abstractè subsistere, sicut concipiuntur.

Ex quo vltius intelligitur aliud discrimen, nimirum inter genus & differentiam non interuenire vnionem mediam distinctam ab ipsis, etiam secundum veram rationem concipiendi, sicut inter materiam & formam supra dicebamus intercedere modum vnionis in re distinctum ab eis, quia actualis vnio inter eas nõ est de intrinseca ratione earum, imò est separabilis ab ipsis: & ideo necesse est, vt inter eas mediet, & ab eis distinguatur. At verò genus & differentia ita per se vniantur (vel potius sunt vnum in re, licet distinguantur ratione) vt prorsus sint inseparabilia secundum rem, & quodammodo secundum rationem: nam, licet conceptu præcisio possit differentia intelligi sine genere, tamen non potest concipi negatiuè, vt existens sine genere, seu non actuando genus. Et ideo sicut in modis rebus, qui solum modaliter distinguuntur à rebus, quas modificant, dicimus non vniri ipsis rebus per vnionem distinctā, sed se ipsis: ita multo maiori ratione differentia concipienda est tãquam modus essentialis speciei, & per se ipsam contrahens & actuans genus absque alia vnione media.

Vltimò ex his intelligitur, differentiam, quatenus forma dicitur, non habere propriam causalitatem realem: quia causalitas realis non est, nisi inter ea, quæ in re ipsa distinguuntur: vel saltem necesse est, vt intercedat aliquis realis influxus, & causalitas distincta ex natura rei ab ipsa causa vel effectu: hic autem nihil horum interuenit, quia nec differentia est in re distincta à specie, nec à genere, prout per illam contrahitur. Neque etiam interuenit ibi aliqua causalitas ab ipsa differentia distincta. Est igitur hæc solum constitutio quædam secundum rationē ad modum concipiendi nostrum, quæ solū per Analogiam & proportionem ad realem causam, forma vel formalis causalitas appellatur. Idemq. de genere intelligendum est, quatenus ei ratio vel causalitas materiæ attribuitur. Nec refert, quod res ex his constituta, sæpe sit vera ac realis essentialia, vt homo, aut equus: nam licet talis essentialia in se realis sit, tamen vt sit composita, non est ens rei, sed rationis, cum compositio ipsa, rationis tantum sit.

Sed obiciet aliquis, nam si differentia comparatur ad genus vt forma, & genus ad differentiam vt materia: ergo vtraque comparatur ad speciem seu in specie.

Gg 3

definitur prædicatur.

XIII.

XIV.

Qualiter genus & differentia vniri intelligantur.

XV.

Differentia non causat realiter.

XVI.

Qualiter genus de tota materia in specie definitur prædicatur.

definitum, ut pars ad totum: ergo neutra poterit absolute, & in recto predicari de specie: quia pars licet possit in obliquo, aut denominatiue predicari de toto, non tamen absolute, & in recto: non enim dicimus: *Homo est materia, sed habet materiam, vel est materialis*: erunt ergo falsae hae locutiones: *Homo est animal, & similes*. Hae obiectio solum proposita est ad declarandam alteram partem conclusionis, qua dicebamus & genus respectu specierum, & definitionem respectu definiti, solere formam metaphysicam appellari. Communis itaque distinctio est, genus (& idem est proportionaliter de differentia) dupliciter posse considerari, aut precise, ut dicit talem gradum, & in eo quasi sinit ex se: atque hoc sensu esse partem, & ut sic etiam non predicari de toto, quia redderet hunc sensum, hominem, verbi gratia, esse animal precise, & solitari, & abstracte sumptum, seu non plus esse, quam animal: qui sensus est plane falsus. Et genus sub hac consideratione comparatur ut materia ad differentiam, & e converso differentia ut forma ad genus. Et sic procedunt, quae hactenus dicta sunt. Atque in eodem sensu ad obiectionem conceditur totum, quod in ea inferitur, nimirum genus & differentiam esse partes, & ut sic non predicari: nec solum partes, sed etiam elementa ab Aristotele appellantur, praeterim differentiae, & genera summa, propter simplicitatem eorum, & quia in ea sit ultima resolutio in metaphysica, ut patet ex 2. Poster. c. 14. Alio vero modo consideratur genus ut totum, quod potentiale appellant, seu confusum, quia confusum dicit totam quidditatem speciei: & hoc modo optime praedicatur de specie seu definito, quia iam non praedicatur ut pars, sed ut totum: & hic est communis sensus huius locutionis, cum enim dicitur, *homo est animal*, nihil ab homine excluditur, sed affirmatur, idem suppositum quod est homo, esse etiam animal: seu hominem eadem forma, & essentia, qua est homo, esse etiam animal: utrumque autem horum verum est. Genus ergo quatenus praedicari potest de specie ut quid superius ad ipsam, & quasi continens ipsam, dicitur aliquo modo habere rationem formae respectu eius, & e converso inferiora, quatenus superioribus subiiciuntur, & ea quodammodo in se sustinent, habent quandam rationem materiae. Et simili vel maiori ratione comparatur species ut forma ad individua: hae vero ut materia.

XVII.

Atque hoc sensu intelligo Aristotelem 5. Metaph. c. 2. cum utramque partem definitionis reuocat ad causam formalem: nam quantum ad genus spectat, id intelligendum puto, non formaliter ut pars est, sed ut totum quoddam est, ut explicui. At vero tota definitio, quia totam essentiam declarat, & propria ratio est ipsius definiti, & de illo propriissime praedicatur, ideo forma etiam Metaphysica dici potest, quauis non sit composita. Atque ita facile est omnes similes locutiones explicare, quae solum in Analogia quadam, & translatione consistunt.

XVIII.

Solum superest breue dubium expediendum, quod oritur ex notanda differentia inter hanc formam Metaphysicam, & Physicam, quod forma Physica substantialis non multiplicatur in eodem composito, ut supra diximus: hae autem forma multiplicari potest: nam & genera eiusdem rei possunt esse plura, & differentiae similiter: imo & definitio quamuis totam rei essentiam continere & explicare videatur, nihilominus multiplex esse potest, ut constat ex 1. Poster. c. 7. & lib. 2. c. 8. & 12. & 2. de Anim. c. 7. Ratio autem differentiae facilis est, quia formae Physicae realiter distinctae ita comparantur, ut quilibet constituat perfectam & consummatam speciem substantiae, & earum compositio esse deberet realis, & Physica: & ideo repugnant in eadem substantia proprie ac per se vna. At vero hae forma Metaphysica, nempe differentia nec facit realem compositionem, nec distinguitur ab alia differentia, nisi per metis praecisionem

& abstractionem: potest autem mens nostra eandem rem variis modis praecindere & abstrahere, & ideo potest in eadem, plura praedicata generis & differentiae concipere: quare multitudo differentiarum essentialium non obstat unitati, & compositioni per se ex genere & differentia.

De turbe processuum in infinitum in praedicatis essentialibus.

Ex hoc vero discrimine oritur statim difficultas, nam sequitur dari posse processum in infinitum in his causis formalibus ac materialibus Metaphysicis, hoc est, in praedicatis quidditatiuis. Consequens autem est contra Aristot. 2. Metaph. cap. 1. ubi notum existimauit non posse dari processum in infinitum in partibus definitionis, quae sunt genus & differentia, quam in formis ipsis: & ideo ex negatione infinitorum praedicatorum probat negationem infinitarum formarum. Sequela autem probatur, quia non magis repugnat dari duas differentias in vna re, quam tres, vel quatuor, & ita de quolibet numero: ergo potest in hoc numero in infinitum procedi. Praeterea, quia hic numerus praedicatorum non confugit ex rebus aut modis distinctis, qui sunt a parte rei in vna & eadem substantia, sed ex conceptibus nostris cum aliquo fundamento in re: sed nos possumus infinitis modis praecindere, & abstrahere: & in rebus est fundamentum, ut id a nobis fiat propter varias convenientias & dissimilitudines, quas vna res habet cum aliis, in quibus convenientiis hae abstractiones fundantur. Et maxime vrget difficultas, si vna species non tantum comparetur ad alias species factas, sed ad omnes possibiles, quae in infinitum, & infinitis modis multiplicari possunt.

Nihilominus absolute dicendum est cum Aristotele etiam in his causis formalibus non dari processum in infinitum. Ita docent omnes interpretes quibus varias afferunt rationes. Prima est, quia alias res constituta esset infinite perfecta, quia quodlibet praedicatum addit aliquam perfectionem. Sed forte negabitur consequentia, quia vna finita perfectio potest esse fundamentum infinitorum conceptuum, quilibet dicant perfectiones ratione distinctas, non augere in re perfectionem. Secunda ratio est, quia si hae differentiae sunt infinitae, etiam proprietates, quae ad illas consequuntur, erunt infinitae. Sed respondebitur, ex differentia generica & specifica non semper consequi proprietates re distinctas, ut patet in his praedicatis substantiae, spiritualis, Gabrielis, &c. sed satis esse ut ipsae etiam proprietates secundum vniuersales, vel speciales rationes proportionate corresponsdeant, ut in superioribus etiam tactum est.

Tertia ratio & maxime probabilis est, quia necesse est dari supremum genus, quod sit quasi prima materia huius compositionis, & differentia specifica & infima, quae sit quasi vltima forma: ergo etiam formae intermediae necessario sunt in numero finito & determinato. Maior probatur ab Aristotele, quia in his praedicatis quidditatiuis semper vnum est prius alio, id est, vniuersalius, & ad plura se extendens. sed non est prius, nisi quia magis accedit ad id, quod est primum: ergo necesse est dari etiam supremum aliquod genus. Deinde id patet experientia, discurrendo per omnia praedicamenta, & praecipue in substantia, quae immediate significat substantiam completam, est supremum genus: nullum enim potest vniuersalius respectu substantiarum cogitari: suppono autem ens non esse genus, quamquam licet esset genus, nihil obstar, nam illud esset supremum: & ita habemus, quod intendimus. Atque ita etiam nil impedit, si quis contendat hanc resolutionem debere fieri usque ad praedicata transcendens, quia, quamuis id esset verum, sifteretur in aliquo vltimo. Et ratio est, quia in omnibus rebus vel substantiis datur aliqua prima seu minima

3. Met. l. 3.
Phil. 5. c. 3.

Discrimen
inter Metaphysicam
formam
& physicam.

nitia conuenientia essentialis, secundum quam abstrahi potest vel prædicatum transcendens vel supremum genus. Minor autem probatur ex ipsa constitutione speciei ultimæ, quia non potest esse illa res, quæ non sit in alia qua ultima specie constituta: alias non haberet determinatam essentiam, nec diuersam ab aliis determinatis speciebus: ultima autem species per aliquam differentiam ultimam constitui debet. Nec disputo nunc, an hæc differentia ultima sit simplex, an coalescens ex multis, quarum singulæ communes sint, ut significasse videtur Porphyrius in c. de differentia; & non parum fauet Aristoteles 1. Topicorum cap. 3. & lib. 6. Topic. cap. 3. & 4. & lib. 2. Posterior. cap. 14. hoc enim ad præsens nil refert, quia si secundum necessarium est in differentiis quæ per alias non aduantur licet fortasse duæ, vel tres ex his ad constituendam ultimam speciem conueniant: nunc enim solum de differentiis subordinatis procedit ratio facta. Prima autem consequentia videtur per se nota, quia inter extrema, primum & ultimum, non possunt dari infinita media, sicut supra de formis diximus: ratio enim ibi facta, & hic procedit.

XXII. Sed hæc ratio duobus modis enervari potest: primo dicendo quod licet prædicata per se subordinata in vna linea per modum actus & potentie, finita sint, nihilominus non subordinata seu in diuersis lineis possunt in infinitum multiplicari, ut si quis diceret dari plura genera suprema; vel ad constitutionem ultimæ speciei conuenire plures differentias inter se non subordinatas, & hæc posse in infinitum multiplicari: vel vnum & idem genus, siue proximum siue remotum, posse simul contrahi pluribus differentis quæ non omnino inter se repugnant, nec sint inter se subordinatæ: ut verbi gratia, animal iuxta antiquos Philosophos contrahitur per rationale, & per mortale, quæ in homine conueniunt, in aliis separantur, & substantia posset immediate diuidi per viuens, & per corporeum, quæ in aliquibus substantiis conueniunt, in aliis separantur. Ex quo etiam consequi videtur, ut inter ipsas differentias sit quidam circulus, & vicissim & mutuo comparentur ut potentia, & actus: nam si substantia immediate diuidatur in viuentem & non viuentem, rursus substantia viuens diuidi poterit in corpoream & corpoream, si autem e contrario substantia diuidatur in corpoream, & in incorpoream, corporea diuiditur in viuentem, & non viuentem. Quod si hoc non est inconueniens, quia sunt reflexiones intellectus, propter eandem causam non erit absurda multiplicatio illa prædicatorum in infinitum. Altera euasio esse potest, quia licet detur supremum genus & infima differentia, non repugnat inter ea posse per intellectum præscindi aut distingui plura prædicata inter media in infinitum, sicut inter extrema puncta lineæ dantur infinitæ partes, vel puncta: nam sicut hæc sunt infinita in potentia, ita illa prædicata, prout in re sunt, dici possunt esse plura tantum in potentia, quia in re non sunt actu multa nisi per intellectum distinguantur: & ideo licet intellectus possit plura & plura in infinitum distinguere, non sequitur in re esse infinita nisi in potentia. Ex quo etiam fit ut ea prædicata quæ nos actu distinguimus, semper sint infinita, tum quia nos non possumus nisi finitos conceptus de rebus formare, tum etiam quia omnes conuenientie & differentie cuiuslibet speciei ad alias quæ factæ sunt, in certo ac determinato sunt numero, etiam si respectu rerum possibilium possint fortasse in infinitum multiplicari. Atque ita posset quis interpretari Aristot. de differentiis seu prædicatis essentialibus quæ de facto abstrahuntur, seu abstrahi possunt per discursum vel cognitionem humanam.

XXIII. Sed nihilominus existimo rationem factam esse inefficacem, & simpliciter fieri non posse ut prædicata in infinitum multiplicentur. Et in primis sumo respectu cuiuslibet rei dari tantum vnum genus vel

prædicatum supremum, & vnam differentiam ultimam. Et prior quidem pars satis probata est & ratione, & usu, seu experientia: de posteriori verò ab aliquibus dubitatum est, mihi tamen æquæ certa videtur. Primo quidem, quia differentia sumitur à formati omnis autem forma specie diuersa ab alia, habet aliquem gradum essentialem sibi proprium, & non communem aliis: ergo ab illo sumi potest differentia omnino propria, & nulli alteri communis. Secundo, quia non potest species ultima constitui sola coniunctione duarum differentiarum communium, quia quælibet earum differentiarum constituit speciem subalternam & genericam: species autem ultima non est aggregatum duarum specierum subalternarum: alioqui neque esset vna propria & specialis essentia, neque esset vnum compositum Metaphysicum, ex proprio actu, & propria potentia constitutum. Ut verbi gratia, in illo exemplo de homine, si rationale & mortale sumerentur ut differentie subalternæ & communes, nunquam ex aggregatione illarum constitueretur homo: sed sumendum est rationale ut est proprium hominis, id est, ut includit discursum, seu aptitudinem ad illum: hoc autem modo rationale erit simplex differentia propria hominis: mortale verò est de se differentia subalterna, & communis, non quidem aliis ratione ventibus: nullum est enim rationale aut intellectuale mortale præter hominem, sed aliis sentientibus aut viuentibus. Sic ergo in omnibus speciebus rerum contingit. Et hoc est quod Aristoteles dixit 7. Metaphysic. tex. 43. procedendum esse in diuisione differentiarum communium, donec ad indifferentia deueniatur: id est ad ultimas & omnino proprias differentias, ut D. Th. & omnes exponunt: & tunc (inquit Arist.) tot erunt species, quot differentie. Quælibet enim individualis differentia (addit Diuus Thomas) constituit vnam speciem specialissimam.

Aristoteles
dictum ex-
plicatur.

Hoc autem principio posito, quod differentie intermediae tantum esse possint in numero finito, declaratur in hunc modum. Et primo si differentiales gradus essent in re ipsa distincti, euidenter est non posse esse nisi finitos, quia essent actu plures: ergo finiti, vel infiniti: in re autem finita non possunt esse infiniti gradus perfectionum distinctarum: erunt ergo finiti. Eò vel maxime quod illi gradus non intelliguntur esse inter se communicantes, sicut partes proportionales, sed omnino condistincti, & indiuisibiles, neque etiam ita comparantur ad rem sicut puncta ad lineam, quæ ita sunt indiuisibilia, ut non augeant quantitatem lineæ, sed vnaquæque differentia addit certum gradum ac quasi determinatam partem perfectionis, ex quarum partium coniunctione consurgit integra perfectio speciei, quæ cum finita sit, non potest nisi ex finitis quasi partibus consurgere. Vnde sicut in latitudine intensiua qualitaris finire, non possunt distinguere nisi finiti gradus inter se non communicantes, ex quorum coniunctione consurgat tota qualitaris intensio finita, ad eundem modum est in gradibus differentialibus proportionate philosophandum. Quamuis autem hi gradus iuxta veriorum sententiam in re non distinguantur actu; tamē discursus factus eandem vim habet in ordine ad distinctionem & conceptionem mentis nostræ, quia etiam ut ratione distincti, concipiuntur ut inter se non communicantes, si gradus ipsi præcisè ac formaliter sumantur, ut sumi debent. Nam vna differentia subalterna non includit aliam, quia neque inferior est de conceptu superioris, neque e conuerso: sunt ergo differentiales gradus intermedii omnino condistincti, & non communicantes inter se: ergo ex hac parte distinctio illorum, etiam si sit secundum rationem, non potest procedere in infinitum, nec comparari potest cum diuisione partium continui. Aliunde vero quilibet illorum graduum indiuisibilis est secundum conceptum: nam quælibet differentia,

XXIV.
Intermedia
differentia
finito nu-
mero clau-
ditur.

siue generica, siue specifica, indiuisibilis est, estq; taliter indiuisibilis, vt augeat essentialiter rei perfectionem in ordine ad conceptum mentis: ergo etiā in ordine ad mentis conceptum non potest essentia finita diuidi vel cōstitui per huiusmodi differentias nisi numero finitas, quæ cum indiuisibiles sint, non poterit in earum diuisione procedi in infinitum.

XXV.

Et ita manet efficax consequentia facta in tertia ratione, & cessat obiectio insinuat in secunda euasione, quia in re finita non possunt contineri, etiam in potentia, infinita inter se communicantia, & augmenta perfectionem seu quantitatem rei. Quare, si semel concipiantur, & ratione distinguantur omnes differentie, quæ in essentia rei fundari possunt, earū numerus augeri nō poterit, siue respectu rerum existentium, siue possibilium: per illas enim conuenit, aut differt ab omnibus, tam quæ sunt, quam quæ esse possunt.

XXVI.

Et inde etiam facile excluditur prior obiectio, nā quacunque ratione multiplicentur differentie, & siue subordinatæ sint inter se, siue non, non possunt esse nisi in numero finito propter dictā causam: quia, scilicet, finita perfectio non potest etiam mente diuidi in plures quasi partes inter se non communicantes, nisi solum in numero finito. Probabilius autem est differentias omnes, quæ ad vnius essentia constitutionem conueniunt esse aliquo modo inter se subordinatas vt potentiam & actum: alias non possent vnum per se constituere. Neque etiam verisimile in hoc committi circulum, cum habitudines actus & potentie adeo sint inter se oppositæ.

XXVII.

Quocirca quamuis idem genus variis modis à nobis diuidatur, non tamen semper diuiditur per proprias & immediatas differentias, quibus proxime contrahitur & actuatur: & ideo fieri aliquando potest, vt duæ differentie inter se comparentur vt actus & potentia. Vt in exemplo posito licet substantia diuidi possit per corpoream & incorpoream, viuentem & non viuentem, semper prior diuisione est immediata & proxima: cuius signum est, quod illa sumitur quasi ex intrinsecis principiis, & absoluta entitate rei: hæc verò sumitur in ordine ad operationem: & ideo differentia viuentis, prout est in rebus corporeis, semper comparatur vt actus, & non vt potentia ad gradum corporeum. Et quamuis illa differentia reperiatur etiam in rebus incorporeis, tamen reperiatur longe diuerso modo, quia substantia incorporea est (vt itadicam) totaliter viuens, id est, viuit ratione totius substantie suæ, corporea verò ratione partis: quo speciali modo sumi videtur, cum ponitur differentia corporis. Et quamuis demus posse dari communem differentiam viuentis abstrahentem ab illis duobus modis, inde ad summum fit, aliqua genera non subalternatim posita habere differentiam communem; quod fortasse non est inconueniens: ita enim censuit Arist. 6. lib. Topic. de quo alias.

XXVIII.

Sicigitur satis declarata & confirmata manet tertia ratio; & prima etiam ex prædicto discursu robur accipit. Secunda verò, si non de proprietatibus in rigore, vt dicunt facultates operandi, aut aliquam aliam rem à substantia distinctam, sed de quolibet modo essendi vel operandi intelligatur, defendi potest, quia hæc genera & differentie maximè distinguuntur à nobis per ordinem ad aliquam proprietatem huiusmodi. Vltimo addit Aristot. aliam rationem, nempe, quia si in his differentiis esset processus in infinitum, nunquā posset res à nobis satis distincte cognosci aut definiri, quia cognitio seu definitio omnino distincta incipit à supremo genere, & per adiectionem omnium differentiarum peruenit usq; ad vltimam; quod fieri non posset, si illæ essent infinitæ. Quod maxime habet locum in cognitione humana, quæ paulatim procedit ab vna ad aliam, quo modo impossibile est in infinitum pertransiri, successiue numerando, vt constat ex 3. Phy. c. 7. & satis est per se notū.

Alia pro
elusione ra
tio Aristote
li.

DISPUTATIO XVI.

De formali causa accidentali.

Vltia, quæ de substantialibus formis dicta sunt, accidentalibus applicari possunt: conueniunt enim aliquo modo in ea communi ratione, & secundum eam multa habent communia, quæ hic repetere non oportebit. Tandem ergo explicabimus, quomodo hæc causalitas accidentibus conueniat, & an secundum eam rationem aliquid habeant singulare.

SECTIO I.

Utrum omnia accidentia veram exercent casualitatem formalem, & circa quem effectum.

Ratio dubitandi est, quia accidens neque est causa formalis sui subiecti, nec compositi: ergo nullum effectum habet: ergo neq; veram, ac per se causalitatem. Hæc vltima consequentia est euident, quia causa & effectus correlatiua sunt: prima verò constat à sufficienti partium enumeratione, antecedens autem quodad priorem partem probatur, quia subiectum accidentis est substantia: nō potest autem accidens esse causa formalis substantialis. Quoad posteriorem verò partem probatur, quia si accidens esset formalis causa compositi, tale compositum esset per se vnum, quia ex causa propria & per se confurgit proprius ac per se effectus: sed compositum ex accidente & subiecto non est per se vnum: ergo.

Circa hanc quæstionem referri potest opinio Aureoli apud Capreolum in 2. distinct. 18. quæstione, dicentis nullum accidens habere propriam entitatem formæ, per quam formaliter afficiat subiectum, sed esse ipsam actuationem. Quod vix intelligitur, quid significet, nisi fortasse intellexit, nullum accidens esse rem distinctam realiter ab entitate substantiæ, sed modum tantum, quod multis modis repugnat, & dissonat veritatibus fidei. Quis enim intelligat, accidentia in Eucharistia separari, & manere sine entitate substantiæ, & quod non habeant propriam aliquam entitatem, distinctam realiter ab entitate substantiæ? Item, quomodo potest recte intelligi tota doctrina, quam fides docet de qualitatibus infusis, si ille non habent proprias entitates distinctas ab entitate naturali substantiæ? Est præterea illa sententia contra experientiam, quantum res physica esse potest: quis enim videt aerem illuminari nunc, & postea amittere lumen, non fere videat oculis lumen esse entitatem quandam distinctam à substantia aeris? Omitto alias, quæ de quantitate, qualitate, &c. suis locis dicemus. Præterea, illa sententia in eo sensu nulla ratione probabiliter nititur, & enim repugnat rationi accidentis, quod habeat entitatem propriam distinctam à substantia, & naturaliter pendente ab illa? Fortasse tamen non fuit hic sensus illius authoris, sed quod accidens, siue sit res distincta à subiecto siue non, in re nō distinguatur ab actuatione seu inhaerentia in subiecto: omnia enim argumenta quæ ibi refert Capreolus, ad hoc tendere videntur, iuxta quem sensum non excludit, quin accidens esse possit verè ac propriè forma, male tamen explicat formalem causalitatem eius. Estque etiam in hoc sensu periculosa sententia, vt vbi notat Capreolus: nam si informatio, vel quod idem est inhaerentia accidentis, nō est in re distincta ab illo, intelligi non potest, quomodo accidens sine sua actuali inhaerentia conseruetur.